

Pere Ortega eta Alejandro Pozo: "Jendeak ez-biolentzia eta koldarkeria lotzen ditu"

ARGIA

2005eko azaroaren 6a | LXVIII. urtea | 2.014 zenbakia | 3,30 euro

Autorregulazio Kodea Zatoz umetxo, telebistak babesten zaitu

ArdiBidez

Jakue Bidea jolas bihurtu dute ARGIAk eta Kukuxumusuk

Jose Pablo Arriaga, eskultorea:
"Belaontzia hondoratu zitzaidanean sekulako askatasuna lortu nuen"

BIZKAIA

irratia

barri - barri

FREKUENTZIA

102,6 F.M.Bilbo 96,7 F.M.Aramaio 96,7 F.M.Markina 92,5 F.M.Ondarroa 98,1 F.M.Lekeitio

Gaiak

- 16 **ArdiBidezekin Jakue Bidean beeeera.**
Estitxu Eizagirre.

Iritziak

- 19 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
20 **Iñaki Zubeldia.** Gidari onaren manamenduak.
21 **Joxe Iriarte, Bikila.** Emergentzia galgak.
23 **Jexux Mari Irazu.** Firma gabeko aldetak eta bakoitzari berea.
Joxe Mari Ostolaza. Orain da garaia.
24 **Anjel Lertxundi.** Hostoak.
26 **Iñaki Barcena.** Mugikortasun iraunkorra diote.

Erdiko kaiera

- 27 **Pailazoak, barrearen terapeutak.** Mayi Tolosa.
31 **2025: sormenean baino arazoak merkatuan dira.**
Xabier Letona.
32 **British Pop: Pop artearen jatorrizko labela.**
Nagore Irazustabarrena.
34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
36 **Argitalpenak: Arrate Egañari elkarriketa.**
Pilar Iparragirre.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Urdaibai, itsasoa eta lurra bat.**
Ainhoa Lendinez.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Termometroa

- 46 **Pere Ortega eta Alejandro Pozo: «Jendeak ez-biolentzia eta koldakeria lotzen ditu».**
Mikel Asurmendi.
50 **Aldeko haizea euskal negozio eolikoarentzat.**
Daniel Udalaiz.
52 **Mahatserriko euskaldun urrientzat Berton aldizkaria.** Zihara Enbeita.
54 **Bero-beroan.**
56 **Net Hurbil: Txetxeniako sua zabaltzen ari da Ipar Kaukaso osora.** Pello Zubiria.

4 | Autoerregulazio Kodea

Telezaborraren makillajea?

Otsailean jarri zen martxan Telebista Edukien Aurrean Haurrak Babesteko Autorregulazio Kodea. Gizarte erakunde askoren ustez, ordea, Kodea ez da behar bezala betetzen. Kateek eta administrazioak berriz, baietz diote.

22 | Luparekin 58 | Azkena

Xabier Barandiaran

Iñaki Mendiguren

10 | Jose Pablo Arriaga

Arotz tradizioko sendiko iloba da Jose Pablo Arriaga markinarra. Egurrekin eskulturak egiten ditu. Afrikara joan zen belaontzian bere buruaren bila, gero bere barruan aurkitu zuena eskultura bihurtzeko.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

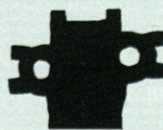

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Autorregulazio Telezaborrarako

Iazko abenduan Espainiako Estatuko telebista kateek eta herrialde horretako gobernua akordioa izenpetu ostean, otsailean hasi zen Telebista Edukien Aurrean Haurrak Babesteko Autorregulazio Kodearen ibilbidea. Gizarte erakunde askoren ustez, ordea, kode hori ez da behar bezala betetzen ari. Kateek eta administrazioak, berriz, baietz diote, huskeriatzat jotzen dituzten salbuespen batzuk salbuespen.

UNAI BREA

Argazkiak: Dani Blanco

TELEBISTA EDUKIEN Aurrean Haurrak Babesteko Autoerregulazio Kodea iazko abenduaren 9an jaio zen modu ofizialean, baina istorio honen hasiera askoz lehenago bilatu behar dugu. Izan ere, hamar urte baino gehiago da Mugarik Gabeko Telebista zuzentaraua indarrean dela Europako Batasunean. Herrialde guztiek gehitu behar izan diote arau hori euren legediari; Espainiako Estatuan 25/94 legea da eta, besteak beste, adinez beherakoen eskubideez arduratzen da.

Legearen akatsik behinena zabalegi izatea da. Ume eta nerabeentzat kaltegarri izan daitezkeen edukiez ari da, baina ez du irizpide gehiegirik ematen eduki horiek zeintzuk diren argitzeko. Europako Batasuneko herrialde gehienetan, hala ere, arazo hori ez da hain larria, irizpideok zehazteko eta, behar izanez gero, zigorrak ezartzeko arduratzen diren ikus-entzunezko kontseilu independentak daudelako.

Kateen arteko akordioa, PSOEren konponbidea

Epainiako Estatuan ez dago kontseilurik –autonomia-erkidego batzuetan izan ezik, tartean Nafarroa–, eta beraz gobernuari dagokio lan

hori egitea. Baina PPkoak, antza, ez zuen indar gehiegi xahutu zeregin horretan; hala, PSOEko gobernu berriari arazo gaitza suertatu zitzaion iaz. "Aurreko urteetako utzikeria zela-eta, telebista inoiz ez bezalako sentsazionalismo eta telezabor mailara iritsi zen", dio Alejandro Peralesek, Espainiako (AUC) Komunikazio Erabiltzaileen Elkarteko presidenteak. Zerbait egin behar, baina gobernuak ez zuen, Peralesen ustez, errepresioaren bidetik abiatu nahi –"azken batean telebistak botere faktikoa dira"–, eta bestelako konponbidea bilatu zuen. Telebista kateei argi adierazi zien ez zuela gehiegikeriarik onartuko, eta zerbait egin beharko zutela egoera aldatzeko. Hala ere inoiz ez zen Autorregulazio Kodearen hazia.

TVEk eman zuen lehen urratsa, bere autorregulazio kodea eginaz, eta ondoren estatu mailako telebista kate pribatuak –Antena 3, Telecinco eta Sogecable– batu ziren. Azkenik, gobernuak akordio bat izenpetu zuen haiekin, kodea sustatzeko konpromisoa hartuz. Irrati-telebista Erakunde Autonomikoen Federazioak (FORTA) ere abenduan bertan eskatu zuen Autorregulazio Kodean sartzea, baina alferrik oraingoz, Enrique

lazio Kodea en makillajea?

Frantzian CSA lemazain

Estatu frantsesean, telebistako edukiak arautzea Conseil supérieur de l'audio-visuel (CSA) erakundeari dagokio 1989tik. Hala, CSAk eskumena dauka hedabideetako arduradunei gomendioak emateko, legeak ezartzen dituen printzipioak babeste aldera. Era berean, CSAk aukera dauka telebista-kate pribatuekin akordioak egiteko, haur eta nerabeen babeserako neurriak zehazteko. Kontseiluak, gainera, zigor gogorrek ezar diezazkieke euren konpromisoak betetzen ez dituzten kateei. Hala, isunak jartzeaz gain, igortzeko baimenak aldi baterako edo behin betiko –arau-haustea oso larria bada– ken ditzake.

1989ko maiatzean, sortu eta lau hilabete eskasera, kontseiluak zuzentarrau plazaratu zuen haur eta nerabeak beraientzat kaltegarriak izan daitezkeen telebista saioetatik babesteko xedez. Haren arabera, Frantziako telebista kateek ezin dute gaueko 22:30ak baino lehenago 16 urtetik beherakoentzako debekatutako pelikularik eskaini, ez eta erotismoa edo bortizkeria agertzen duen edukirik erakutsi. Oro har, ezin da telebistaz eman ikusle gazteen sentiberatasuna mindu dezakeen ezer, eta audientzia handienerako orduetan familia osoarentzako saioak ematea gomendatzen da.

Lauzirika idazkari orokorraren berbetan: "Kodea moldatzea eskatu genien kateei eta gobernuari gu sartu ahal izateko, baina oraindik erantzunaren zain gaude".

Babes indartuko ordutegia

Autorregulazio kodeak ekarpen bi egin ditu batez ere. Batetik, adinez beherakoentzat kaltegarriak izan daitezkeen edukiak zehaztu ditu. Hau da, legearen alde ilunak argitzen saiatzen da. Bestetik, eta legetik haratago joanez, europar zuzentarauak ezarritako babes-ordutegiaz gain –hau da, goizeko seietatik gaueko hamarrak arte–,

babes indartuko ordutegia ezarri du: lanegunetan, goizeko zortzietatik bederatziak arte eta arratsaldeko bostetatik zortziak arte; larunbat, igande eta jaiegunetan, berriz, goizeko bederatzietatik eguerdiko hamabiak arte. Ustez, ordu horietan oso litekeena da umeek telebista bakarrik ikustea, aldamenen pertsona heldurik ez daukatela. Hala, ohiko babes-ordutegian debekatuta badago hamazortzi urtetik beherakoek ikusi behar ez luketen ezer ematea, babes indartutakoetan saio guztiek behar dute hamahiru urtetik beherakoentzat egokiak.

Edukien egokitasuna aztertzeko, Autorregulazio Kodeak lau atal bereizten ditu: giza-jarrerak, bortizkeria, sexua eta gai gatazkatsuak. Horietako bakoitzerako irizpide batzuk ezartzen ditu, eta horien arabera sailkatzen dira saioak adin baterako ala besterako.

Azkenik, batzorde bi osatu dira Kodea behar bezala betetzen dela segurtatzeko: Autorregulazio Batzordea –erabakiak hartzen dituen, azken batean– eta Jarraipen Batzorde Misto. Lehenbizikoan Kodea sinatu duten lau kateak, produkto-

reak eta Pentsaren Elkarte daude, eta bigarrenean, berriz, lau telebista kateak eta gizarte erakundeen lau ordezkari: guraso elkarte bi –Espainiako Ikasle Katolikoen Guraso Elkarte CONCAPA eta Espainiako Ikasleen Gurasoen Elkarte Konfederazioa CEAPA–, umeen eremuan lan egiten duten erakundeen ordezkari bat – Nazio Batuen Haurren Laguntzarako Funtsa (UNICEF)– eta kontsumitzaileen orde-

Zer ikusten dute umeek?

Audientzia neurtzeko orduan, lau urtetik gorako umeak baino ez dira kontuan hartzen, hortik beherakoek telebistako mandua erabiltzeko gaitasunik ez daukatelakoan. Gainerakoei dagokienez, eta Corporacion Multimedia erakundeak adierazi digunez, lau eta hamabi urte bitartekoek bazkalorduan ikusten dute telebista gehien, ondoren *prime timen* eta arratsaldean hirugarrenik.

Corporacion Multimediai aurtengo irailaren 12tik urriaren 17ra arteko audientzia datuak helarazi dizkigu, beti ere aipatutako adin tarteko umeei dagokienez. Bitxia da denbora tarte horretan 8.000 ume egon direla goizeko orduetan telebista ikusten aste barruan, eta 20.000 asteburuetan. *Prime time* eta gaueko orduetan, kopuruak dezente hazten dira: aste barruan 726.000 ume ikusi zuten dute telebista *prime timen*

(iluntzean, beraz), eta 106.000k gauean. Umeek gehien ikusi dituzten 30 saioen artean, asko gauekoak dira. *The Simpsons* da gehien ikusi dena, eta haren ondotik *Pasión de Gavilanes*, zenbait futbol neurketa, *Aida* telesaila, eta *Operación Triunfo* ageri dira zerrendan, besteak beste.

Telebistako bortizkeriaren eragina

Jordi Busquet soziologo katalana Ramon Llull unibertsitateko Indarkeria eta Komunikazioa taldeko koordinatzailea da. Telebistaz erakusten den bortizkeriak zazpi eta hamabi urte bitarteko umeengan daukan eragina aztertu berri dute, eta behatutakoak harritu egin ditu zenbaitetan: "Konturatu egin gara umeek ondo ezagutzen dutela programazioa, eta badakite interpretatzen, badakite pasarte bat umorezkoa den,

edo dramatikoa, edo... Eta bortizkeria ikusten dutenean, askotan, jakin egiten dute hura txantxetako den edo ez... Ez dira uste bezain babesgabe eta amarrugabeak".

Zer nolako kaltea egiten die umei telebistan ikusten duten bortizkeriak? Jordi Busqueten ustez, "indarkeria motak bereizi behar dira, eta gainera, ez da berdin pertsona heldu bat ondoran edukitzea ala ez. Heldu batek ikusten ari direna azal diezazkieke, eta hori onuragarria ere izan daiteke. Nire ustez, bortizkeria fisikoa ikustea ez da uste dugun bezain kaltegarria, umeek badakitelako hori txarra dela. Behar bada, bortizkeria sotila da arriskutsuena, batez ere umeak bere eguneroko bizitzan ikusten dituen zenbait jarrerarekin bat badator, zerbait arrunt eta naturala dela adieraziko baitio".

ETB, autorregulazioaren alde baina mesfidati

Euskal Telebista, gainerako telebista autonomikoak bezala, ez dago Autorregulazio Kodean, baina Irrati-telebista Erakunde Autonomikoen Federazioa FORTAren ildoari jarraiki, onuragarritzat du era horretako neurria hartu izana, helarazi digun oharrean dioenez: "Izan ere, orain arte zenbait operadorek -telebista komertzialek- egin duten programazioaren zati batek -telezaborra bezala ezagutzen denak- telebista eskaintza osoa kutsatu du. Zenbait operadoreen jarreraren eraginez telebistak sinesgarritasuna galdu du". ETBren ustez, telebista pribatuek, eta bereziki Telecincok -*Aquí hay tomate*, *Gran hermano* eta *A tu lado* saioak aipatu dituzte bidali diguten oharrean-, "haurrentzako ezegokiak diren edukiak ematen dihardute, bai gaiei dagokienez -garrantzi gabeko kontuak azpimarratuz-, bai eta tratamenduari dagokionez ere -pertsonek intimitateari dagozkion azaleko gaiak zehaztasunik gabe landuz-. Jarraipen Batzorde Mistoak ez du egoera hori bideratzea lortu". Ildo beretik, ETBk zalantzak agertu ditu aipatutako telebista kateek etorkizunean izango duten jarreraz: "Telebista pribatuek Burtsan jokatzen dute, eta irabaziak lortzea beste helbururik ez duten akziodun anonimoen interesei erantzun nahi diete. Honenbestez, ez diote 'autorregulazioa'ri jaramonik egingo, neurri horrek audientzietan eraginik izango ez badu".

kari bat, dagoeneko behin baino gehiagotan aipatu dugun Alejandro Perales, hain zuzen.

Gizarte erakundearen salaketa

Sinatzaileek hiru hilabete eman zizkioten beren buruei egokitzapen-epe gisa, eta beraz, Kodea otsailaren 9an sartu zen indarrean bete-betean. Hainbat hilabete igaro dira, eta gizarte erakundeak ez daude batere pozik emaitzarekin. "Ez da betetzen ari" esaldiak laburbiltzen du guraso, ikusentzule eta abarren iritzia. Kontua ez da

oraingoa, gainera. Maiatzean, dozenatik gora elkarteak, tartean Jarraipen Batzorde Mistoan daudenak, OCTA (Telebistako eta Ikusentzunezko Edukien Behatokia) plataforma sortu zuten, ume eta gazteak komunikabideen aurrean babesteko asmoz, besteak beste.

Lehenik eta behin, OCTAk programazioa aldatzeko eginiko ahalegin eskasa azpimarratu du. Bigarrenik, hainbat trikimailu erabili izana

Egin zaitez harpidedun:

©943 371 545
harpide@argia.com
www.argia.com

erakusleihoa

Protagonistek esanak

LOLA ABELLO, CEAPAKO PRESIDENTE ETA AUTORREGULAZIO KODEAREN JARRAIPEN BATZORDE MISTOKO KIDEA

"Guretzat aurrerapausoa izan zen zenbait telebista kate pribatuk eta publiko batek kode hau egiteko konpromisoa hartzea, eta gobernuaren-tzat ere lehentasunezko gaia izatea, baina egia esan azken aspaldian ez da betetzen ari, behin eta berriz urratzen da".

JUAN JESUS BUHIGAS, RTVEKO ZUZENDARI GERENTE KOMERTZIALA ETA AUTORREGULAZIO BATZORDEKO ETA JARRAIPEN BATZORDE MISTOKO KIDEA

"Zenbait komunikabidek, elkartek eta alderdi politikok zalaparta handia egin badute ere, gai honenganako jendartean dagoen kezka ez da hainbestekoa. Eta horren froga da ez direla hainbeste kexa jaso, eta jasotzen direnak txikikeriengatik izaten direla gehienetan, eta ez gertakari esanguratsuengatik".

ALEJANDRO PERALES, AUC KOMUNIKAZIO ERABILTZAILEEN ELKARTEKO PRESIDENTEA ETA JARRAIPEN BATZORDE MISTOKO KIDEA

"Espainian ume mordo batek ikusten du telebista gaueko hamarretan, eta kateek eurek hori bultzatzen dute, familia osoarentzako saioak ipintzen dituztelako ordu horietan".

JOSE MARIA RUIZ TRUEBA, Euskadiko ordezkaria CONCAPAKO Espainiako Ikasle Katolikoen Guraso Elkarte Kontseilu Konfederalean eta Jarraipen Batzorde Mistoko kidea

"Dagoeneko, zenbait saio umeentzako desegoki bihurtzen dutenak ez dira pasarte jakin batzuk, saio osoak baizik. Ez daukate zentzurik ordu-tegi horretan".

JULIO SANCHEZ, Antena 3eko programazio zuzendaria eta Autorregulazio Batzordeko kidea

"Batzuek nahastu egin dituzte umeek ikus ditzaketan saioak eta eurei beren-beregi zuzendutakoak, eta guk —kate pribatuok esan gura dut— ez dugu umeentzako saiorik egiten. Guk, bostetatik zortzetara, umeei interesatzen ez zaizkien, baina ikusiz gero kalterik egingo ez dieten programak egiten ditugu".

salatu du, babes indartuko ordutegian lehengo saioei eutsi ahal izateko. "Lehen hamahiru urtetik gorakoentzat ziren saio batzuk —dio Alejandro Peralesek— orain sailkatu gabe utzi dituzte, ikusle guztientzat egokiak bailiran. Zein da aitzakia? Edukiak arindu omen dituztela".

Txistu-hotsa irainak ez entzuteko

Arindu ala ez, egia da zerbait aldatu dela, baina ez dakigu onerako ala txarrerako izan den. Izan ere, araua ez ezik, Autorregulazio Kodea arratsaldeko saio askoren eduki ere bihurtu da. Gaur egun, ohikoak dira "ez dut hori esango umeen ordutegian gaudelako" bezalako esaldiak. Hasieran, babes indartuko ordutegian norbaitek birao edo irain bat esatean, ahotsa txistu-hotsez estaltzen zioten. Azkenik, Jarraipen Batzorde Mistoko gizarte erakundeek lortu egin zuten neurri hori kentzea, umeengan jakin-min handiagoa sortzen zuelakoan.

Biraoak, bortizketia, jarrera intoleranteak...

Biraoak eta bestelako esamolde desegokiak erabiltzea da, hain zuten, OCTAk aipatzen dituen Kodearen arau-haustetako bat, baina ez bakarra. Jarrera intolerante, baztertzaila eta sexistak, bortizkeria —ahozkoa zein fisikoa—, sexuari buruzko aipamenak —"Kodeak berak hamahiru urtetik beherakoentzat desegokitzen jotzen dituen moldeetan"—... ohiko kontua dira, OCTAren ustez, espainiar telebista kateetan, eta bereziki pribatuetan. "Arau-hausteak ezin dira inola ere gertakari isolatutzat hartu, behin eta berriz gertatzen baitira", diote plataformako kideek, "eta zenbait saioen kasuan, gainera, argi dago arau-hauste horiek euren izaeraren kariaz gertatzen direla: eduki sentsazionalistak dituzte, norbanakoen bizitza pribatua oso era oldarkorrean darabilte, eta telerrealitate lehiaketetan jazotakoak —beren edukiengatik gaueko hamarretatik aurrera baino ezin eman daitezkeenak— hizpide dituzte".

Ehun bat kexa orain arte

Jarraipen Batzorde Mistoak zortzi kide dauzkala esan dugu, baina badago bederatzigarren bat, bozkatzeko eskubiderik gabekoa: administrazio publikoa. Berari dagokio, hain zuten, kexak jasotzea. Angel Garcia Castillejo Espainiako Estatu-ko Komunikazio Idazkaritzako aholkulariak betetzen du lan hori, eta dioskunez, "ehun bat kexa jaso dira orain arte. Bat izan ezik, Jarraipen Batzorde Mistoan dauden erakundeek ipini dituzte guztiak".

Garcia Castillejoren ustez, ez da bidezkoa Autorregulazio Kodea ez dela betetzen ari esatea: "Kodeak, ongi ala gaizki, funtzionatu egiten du. Lortu egin da, modu lasaian eta zalapartarik gabe, zenbait eduki pantailetatik desagertzea. Bitxia da egiten ari diren kritika asko Kodea eza-gutzen ez dutenengandik datozela. Izan ere, Autorregulazio Kodeak ez du behin ere esan umei bereziki zuzendutako programaziorik egingo denik. Baina kritikek ez daukate zerikusirik Kodearen irizpideekin. Programazioa gustatu egingo zaigu ala ez, hori beste eztabaida bat da, baina oraingo edukiak ez dira kaltegarriak, eta horixe da Kodeak lortu duena".

Antena 3eko Julio Sanchezen ustez, "aurkezten diren kexetako asko huskeria dira, sarritan testuingurutik kanpo ateratako esaldiak". Uste berekoa da TVEko Juan Jesus Buhigas: "Gizarte erakundeek gehiegi erreparatzen diete xehetasunei". Bitxia bada ere, gizarte erakundeek gauza bera leporatzen diete telebista kateei. Alegia, xehetasunez eztabaidatzea, saioen izaera bera kontuan hartu beharrean. Telebistako ereduak bat ez datozenak, bitartean, ikus-entzunezko kontseilua noiz eratuko zain jarraitzen dute. Berau sortzeko prozesua abiarazita dago behintzat. Hori izango ote da benetako konponbidea? ■

Arratsalde bat telebista aurrean

Autorregulazio Kodearen benetako erabilera aztertu nahian, telebista piztu eta bertan dagoena guk geuk ikustea eta entzutea deliberatu dugu. Hauxe da edozein egunetan telebista kateek eskaintzen dutena.

ARRATSALDEKO BOSTETAN piztu dugu telebista, babes indartuko ordutegia hasten denean hain zuzen. Kateren bat aukeratu behar eta pribatu bat aukeratu dugu, horiexek dira-eta polemikoenak. *A tu lado* saioa orain dela ordu erdi hasi da, eta Emma Garcia gipuzkoarra elkarriketa egiten ari zaio Mercedes Milari; *Gran Hermano* hasi behar zaigu berriro, eta aurkezle katalana reality showaren promozioa egiten ari da. Bosgarren

kin edukitako liskarrei buruzkoa da –liskarron irudiz hornitua–. Amaitzeko, abesti bat eskaini digu mutilak. Tertulia hasteko unea da, eta horretarako lehen plater arina aukeratu dute: Espainiako printzesaren haurdunaldiaren gorabeherak. Tertuliakideen ahoetan hitz gozo eta irribarre zabalak baino ez, azkonak zorrozten dituzten bitartean. Printzesaren txanda igarota, gezi-jaurtiketa hasi da: Espainiako ospetsu eta sasi-osp-

minutuan, guretzat beren-beregi sortua dirudien pasarte hau gertatu da:

Emma Garcia: "Zeintzuk izan dituzu unerik latzenak *Gran Hermano*?"

Mercedes Mila: "Lehiakide batzuk putak zirela jakin genuenean..."

E. G.: (Milari esaldia amaitzen utzi gabe): "Mercedes, barkatu, baina ume ordutegian gaude..."

M. M.: "Hara, umeek ondo dakite putak egon badaudela" (Ikusleek barre).

E. G.: "Bai, baina badago ordutegi bat. Umeek badakite hori, baina niri era honetako gauzak saihestu behar ditudala esaten didate".

M. M.: "Nik hemen hitz hori esatea baino askoz larriagoa iruditzen zait gurasok seme-alaben aurrean sesio latzak edukitzea, zeharo oldartuz gainera. Horrek umeen etorkizunaren oinarri larrienei (sic) egiten die kalte".

E. G.: "Ez daukat zalantzarik horretaz, baina dagokigun neurrian, eta batez ere niri dagokidanean, errespetatzen ahaleginduko naiz..."

Milaren ostean, *Operación Triunfo*ko lehiakide baten txanda da –telebista modernoan, saio asko dira elkarren eduki: askoz merkeagoa da–. Elkarriketa, oraingoan, lehiakide horrek gainerakoe-

Ezkerretik eskuinera *El Diario de Patricia*, *Esta es mi gente* eta *Shin Chan* saioen hiru irudi. Lehen *Antena3*-eko saioa da eta beste biak *ETB*koak. Hirurak ere arratsaldetan ematen dituzte.

tsuak bata bestearen atzetik ageri dira pantailan, eta denek dute zer kritikatu. Azkenik, toreatzailer bati elkarriketa egin dio Emma Garciak, bere alabarekin duen harreman txarraz eta emaztea ez beste emakume mordo batekin izandakoez –horiek nahiko onak, antza–. Momentu ona geure burmuinei atsedean emateko.

Telebista parera itzuli orduko, Antena 3en *El Diario de Patricia* ematen ari dira. *Talk show* da, hots, jendeak bere arazoen berri ematen duen saio horietako bat. Gaurko gaia, itxuraz, hautsitako familiak dira: aita bera duten baina momentu horretara arte elkar ezagutzen ez duten hiruzpalau neba-arreba –bide batez, aitaren bizimodu ez lar eredugarria deskribatu digute–, 40 urte eta gero berriro elkartzen diren anaia bi...

Ez saio batean ez bestean ez dugu biraorik edo irainik entzun, *puta* ez bada, eta hori ere lanbide adierarekin erabilia. Ordu eta erdi inguru eman dugu telebistari so, eta aurkezleek behin baino ez dute gonbidatu baten jariora eten behar izan. Ageriko sexu edo bortizkeria irudirik ez digute erakutsi. Hau da autorregulazioaren menpeko telebista, eta diotenez, ume askoren gustukoa da. ■

Jose Pablo Arriaga

«Eskulturak egiten ditudanean poeta sentitzen naiz»

Egun batean belaontzian sartu eta Afrikarantz abiatu zen, bera bakarrik. Horregatik eta belaontzia hondoratu zitzaiolako, Jose Pablo Arriaga ezagun egin zen. Baina bidaia hura abentura hutsa baino gehiago izan zen, eta orain, zazpi hilabete haietan bere burua aurkituta, egurrez egindako eskulturetan isurtzen du barruan duena. Egurrez betetako biltegi handi batean elkartu ginen, zuraren usaina inguruan, solasaldi pausatuan, belaontzien erritmoan.

JULEN GABIRIA

Argazkiak: Dani Blanco

Altzari denda duzu baina eskulturak dira zure pasioa. Arotza ala eskultorea zara?

Orain eskultorea. Altzarigintzan ibili izan naiz beti lanean: aitona hasi zen, gero aitak jarraitu zuen eta orain ni nago. Altzari bereziak egiten ditut, kutxak-eta, Euskal Herriko tradizioa jarraitu nahian. Sinbologiaz beteriko altzariak dira, eta, horiek ikusita, argi geratzen da garai bateko euskaldunen sinemen natura oinarritzen zela. Denborarekin, euskaldunak kutxa eta altzari horien kopiak egiten joan ziren, eta modu horretan, sinemenaren errepresentazio hori artisautza bihurtu zen.

Ez artea, beraz.

Oso argi bereiztu behar da artisautza eta artea ez direla gauza bera: artista da lehenengo kutxa hura egin zuena, lehenengo elementuak sartu zituen. Besteak, kutxa bat bestearen atzetik egiten dutenak, ofizioa dutenak, horiek artisauak dira.

Guk, batez ere, artisautzan egin dugu lan, baina horrek ez nau betetzen. Nik beti azaldu nahi izan dut altzarien bitartez zer sinesten dudan pertsona moduan, ez lauburu edo ilargiak eginez, ez: nik ere baditut nire sinemenak, eta sinesten dut pertsona guztiak berdinak garela, naturak eta izakiek oreka izan behar dutela, gauza gutxiarekin bizi daitekeela.

Nortasun agiria

Jose Pablo Arriaga 1969ko abenduaren 2an jaio zen Markinan. Aitona, Enrique Arriaga "Kurutzebarri", Euskal Herriko azken kasamenteroa izateaz gain, arotza zen, eta haren tradizioari jarraitu zioten Jose Mari semeak eta Jose Pablo bilobak. Edinburgon Arte Ederretako masterra egin eta Bartzelonan ebanista handi batekin lanean egon ostean, Markinan ari da orain, bere dendan eta tailerrean. Iaz zazpi hilabeteko bidaia egin zuen Afrikara, bere eskulturen ildo berriak aurkitu nahian.

tekeela... Eta sinesten ditudan balore horiek nire piezetan islatzen dira. Batzuetan, behar-bada, ez dira pieza politak izango estetikoki, baina nire asmoa barruan dudana ateratzea da. Eta, hain zuzen ere, hortik joan zen iaz egin nuen bidaia.

Bidaia aipatuta, galdera bera: bidaiaria ala abenturazalea zara?

Afrikara eginiko bidaian hautsitako lema gordeta du oraindik Jose Pablok.

Nik ez dakit horiek desberdintzen. Ni naiz... badakizu herriko kuxkuxeroak zelan izaten diren? Balkoian egoten direnak inguruan zer gertatzen den jakin nahian? Bada, balkoian egon beharrean, nik bidaiatu egiten dut, munduko balkoian egoten naiz mundu osoko herrietan zelan bizi diren ikusten: munduko kuxkuxeroa naiz. Horrela ikasten dut nik.

Eta zer ikusten da balkoi horretatik?

Batez ere, jasotzen dugun informazio guztia ez dela egia, bereiztu egin behar dela informazioa. Kongon lapurreta egin bazidaten ere, nik, hona bueltatzean, ezin dut hori bakarrik kontatu Kongori buruz, zabalduko nukeen informazioa partziala izango litzateke eta. Ni zabal-zabalik joan naiz eta eurek pozik hartzen ninduten, leku batzuetan ez zutelako inoiz zuririk ikusi eta, bestetik, bazekitelako Afrikatik kanpora fama txarra dutela. Eta nik esaten nien: "Bai, fama txarra duzue, baina nik benetan ikusi dut zelakoak zartzen, eta hori da zabalduko dudana irudia", eta harro geratzen ziren, oso pozik.

Izan ere, zure bidaiatzeko moduak errealitatea gertuagotik ikusteko aukera ematen zuen.

Bai, hori bilatu nahi nuen. Eta tristea da esatea, baina belaontzia hondoratu zitzaizkidan sekulako askatasuna lortu nuen. Gogorra da hori horrela esatea, baina horrela sentitu nuen.

Itsasoko bakardadeak eta bela handi horrek ez zizuten askatasunik eman, beraz? Gehiago lotu zintuzten?

Bai. Belaontziak ematen duen askatasuna ez da osoa: ardura asko ematen ditu. Pentsatzen duzu haizea gogortu egingo dela, zerbait gertatuko dela, zarata arraroak entzuten dituzu, akatsak igartzen dituzu... batez ere konturatzaren zarenan belaontzia ez dela guztiz egokia mota horretarako bidaiarako. Portuan ere ezin duzu belaontzia bakarrik laga, zerbait lapurtuko dizutelako. Askatasun falta osoa duzu. Beti zaude faktore ugariaren menpe: mareak, jendea, haizea... beti ardurak. Oso momentu politikak ematen dizkizu, baina gehiena ardurak dira.

Belaontzia ez zela guztiz egokia esan duzu...

Ez zegoen prestatuta horrelako bidaiak egiteko. Gaur egun, daukadan esperientziarekin, ez nuke berriro antzeko belaontzi batekin bidaiatuko, baina bai bidaiatuko nuke besteren batekin. Eta badut asmoa zerbait egiteko, gainera.

Aurrekoan, zure aitak esan zidan poztu egin zela naufragatu zenuenean.

A, bai, e? Nire ama, behintzat, asko poztu zen. Eta Markinan ere, jende gehiena poztu egin zen, arazo asko izan nituelako belaontziarekin eta ikusten zutelako ez zela barku egokia horretarako.

Zein izan zen, zehazki, bidaiaren ibilbidea?

2004ko uztailaren 31n irten nintzen Lekeitiotik. Portugal eta Kanaria uharteetan artean hasi ziren arazoak: lehenengo, pilotu automatikoa apurtu zitzaidan. Pilotua lema eramaten duen tresna da; beraz, hiru egun pasatu nituen lo egin barik, eta azkenean, nekeagatik, ahotsak ere entzuten hasi nintzen. Itsasoa oso gogor zegoen eta, azkenean, nekearen nekez, belaontziari bere kasa joaten utzi behar izan nion, belak kenduta, olatuek kaskoa astintzen zuten bitartean. Lema apurtu egin zitzaidan, baina ordezko bat neukan eta harekin heldu nintzen Kanaria uhartetara.

“Balkoian egon beharrean, nik bidaiatu egiten dut, munduko balkoian egoten naiz mundu osoko herrietan zelan bizi diren ikusten: munduko kuxkuxeroa naiz”

Ederto hasi zinen, bada!

Baina txarrena gero etorri zen: Kanaria uharteetan dena konpondu ostean, Cabo Verde-rantz abiatu nintzen. Neskala-gunarekin han elkartzeko asmoa neukan, baina bigarren egunean lema apurtu egin zen; bigarrena jarri eta hura ere apurtu, itsasoaren indarrarekin! Orduan, Hegoaldera joan barik, Ekialdera joan nintzen, Mauritaniara. Baina lema beste

bi aldiz apurtu zitzaidan, eta kostaldetik 1.000 kilometrorra nengoenez, belaontzian egin behar izan nituen lema berriak. Motorra ere hondatuta neukan, ura sartzen zitzaidan, irratitik inork ez zidan erantzuten...

Bizia arriskuan ikusi zenuen?

Ez, jatekoa soberan neukan eta banekien, kasurik txarrenean ere, hilabete baten buruan barkuren bat pasatuko zela handik. Ur nahikoa neukan, arrantza egiteko tresnak ere bai, eta pazientzia ere soberan. Txarrena lema zen: berria egiten nuen, uretan sartu eta, handik ordu batzuetara, apurtu egiten zitzaidan. Eta lema egiteko materialik ere ez neukan: sukaldako mahaia erabili nuen, eta azkenean sarre-

rako atea ere bai. Harekin heldu nintzen Mauritaniara.

Eta neskalaguna Cabo Verde zain?

Bera Cabo Verdera joan zen eta, jakina, ni ez nintzen agertu eta nire berri ere ez zeukan. Mauritaniara heltzean egin ahal izan nuen berba berarekin, zortzi egun geroago, eta esan nion Senegalera joateko. Ni ere harantz abiatu nintzen, baina berriz ere lemarekin arazoak izan ostean, Dakarreko portura heltzeko 500 metro falta zirenean, haizea indartu egin zen eta belaontzia kontrolatu ezinik geratu nintzen. Ondorioz, haitzen kontra joan nintzen. Arrantzale bat ikusi nuen haitzetatik etortzen eta, ahal bezala, gauza garrantzitsuak barkutik ateratzen hasi nintzen: GPSa, ordenagailua, dirua, dokumentazioa... nik ateratako denak lapurtu zizkidan. Gero beste arrantzale batzuen laguntza izan nuen, eta hurrengo egunean jai bat egin nuen eurekin, eskerrak emateko. Afrikan egin nuen lehenengo eskultura orduantxe egin nuen, belaontziaren zati batekin. Neskalagunarekin ere, orduan elkartu nintzen.

Eta belaontzia hondoratu arren, erabaki zenuen bidaian aurrera egin behar zenuela, eta lurrez jarraitu zenuen.

Senegalen ia hilabete egon ostean, bidaian aurrera jarraitu nuen, orain ere bakarrik: Mali, Burkina Faso, Benin, Nigeria, Kamerun, Txad, Afrika Erdiko Errepublika, Kongo Frantziarra, Kongo Belgikarra, Zambia, Namibia, Hegoafrika... guztira hamabost herrialde bisitatu nituen. Orduan ikusi nuen benetan zelan bizi den jendea. Barkuarekin ezin duzu lagunik egin, baina kamioi gainean eta kakahuete zakuen artean zoazenean, 500 kilometro egiteko bost edo sei egun behar dituzunean... eurak ere konturatzen dira ez zarela hain desberdina, eta ulertzen duzu jendea zelan bizi den. Belaontzian ez nuke horretarako aukerarik izango, inondik ere.

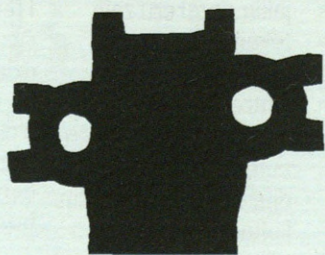
Familiako tradizioa

"Nire aitona sen komertzialagoa zuen: egiten zituen altzariek ez zuten aparteko sentsibilitaterik, saltzeko egiten zituen, hori baitzen bere bizitzeko era. Nire aitaren konposizioek, ordea, ukitu artistikoa dute, eta nik ere sentsibilitate bera jaso dut. Baina sentsibilitate hori ez da oso ona poltsikorako. Produktorako mentalitatea izanez gero, produktua merkatu egiten duzu, baina eskulturak nire bizitzaren zatiak dira. Eta hori ordaindu egin behar da".

Elkarrizketaren hasieran esan duzu bidaia hau barruan zenuena ateratzeko asmoarekin egin zenuela, gero hori eskulturgintzara eramateko.

Urteak neramatzan lanean, eta eskultura asko ere egin nituen enkarguz, baina zerbait sakonagoa egin nahi nuen, esperientzia izan munduan. Afrikara joan nahi nuen, ze Afrikan, gurekin konparatuta, 300, 500 edo 1.000 urtez atzeratuta bizi dira, eta bizitzaren oinarritzko elementu horiek aurkitu nahi nituen, hangoak zelan bizi ziren naturak eskaintzen

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Azken kasamenteroaren biloba

"Nire aitona, Enrique Arriaga, arotza zen, baina ezagunagoa da Euskal Herriko azken kasamenteroa izan zelako. Lagun bati laguntzearren hasi zen horretan, baina ospea lortu eta jende gehiago etortzen hasi zitzaion. Ez zuen zerbitzu horregatik zuzenean kobratzen: bikote bat ezkontzea lortzen bazuen, arreorako altzariak berak egiten zizkien, hori zen baldintza eta hori zen kobratzen ziena. Barberua ere bazen, eta herriko neskak ilea *garçon* eran moztera joaten zitzaizkionez, asko ikasi zuen nesken gustuei buruz".

dienarekin. Gainera, bakarrik sentitu nahi nuen, eta horregatik erabaki nuen belaontzian joatea: naturaren indarra erabilita, zehaztu gabeko puntura heltzea.

Pertsona gisa dituzun muturrak aztertu nahian edo?

Bai: muturra topatu nahian nabil, benetan zelako pertsona naizen jakiteko. Eta gero, nire lana egiten dudanean, sakontasunez azaldu ahal izateko zer den gogoak eskatzen didana. Pertsonen arteko berdintasuna sentitu nahi nuen, eta sentitu dut.

Eta natura eta gizakiaren arteko oreka hori, aurkitu duzu?

Guztiz. Orain eskulturak egitera bueltatu naiz: eskultura sakonak dira, eta egiten dudanak esanahia dauka. Esperientzia hartu dut eta badakit zer esan nahi dudana, sufritu egin dudalako. Nire lanak pisu handiagoa dauka orain.

Artea egiteko sufritu egin behar da?

Ez da premiazkia sufritzea. Gozatuta ere, lortu dezakezu zure lanak pisu berbera izatea. Baina nik behar nuen bidaia hau, nire burua modu horretan deskubritzeko. Gertatzen dena da hona etorri eta betiko errutina bueltatzen zarela, eta hala izan behar du

Aulkiak

"Afrikatik aulki sorta ekarri nuen, nire ustez aulkiek asko esaten dutelako herriei buruz. Afrikarrek ez dute beste altzariak, aulkiak bakarrik. Txikiak dira, sutan duten lapikoaren ondoan jartzeko. Aulkiei begiratuta, jakin dezakezu zein teknika erabiltzen duten egurra lantzeko, eta, ondorioz, zelakoa den euren kultura. Aulkiak dira munduko edozein kulturaren adierazleetako bat".

gainera, zeren gure eguneroko bizimodu hau ere biziraupena da: hemen ere aurrera atera behar da.

Orduan, han ikasitakoak hemen bizirauteko ere balio du?

Bai. Gardentasuna lortu dut denbora honetan, eta nire lanarekin ez dut inor engainatzen. Beharbada ez zaizu lan hori gustatuko, baina esan nahi dudana ez dut ezkututzen. Afrikan hiru eskultura egin nituen: lehenengoa, urperaketako hondarrekin; bigarrena, hildako umetxo bati eskainia; eta hirugarrena, Kongon, hango zuhaitzek sortzen duten metafora gisako batean oinarrituta.

Ze metafora?

Hemen zuhaitzek besarkatzen dute lurra sustraiekin, baina sustraiak ez dira ikusten, ezkutuan daude. Han, ordea, lurak besarkatzen du zuhaitza: termiten habiek, lurretik irtenda, mendixkak egiten dituzte zuhaitzen inguruan. Besarkada hori ikusi egiten da, hemen ez bezala. Hemen dena da itxura, eta hori gure kulturaren sartuta dugun zerbait da.

Natura ere ez da hemen han bezala bizitzen.

Natura ahaztuta dugu hemen. Han eguneroko kontua da, eurak direlako naturaren parte.

Egurra erabiltzen duzu eskulturetan. Elementu bizia da hori; zure eskulturak ere bai?

Nik egurrekin egiten dut lan, baina edozein material erabil dezaket. Biziak esanahia dauka, eta gustatzen zait egurrari duen garrantzia ateratzea. Zaila da ulertzea zer esan nahi duen: egur batek bere tentsioa dauka, baina nik tailu bat egiten badut, apurtu egiten dut egurrak berez duen ezaugarri hori. Orduan, batzuetan, tentsioa erakusten dut, nik ezertxo ere egin gabe. Beste batzuetan, elementu neutro bat erabiltzen dut, teila adibidez. Teila pertsonen moduan ikusten ditut nik: badirudi teila guztiak berdinak direla, baina ura nondik pasatu den arabera, teila marka desberdinak izango ditu, edo apurtu egingo da, edo ihes egin nahi izango du... Teila inoiz ez dira amaitzen: etxeko teila apurtu arren, teila beti erabiliko da zerbaiteko, bideak egiteko edo hormak sendotzeko. Eta hori da nik pertsonekin ere ikusten dudana: nire ustez, teila eta pertsonak beti daude bizirik.

Eskultura bat egitean, zer bilatzen duzu egurraren barruan?

Batzuetan, egurra zelakoa den ikusten dudanean, ezin dut ezer egin, den moduan asko esaten du eta. Sentitzen dut justifikatu egin behar dudala eskultura bat dela, baina ezin izaten dut: egurrak berak esaten dit nik esan nahiko nukeena. Besteetan, aldiz, nik ateratzen diot indarra, eta egurrak esaten dit zer egin, nondik jo.

Artearen zirkuituan mugitzen zara?

Duela hamabi urte erakusketak egin nituen Londres, Glasgow eta Edinburgon. Euskal Herrian, azaroan egingo dut lehenengo erakusketa, Markinan, Arriaga altzari-dendan. Erakusketa hori aurrerapausoa izango da egin dudana eskultore bidean: orain artekoa etapa bat izan da, pasatu egin dut eta orain nire sormenean sakondu nahi dut, nire komunikatzeko gaitasunean. Idazten oso baldarra naiz, baina poeta sentitzen naiz eskulturekin ari naizenean. Litera-

Zorpetuta

"Eskoziara joan nintzenean, senide batek eman zidan hiru urteko ikasketa haiek ordaintzeko dirua, eta oraindik ordaintzen ari naiz, apurka-apurka. Orain, nire apustua Afrikako bidaia izan da, nire bizitzako masterra. Ez naiz joan oporretan: nire eskulturaren inguruan egin dudana masterra da. Inbertsio handia izan da, baina inori ez diot azalpenik eman behar: horren beharra nuen, artista sentitzen naizelako eta barruan nuen guztia azaleratu nahi nuelako".

turan dudana ahultasuna eremu fisikora eramaten dut.

Aitortzeko moduko eraginen bat igartzen duzu zure lanean?

Eraginak, seguruenik, denetarikoak izango ditut. Afrikara joateko beste arrazoietako bat zen ez nuela inongo eraginik nahi: jendearen bizimodutik eta nire sentipenetatik jaso nahi nuen eragina. Edozelan ere, Euskal Herrian oso eragin handiak izan ditugu: Oteiza, Chillida, Ibarrola, Anda... Hemen artista asko dago, baina apustu gutxi egiten da gazteekin. Ni altzarietatik diru apur bat ari naiz ateratzen, gero eskulturak egiteko; baina laguntzarik ez da inondik ikusten. Artista gazte batek etorkizunean arrakasta badu, zer gertatuko da? Nori emango dizkio eskerrak? Arrakasta lortu ostean berarengana hurbildu eta laguntzak ematea alferrik da; orain egin behar da apustua: ez nirekin, baizik eta edozein pertsona sortzailerekin. ■

Bertsoa

DOINUA:
ZER DA GAUR DONOSTIAN

Burua munduan ez,
mundua buruan,
bila ibili zera
bere inguruan.
Afrikan ibiliz ahal
zenuen moduan
topatu al zenuen
bide bat orduan
zarena aurkitzeko
egurren barruan?

Aitor Mendiluze

B I L B O

Urriaren 28tik azaroaren 13ra arte, Arenalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Kukuxumuxurekin eginiko lehen elkarlanaren emaitza da ArdiBidez.

ezazu zerorrek ere dadoa, zoriak erabaki dezan zure bidea.

TENPLARIOEN PLANOA da berez ArdiBidez tableroa, antzar-jokoko espirituari eutsiz. Soldadu monje hauek erregeek baino indar handiagoa hartu zuten eta pertsegituak izan ziren. Horregatik, tableroko laukietan markatu zituzten bideko euren puntu seguruak –antzar-jolasean antzarrak babestutako etxeak, gure jolasean ardiak–, ostatuak, zubiak eta heriotza arriskua. ArdiBidez-ek laukien klabe eta kondairak gorde ditu, eta txarteletan dituzu irakurgai. Ekin diezaiozun Jakue Bideari: Aruetik (*Via Podiensis*), Garruzetik (*Via Turonensis*) eta Donapaleutik (*Via Lemovicensis*) datozen bide nagusiak Izuran batu, eta barnealdeko bidea zeharkatuko dugu, besteak beste Donibane Garazi, Orreaga, Iruñea, Gares eta Lizarran barrena, Ebro muga urdinera iritsi arte.

Erromatar galtzada hartuta eta ardi-pausoan, lasaigo ibiliko gara erromesak baino. Izan ere, Nafarroako Foru Zaharraren arabera, beilariak 30 eguneko baimena zuten Compostelarako joan-etorria egiteko. Horrek 60 kilometro/eguneko batez besteko erritmoa eskatzen zuen!

Argi bide-lapur, ordaindu beharreko zerga eta heriotzarekin eta baliatu zubiak, ardien laukiak eta bidezidorrak.

Kartzela

Izura, Donapaleu eta Donibane Garazira sartzeko ordaindu egin behar izaten zuten beilariak. Baina Vega de Valcarce herritik pasatzea kostatzen zitzairen gehien. Santiagora iristeko nahi-taezko pasabidea izanik, Compostelako gotzainaren menpeko jauntxoak zeuden bertako bi gaztelutan. Jauntxo hauek zerga ordainarazten zieten erromesei aurrera jarraitzearen truke. Zailtasun hauen isla da kartzela eta bertan erortzen denak 3 txanda itxaron beharko ditu.

Ostatuan jostatu

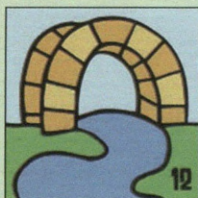
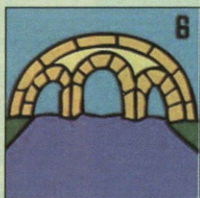
Jakue Bide bazterreko ostatuetan berritzen zituzten indarrak ahulduta zetozen beilari akitu eta gosetuek. Beraz, ostatu eta ospitalez bete ziren bideko herriak. Izurak esaterako, hiru Jakue Bideren lotune izanik, bere une loriosenean 16 ostatu zeuzkan. Bizitzan dena ez denez ahalik eta azkarren ahalik eta urru-

Joko-hitzak hitz-joko

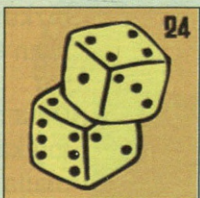
Zorionekoa zu ardien laukian, zubiren batean edo dadoetan erortzen bazara. Hurrengo ardi, zubi edo dado laukira joko duzu zuzenean. Hau gutxi dela, zeuri egokituko zaizu berriro txanda. Beraz, besteei inbidia emateko dagokion esaldia kantatu ahal izango diezu, airoski kubi-letea txin-txinka jartzen duzun bitartean:

**"Ardiz ardi,
eta berriz nire aldi!"**

**"Zubiz zubi,
dadoa isuri!"**

**"Dadotik dadora,
bidezidorra!"**

38 euroan eskuratu
dezakezu 7 urtez

gorakoentzako
jolasa, ohiko

salmenta puntuetan
edo ARGIAN:

(0034) 943 371545-

era deituta eta

denda@argia.com-

era idatzita

nen iristea, ostatuan eroriz gero har itzazu hiru txanda gozatzeko.

Elkartasunaren putzua

Ur putzuan erorita, ezingo zara zeure kasa atera, beraz, itxaron beste jokalaria bat erori arte. Horrela, bigarren erori denak hartuko du zure lekua, hirugarrena erortzeko zain. Putzu honek hondoan bere kondaira du: Erromes bati kalabaza urez betetzea ahaztu zitzaion Iruñera iritsi baino lehen (egungo Erreniega inguruan) eta zorabiatu egin zen. Deabrua agertu zitzaion erromes itxuran eta gertueneko ur putzura eramango zuela agindu zion, jainkoari zein Santiagori uko egingen bazien. Erromesak hori egin baino hiltzea nahiago zuela erantzun zion eta deabruak ihes egin zuen. Orduan, beste erromes bat agertu zitzaion eta honek putzura eraman eta bere maskorretik eman zion edaten.

58, Herioren zenbakia

Tenplarioak deabrua gurtzeaz salatu zituzten, eta euren ordena desagerrarazi zuten. Tenplarioek gurtzen omen zutena Baphomet izeneko burezurra zen, eta "LVIII^m" zeukan idatzia. Beraz, herioren aurpegi den burezurrari 58. laukia dagokio, noski. Heriotzak gertutik jarraitzen zituen peleginak, eta Orreagako "Sancti Spiritus" hezurtegiaren eta Eunate hartzen zuten betiko atseden.

Lehen Michelin Gida

Aimerik Picaudek 1100. urtean osatu zuen *Liber Sancti Jacobi*

erromesentzako gidaliburuak ez dirudi gure herrirako turismoa asko bultzatu zuenik: "Ikusten badituzu euskaldunak jaten ari, zakurrak edo zerriak etorriko zaizkizu gogora. Eta solasean entzunez gero, zakurren zaunkak irudituko zaizkizu, hain baita basa euren hizkuntza"... Deskribapenak gero eta hobe jartzen gaitu: "Herri basatia, beste guztiak ez bezalakoa ohitura eta jitean, gaizto amorratuak, beltz kolorekoak, kara ezduinekoak, gaiztofikatuak, perbertsoak, zirtzilak, desleialak, lizunak, mozkortiak, zakarrak, peroztuak, ustelak, arimagabeak, bizio guztietara emanak"... Euskal Herriko benetako Jakue Bidea eza-gutzeko, sartu ardi-bidean. ■

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

**LEGE FISIKOAREN
IZAERA**

Richard Feynman

**LEGE FISIKOEN IZAERA
(Richard Feynman)**

Richard Feynman New Yorken jaio zen (1918). M.I.T. eta Princeton Unibertsitateetan ikasi zuen, eta han dokotoregoa lortu. Lehergailu atomikoaren inguruko lanetan parte hartu zuen "Los Alamos" basamortuan, beste zientzialari ospetsuekin batera. Haren lanik garrantzitsuena elektrodinamika kuantikoaz egin zuena da. 1965ean, eremu elektromagnetikoaren teoria kuantikoaz egindako lanengatik Nobel saria jaso zuen.

"Lege fisikoaren izaera" obra Cornelleko Unibertsitatean 1964. urtean emandako hitzaldien bilduma da. Grabitazioa aztertzen du eta simetriak eta iraupenerako printzipioak fisikan ditu aztergai. Mekanika kuantikoa eta denboraren itzulgarri gabetasuna ere aztertzen ditu eta baita unibertsoko fisikako lege berriak nola aurkitu daitezkeen ere. Azkenean, betikoa galdera handiak plazaratzen ditu: Zer da lege fisikoa? Nolako egiatasun maila du? Zer mugak ditugu legeak mundu errealean aplikatzeko?...

GAIK**ARGITALDARIA**

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

**PENTSAERA
BASATIA**

Claude Lévi-Strauss

**PENTSAERA BASATIA
(Claude Lévi-Strauss)**

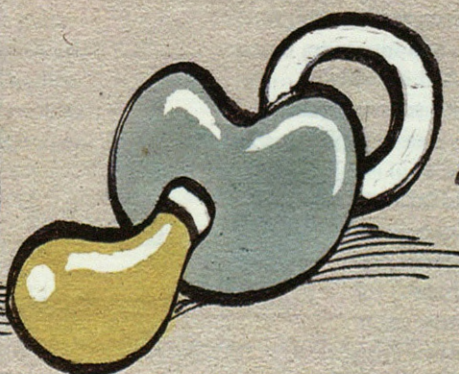
Claude Lévi-Strauss antropologia modernoaren sortzaile ospetsua dugu. 1950. eta 1960. hamarkadaren mugimendu estrukturalistaren aitzindaria izan zen eta "herri basati (ez-heziaren)" mitoak eta senidetasunezko harremanak ikertzeko, hizkuntzalaritzaren metodologia aplikatu zuen lehena izan zen.

Obra honetan totemismoaren atzean dagoen logika ikertzen du, eta mundu garatuaren maila berean jartzen du epistemologia hori. Pentsamendu greziarra sortu baino askoz lehenago, zientzia mota bat, "ez hezia = basatia" zena, existitu zen gure planetan, unibertsoa eta natura sistema holistiko eta organikoak bezala ikusten zituen. Zientzia modernoak, aldiz, beste maila estrategiko batera zuzendutako sistema logiko bat sortu zuen, eta antzinako mundu hura suntsitu egin zuen. Gure Euskal Herria tradizionala, dirudienez, estrategia "ez hezia"ren (pregreziarraren) elementu asko omen ditu oraindik bizirik eta liburu honen irakurketa oso baliagarria izan daiteke geure burua hobeto ulertu ahal izateko.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!Tel. / Faxes 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

IRABAZI SEGURUAREN ALDEKO PARIOA

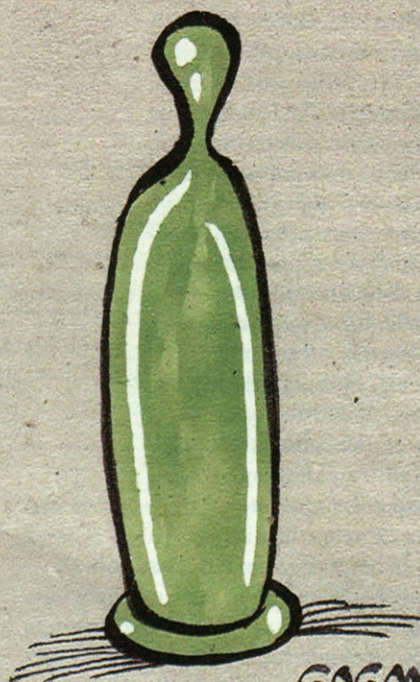
UMEAK
eduki Nahi dituzula?

Chiccoo

UMERIK
ez duzula
UKAN gura?

Chiccoo

GOGOMANK!

Iñaki Zubeldia

IDAZLEA

Gidari onaren manamenduak

Gauza zaila eta arriskutsua da gaurko errepideetan gidari izatea. Istripua eta ez-ustea edozein txokotan zain dituzu. Kilometrotako karabanak ere bai, presaka eta urduri zoazen gidari koi-tadu hori ernegatuta jartzeko. Asfaltoa autoz, kamioiz, traktorez, garabiz, dunperrez eta abarrez beterik daukazu, sarritan gainez-ka egiteko zorian. Eta zuk, gidari errukarri horrek, hor ibili beharra daukazu, ez nahi zenukeen lasaitasun eta askatasunarekin, uzten dizuten erritmo motel, etenez beteriko horrekin baizik. Eta horrek haserrekor eta odol-bero bihurtzen zaitu. Ez noa aipatzera ere errepide askoren egoera, A-8 autopista-rena, bereziki, obraz, alferrikako seinalez eta eragozpenez beterik baitago. Eta errepide horretara irtetea berez lan zaila, neketsua eta arriskutsua baldin bada, erantsi iezaiozu errepideko manamenduak ez dakizkien gidari tentel batekin –uste baino gehi-ago dira horiek ere– topo egitea. Orduan bai etsigarria eta amorra-garria suertatzen dela gidariaren zoria.

Goazen bada azaletik bederen manamendu horiek ikustera. Aurreneko bost manamenduak bat bera dira: "errepidean beste gidariei trabarik ez egitea". Hori da manamendurik garrantzitsuena eta Ebanjelioko beste manamendu haren antza ere badu: "Maita ezazu lagun hurkoa zeure burua bezala".

Zenbat eta zenbat kaiku, bere-koi eta erretxin dabil errepideetan, ezkerreko karrilean jarrita, traba eginez, eta inola ere karril horretatik kendu nahi ezta. Hori da gidari-rik arriskutsuena. Munduko erre-gea bailitzan dator, bere abiaduran, eta arauak abiadura azkarragoa onartzen badute ere, jaun usteko kaiku horrek ez dizu utziko. Denek egokitu beharko dute haren abiadura. "Zer uste dute ba, horiek! Niri pasa egingo didatela? Ez, horixe! Hortxe joan beharko dute nire atzetik!" Eta une horretantxe hasten da arriskua. Atzetik argiak, bozinaoak, asko arrimatzen diren gidariak, ezker-eskuin dabil-tzanak ea zirrikiturik ikusten duten nonbaite-

DANI BLANCO

tik pasatzeko... eta, azkenik, eskuinetik ahal duten bezala pasatzen direnak, kirioak dan-tzan eta amorruez beterik. Eta nork eskatzen dizkio kontuak gure Don Kirten Malapartatu horri? Inork ere ez. Gidariei egiten zaizkien gomendioetan beti ikusiko duzu gehiegizko abiadura arriskutsua dela, 80ra edo 50era jais-teko zure abiadura, baina sekula ez duzu iku-siko 110ean edo 120an joan litekeen bide batean 90ean ezkerreko karriletik doan gidari setatsu, petral hori askoz arriskutsuagoa dela 140an doana baino.

Beti entzun izan dut Portugalen gaizki gidatzen dela, baina aurtengo udan Lisboa, Setubal, Cascais, Fatima, Leiria eta inguru horietan ibiltzeko zoria izan dut, eta inguru horietan ia denak 3 karrileko autopistak dira.

Eta neure begiez frogatu ahal izan dut portugesak oso gidari onak direla eta euren akats baka-rra azkar samar gidatzea izan dai-tekeela. Baina trabarik ez egitea-rena eta errepidean besteak errespetatzearena hemen baino askoz hobeto betetzen dakite haiek. Ezkerreko hirugarren karrilean azkar joaten direnak bakarrik ibiltzen dira, eta gainera ikusten badute atzetik beste bat eurak baino bizkorrago datorrela, berehala pasatzen dira bigarren karrilera, harik eta hirugarrena berriro libre ikusi arte. Bigarren karrilean ere azkar samar gida-tzen da, eta azkarrago joan nahi duenak hirugarren karril hori dauka. Geldi joan nahi dutenak eskuineko karrila daukate, pai-saiaz gozatzeko eta lasai-lasai joa-teko. Egia esan behar badut ape-nas istripurik ikusi dudana Portugalen, ezta istripua sortzeko egoera larri edo arriskutsurik ere. Inon baino seguruago sentitu naiz Portugalgo errepideetan.

Beste manamenduak izan litezke zirkulazio kodea betetzea, abiadura ahal duzunean erres-petatzea, abiadura errepidearen egoerara ego-kitzea, adi eta arriskurik sortu gabe gidatzea, eta azkenekoa berriro errepidean inori traba-rik ez egitea. Hauxe da gidari onaren lehenen-go eta azkeneko manamendua. Hala bedi! ■

Ez noa aipatzera ere errepide askoren egoera, A-8 autopistarena, bereziki, obraz, alferrikako seinalez eta eragozpenez beterik baitago. Eta errepide horretara irtetea berez lan zaila, neketsua eta arriskutsua baldin bada, erantsi iezaiozu errepideko manamenduak ez dakizkien gidari tentel batekin –uste baino gehiago dira horiek ere– topo egitea. Orduan bai etsigarria eta amorra-garria suertatzen dela gidariaren zoria

Joxe Iriarte, Bikila

ZUTIK-EKO KIDEA ETA AHT GELDITU-ELKARLANAKO PARTAIDEA

Emergentzia galgak

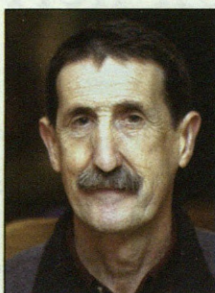
Ingurumenaren egoera aztertzen dituzten adituek zera esaten digute: "Mende erdian, ahalik eta etekin gehien lortzea helburu duen munduko ekonomia—kapitalista—zazpi bider handitu da, baina ekonomia hori sostengatzen duten sistemak sunsitzten ari dira: itsasoaren gehiegizko ustiaketa eta kutsadura, ur eskasia, zoruaren erosioa, baso soiltzea, klima aldaketa, espezie ugairaren galtzea, baliabideen eskasia, hondamen naturalaren ugartzea. Guzti horrek ondorio bat dakar: biziari eusteko behar diren zikloek oreka baten menpe daude. Egun oreka hori arrisku latzean dago, betirako galtzeko arriskuan". Salbuespenak salbuespen, politikari, enpresa gizon-emakume edo edozein dela ere, ingurumenaren inguruan hitz egiterakoan, alde edo moldez—nabardura kontuak—ez dago iritzi hori bere egiten ez duen pertsonarik, eta bide batez, "garapen iraunkorraren" alde mintzatzeko ez denik. Demokraziaz eta emakumeak jasaten duen diskriminazioari buruz hitz egiterakoan bezala, ingurumenaren inguruan ere "politikoki zuzena" kontsideratzen den hizkera bermatu da. Jarduera, berriz... beste kupeleko sagardoa da.

Izan ere, zertan datza "jasangarria, bideragarria eta iraunkorra"—hirurak batera—oinarri duen garapen ekonomikoa? Ingelesek *sustainable development* izendatzen duten kontzeptu horren benetako esanahia.

GARAPEN IRAUNKORRA? Eusko Jaurlaritzak edo hiru Foru Aldundien—gauza bera esango nuke Nafarroako Gobernuari buruz edo Espainiakoaz—azpiegitura proiektuak "iraunkortasunaren" labelaz bataiatuak izan arren, oso gutxiak betetzen dute kontzeptu horrek adierazten duena.

Egia da, alor batzuetan egoerak hobera egin duela—ibaien ura, zuhaitz kopuruen gorakada, zenbait industrien desagerpena edo birmoldaketa—, alabaina, oro har, okerrago gaude. Gure garapena ez da soil-soilik tximeleta efektuaren kanpo eraginagatik desegokia. Jorge Reichman ekologistak dioen bezala, "garapenitsu honi emergentzia galgak" ezartzen ez badizkiogu okerrago egongo gara.

AHT ETA MUGIKORTASUNA. Urtetan, Espainiako Gobernuak zein Eusko Jaurlaritzak trenbide sarearen desegite politika bultzatu dute eta errepede sarea hobetsi.

ELI GOROSTEGI

Egun, sare hori ez da gauza neoliberalismoak eragiten duen pertsonen eta merkantzien etengabeko mugikortasunari aurre egiteko. Adibidez, egungo A-8ko 35.000 ibilgailuen joan-etorria, hirukoiztu egingo da hamar urte barru.

Orain esaten digutenez, fluxu hori desbideratzeko Y izeneko AHT sarea eraiki behar dugu. Gure ustez planteamendu hori okerra da. Alde batetik ez duelako auzitan jartzen jada jasanezina bihurtu zaigun mugikortasuna, eta bestetik, Y ez delako behar dugun garraio mota.

Trenbide sare berri bat izango dugu. Alabaina, hartzen dugun aldetik hartzen dugula, tren mota honi, onura gutxi eta kalte gehiegi ikusten dizkiogu: 250.000 milioi euroko aurrekontua duen egitasmo honek ez du logikarik ikuspuntu sozialetik begiratuta. Eta energia gastuen aldetik are gutxiago: tren normal batek baino

sei bider energia gehiago kontsumitzen du, 50.000 biztanleko hiri batek baino gehiago. Eta kalte ekologikoak kalkula ezinak dira da: milaka tona lur mugimendu. 128 km-ko tunel sarea, 20 km zubi... 443 km-ko sarea gure orografia menditsuaren erdi erditik. Izugarritzko txikizioa, iraunkorra omen den tren bat eraiki ahal izateko.

INPOSIZIOA ETA ERREPRESIOA. Horrek guztiak ez al du eskatzen eztabaida zabal eta demokratikoa? Nola eman hitza bestela herriari? Zoritxarrez—Boroako zentralarekin edo herrietako Agenda 21 eztabaidetan gertatzen ari denarekin bezala—interes ekonomiko handiak tarteko direnean, gure agintariei bost axola zaie demokrazia. Gure agintariak nahigo dute komunikabideen bitartez iritzi publikoa manipulatu, propaganda gezurtia eta ezin demagogikoagoaren bitartez manipulatu ere.

Manipulazioarekin aski ez, eta errepresioa ere erabiltzen ari dira: Udaletxeen baitan gabeko zundaketa lanak oztopatzen saiatu diren ekintzaleentzat isun gogorrak.

Eusko Trenbideko bulego batean ordu bateko egonaldi baketsua burutzeagatik hiru urteko kartzela zigorra ezarri nahi digute 24 lagunoi.

Ez dugu etsiko. Santiago Alba Rico idazleak arrazoia du dioenean: "Propietatearen eta ondasunaren alorrean oso erradikalak, *iraultzaileak* izan behar dugu, naturarekin, berriz, geroz eta *kontserbatzaileagoak*".

Horregatik antolatu berri dugu hamar eguneko aldarrikapen gunea Lakua aurrean eta manifestazio arrakastatsua burutu urriaren 22an, Bilbon. ■

« Horrek guztiak ez al du eskatzen eztabaida zabal eta demokratikoa? Nola eman hitza bestela herriari? Zoritxarrez—Boroako zentralarekin edo herrietako Agenda 21 eztabaidetan gertatzen ari denarekin bezala—interes ekonomiko handiak tarteko direnean, gure agintariei bost axola zaie demokrazia »

Xabier Barandiaran Irastorza

IRITZI PUBLIKOKO IRAKASLEA DEUSTUKO UNIBERTSITATEAN

Abertzaleon herri estrategia

Espainiako Estatuak ez du onartuko kataluniarren gehiengoaren erabakirik. Espainiar nazioa kataluniarren borondatearen gaineratik jartzen dute eta kito. Espainiako Alderdi Sozialistak Diputatuen Kongresuan murrizketa zorrotza iragarri du. Alderdi konstituzionalistentzat Espainiako nazioaren borondatetik kanpo ez dago demokraziarik. Mendeetako errealitatea behin eta berriro baieztatzen da. Jose Luis Rodriguez Zapateroren alderdiak ez dirudi autonomien estatuaren eredia gainditzeko borondate handirik erakusteko asmorik duenik. Ibilbide politikoa amaitzeaz duen Maragallek ordezkatzan duen herriaren aurrean duintasunez geratzeko ahalegina egingo du nahiz eta Madrilen dituen mugak ongi ezagutzen dituen.

Euskal Herrian eta Hego Euskal Herrian Katalunian gertatzen ari dena interes handiarekin jarraitzen ari gara; Espainiako Estatuaren borondatea zertan den benetan jakin nahi dugu eta kataluniarrek nola aurre egingo dioten Diputatuen Kongresuko estatutuaren aldaketa eskariei eta, nola ez, nola eragingo duen egoera honek kataluniarren etorkizuneko mapa politikoa eta alderdien arteko indar korrelazioan. Interesa dugu gure artekoaz argi bila jarraitzen dugulako.

Euskal gizartean bakea egunez egun atzerabiderik gabeko zerbait bezala bizi dugu. Eguneroko gizarte errealitateak politikaren eremua irentsi egiten du. Oraindik konponbiderik egon gabe gizartean sorturiko espektatiba bake dinamizatzaile handiena bilakatu da dagoeneko. Euskal gizartearen eskabide nagusi horri huts egiten dion aktore politikak bere proiektu politikoaren garapenerako baldintzarik ez du aurkituko berehalako etorkizunean.

Euskal Herriaren normalizazio politikoa, herri eskubideen aitortza, Espainiako estatuarekin lortutako une jakin bateko akordioa baino gehiago prozesu luze baten ondorioa gertatuko da; Espainiako estatua ez dagoelako

DANI BLANCO

Euskal Herriaren herri eskubideak aitortu eta bere estatu eredia aldatzeko prest. Ikuspegi teoriko batetik aitorten sinbolikoak egin ditzake, baina praktikan Madrilek aitortzen duen nazio bakarra Espainia da. Orduan nola egin aurrera?

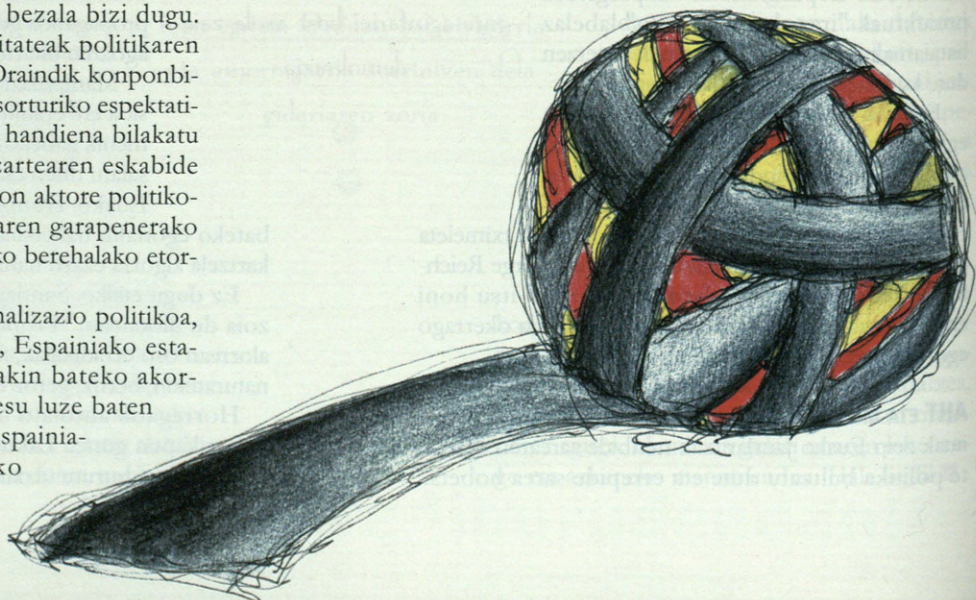
Erabateko normalizazio politikoak Euskal Herriak bere etorkizuna erabakitzeko duen gaitasunaren aitortza esan nahi du; normalizazio politikoa helburu duen hitzarmen batek eszenatoki horretara bideratu behar gaitu. Hego Euskal Herriko eta Euskal Autonomia Erkidegoko alderdien arteko adostasunak ez du ziurtatzen normalizazio politikorik, baldin eta ondoren Madrilek

egoera berri hori onartzen ez baldin badu. Madrilek onartu dezakeen euskal adostasun bakarra Espainiako Konstituzio sistema kolokan jartzen ez duena da. Egoera honek Zapatero eta Euskadiko Alderdi Sozialistaren mugak non dau den garbi ezartzen du.

Euskal Herrian eta bereziki Euskal Autonomia Erkidegoan alderdi guztiek onartuko duten marko berri bat onartu ahal izateko, euskaldunon erabakitzeko eskubidean oin hartzen duen

Espainiarekiko hitzarmena garatzea ezinbestekoa da. Oinarritzko erakunde arau honekiko adostasun formula ezberdinak topatu

Alderdi konstituzionalistentzat
Espainiako nazioaren borondatetik
kanpo ez dago demokraziarik.
Mendeetako errealitatea behin
eta berriro baieztatzen da

« Une honetan posible den marko berriak, ziurrenik, ez ditu gauzak egun batetik bestera aldatuko, baina Ezker Abertzalea sisteman barneratzea bideratuko du eta eguneroko herrigintzan aktibo bilakatzea »

beharko dira baina presa duen gauza da. Une honetan posible den marko berriak, ziurrenik, ez ditu gauzak egun batetik bestera aldatuko, baina Ezker Abertzalea sisteman barneratzea bideratuko du eta eguneroko herrigintzan aktibo bilakatzea. Nik ez dut uste orain eskuratu dezakegun marko berri batek gauzak egun batetik bestera konponduko dituenik, baina uste dut Euskal Herriaren herri eraikuntzan sinesten dugunon arteko herri ikuspegia bateragarriagoa eta lankidetzatza posibleago egingo duela. Une honetan euskal aberrigintzaren aldeko lanean eguneroko lan eraginkorra bigarren mailako geratzen ari da eztabaida teorikoetan dihardugun bitartean.

Normalizazio politikoa bideratu lezakeen marko berri batek herri bezala dagozkigun eskubide guztien bideratze praktikoa suposatzen ez arren, abertzaleon arteko herri ikuspegi bateratua sendotzea posible egin behar du eta euskal aberrigintzaren eztabaida eguneroko proiektu eraginkorren mailara ekarri behar dugu ekonomia eta enpresa, gizarte eta kultura eta politikaren alorrean. Normalizazio politikoa dagoeneko ez da bidearen amaiera, baizik eta bidea egiten jarraitu ahal izateko ezinbesteko tresna.

Abertzaleok lan komuna egiten hasi beharrean gaude euskal komunikazio sistema sendotzeko, hezkuntza sistema indartzeko, unibertsitatea mailarik gorenenera eramateko, Euskal Herriko enpresak indartzeko, euskarazko aktoreen ariketa eta gizarte sareak indartzeko eta abar. Markoaren inguruko adostasuna bezain garrantzitsua da, marko horren barruan herri estrategia sendo bat pentsatu eta praktikara eramatea. Gainontzean ahotik indarra joango zaigu egunerokotan geroz eta espainiartuago gabiltzan bitartean. ■

TXANDAN
Joxux Mari Irazu

Firma gabeko aldaketak eta bakoitzari berea

Bertsolari Txapelketak inoiz askatzerik izango ez duen korapiloak, epaitze sistemak, nire bi hitz ere jasango ditu. Epaileei buruz bai, asko hitz egingo da, baina, epaizpideei buruz agian hainbeste ez, eta hor dago kaka. Epaizpideetako sarrerak horrela dio: "Bertsolaritza

garaian garaiko gizarte ereduak lotua egon izan da lehen eta orain, eta gizarteak aldatu den bezala bertsogintza bera ere aldatu egin da eta baita ulertzeko modua ere". Konforme, baina, sententzia inpersonalek ez dute balio. Ez dute balio, gizarteak ez delako bere kasa aldatzen, bertsolaritza ere ez delako bere kasa aldatzen, eta bertsola ulertzeko modua -adituen belarriek ulertzeko modua, behintzat- are eta gutxiago aldatzen delako bere kasa. Bertsolaritza komunikazio estrategia terminotan ulertzea pertsona jakin baten azterketaren tesia da, eta tesi hori dago gaur egungo epaizpideen oinarrian. Gaur bertsolaritza ulertzeko dagoen diskurtso osoa gizarte aldaketan izenean bantilatuta bi oker egiten dira: bat, bertsolaritzaren ikuspegi jakin bat neutraltasunera eramatea, eta horren gainean antolatzea bertsolaritzaren ekingiza sozial eta mediatikorik handiena; eta bestea, ekarpen teoriko berria eta emankorra egin duenari bererik ez aitortzea. Ikuspegiak ikuspegi, bakoitzari berea. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Orain da garaia

Paseko usoz eta birigarroz kongeladoreak betetzeko. Ez naiz ni ehiztaria. Haurretan, baguenen osaba bat ehiztari amorratua zena. Eskopetatzen ere aditua izaki, eta hiru bat batera, elkarren ezberdinak behintzat izango zituen. Haiek garbitzen eta atontzen ematen zituen orduak. Gogoan dut orain ikusiko banu bezala, zer nolako delikadezaz tratatzen zituen armak eta haien piezak, zapi zurien gainean jarriak sukaldeko mahaia okupatzen zutenak. Eta nola oratzen zituen zurak eta burdinak, eskuz eta masailez. Kartutxoak garestiegiak zituenez, haien truke beheko eskopeta saltokiko jabeari nornahiren arma konponduko zion. Ez zuen inoiz muni-zio faltarik. Txakurrak ere halakoak. Seterrak maite zituen. Pintta ama zen nik gehien maite nuen. Txuri-beltza, belarri handi erorikoak. Mendian, omen esanekoa eta nekaezina. Gelditzen zenean, zerbait altxatuko zuen. Hala esaten zidan osabak behintzat. Umeak ere, gehienak halakoxekoak egiten zituen hark, ehiztarien artean estimu handikoak. Plumonia garaiak. Heldu den astean birigarro afaria dugu. Koadrilako bik abisatu dute ez datozela hanka. Hegaztien balizko gripeak egin du jada berea gurean. Behiak bere onera etorri direnez, horientzat sukalkia prestatu beharko diegu propio. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Orbeletan

Sable hotsak

Espainol askok, hedabideek-eta bultzatuta, amildegi gainean eraikitako balkoi baten gisa ikusten du Kataluniako estatutua. "Eta balkoiak ez du barandarik!", egiten dute izututa. Bertigoak harrapa ez ditzan, Sanz jenerala agertu zen mikrofonoen aurrera mitarrak zertarako dauden gogoratzen. Haren mingainak, sable batek bezala airea ebakirik, abisu eman zien kofradiakoei adi egon daitezen beren sable ondo koipeztatuekin.

Militarkote baten fanfarroieria? Sanzen botoak eta nireak berdin balioko balute, barre egingo nuke Oxobik bere fabula hartan bezala: "Zinkulin eta Xanfarin, sable herdoildu zahar batzuekin". Hurrengo hauteskundeetan Sanzek ez luke Zapatero bozkatuko. Kito. Horretan geldituko litzateke ausia.

Hori da, behintzat, saltzen digutena.

Baina hauteskontziak huts egiten badio, zertarako eta zer egiteko dagoen abisatu du Sanzek. Espainiako Gobernuak ez du erreakzionatu. Sanzek esandakoak entzun nahi zituelako seguru asko.

Konstituzioa korapilo

Esaten denaren eta errealtatearen arteko adostasuna omen da egia. Ezinezkoa da adostasun erabatekoa, ezinezkoa da egia. Erabatekoa, behintzat. Gezurrari, berri, ez zaio errealtatea interesatzen, ez baldin bada aldatzeko, manipulatzeko, baztertzeko. Egiak deskribatu egiten du. Gezurrak, asmatu. Sortu. Ez zena, izatera ekarri, errealtate bihurtu. Politikak horren adibide ugari eta onak ematen ditu, eguntan ikusten ari gara Kataluniako Estatutuarekin: haren kontra ari direnek ez dute Estatutuak dioena kritikatzeko, ez dute Estatutua ezagutzeko premiarik ere.

Iritzi publikoa deitzen diogun plazako builan gezurrak sortzen du egia, ez da paradoxa bat. Gaur egiazat hartzen dugun kontu askok gezur handi bat—edo gezur txiki piloen meta handi bat— izan zuen bere garaian oinarri. Konstituzioa aipatzen dute, horra ba Konstituzioa. Beste hainbat tokitan aplikatzeko moduko formula

DANI BLANCO

bat omen, ez ditut haren alde esandako guztiak—asko arrazoizkoak— hona ekarriko. Baina ez dute sekula esaten zein baldintzatan atera zen aurrera. Ez dute esaten diktaduraren ondorioen beldurrak eragin zuela batzuen posibilismo gehiegizkoa, ez dute esaten diktaduraren itzal faktikoak atera zituela aurrera gaur sakratutzat dauzkaten hainbat kontu.

Beldurrak zaintzen du mahastia, beldurrak eragindako Konstituzioa errealtate bat da. Egia bat da, bai, baina gezur txiki eta handi asko ditu oinarri. Ez omen zen zaurian ozpina botatzea komeni, eta Estatuaren egitura, monarkia, ejertzitza, diktaduraren kondena... dena geratu zen ondo lotuta—Francok nahi izan zuen bezala alafede— Konstituzioaren korapiloarekin. Diktadurak irabazi zuen neurri handi batean, eta diktadurak irabazten segitzen du gaur ere: Espainiak ez ditu oraindik Franco eta haren diktadura kondenatu. Ez da, ordea, konturik itsusiena: hainbeste gezurren gainean eraikitako Konstituzio hura darabilte gaur Espainiaren egiturari kilima txikiren bat egingo liokeen ezer aurrera ateratzeko iniziatiben kontra.

Zentzuzkoa den

Enperadorea hil zenean, lehen ministroa izan zen haren heriotzaz jabetu zen bakarra, jendea lanpetuegi baitzebilan enperadorearen aginduak betetzen. Lehen ministroak, ez baitziren inori eman heriotzaren berri, enperadorearen gorputza baltsamatu eta ezkutatu egin zuen.

Hurrengo urtean sekulako uzta aberatsa izan zuten Inperioan. Eta bigarren. Eta hirugarren.

Jendea hain zoriontsu ikusiz, lehen ministroak enperadorearen gorputza baltsamatu era-kutsi zion herriari:

— Ikusten? Azken urte hauetan hildako bat egon da tronuan, eta neu izan naiz benetan gobernatu dudana. Ikusi duzue zer nolako uztak izan ditugun. Neuk behar nuke zuen enperadore.

Herriak zentzuzkotzat jo zituen haren hitzak eta enperadore koroatu zuten. Ondoren, hil egin zuten, aurreko enperadorea bezain ona izan zedin eta uzta onak ekar zitzaizkion beste hiru urtez.

irudiak:
Antton Olariaga

Nik kontatu nahi dudana

"Zein da hitzok idatzi beharko nituzkeen hizkuntza? Hemengoa, nirea, ala zuk egiten didazuna, zuena? Argi dagoen bezala, neurea hautatu dut egiten ari naizen ekintza burugabe honen burugabekeria bera betetzeko. Agian historia orok bere eskriba behar du eta nik ez dut zuk eskatzen didazuna kontatu nahi, nik kontatu nahi dudana baizik".

Egunen batean polemikaren bat banu demagun Fernando Savaterrekin edo haren antzekoren batekin, Silvia Iparragirreraren *La tierra del fuego* nobelako indigenak Londoneko epaile bati esandako hitzok edo antzeko samarrak baliatuko nituzke, neure hizkuntzan, badakit-eta arkakuso herren asmatiko bat naizela berek hain berenak eta indartsuak dituzten baliabide erraldoien azal gainean.

Europar hotz

Melillako hesia gaintitu nahi duten etorkinek Sebastian Jungeren *Ekaitz perfektua* nobelako eszena bat ekarri didate gogora -pelikula bat ere egin zuten nobelan oinarritua-: taberna bateko zerbitzariak opari bat egin dio den-denek baztertu egiten duten jenio petraleko marinela alkoholizatu bati. Marinela ez du paketea zabalduko egun osoan.

Gauetz, taberna ixteko orduan, tabernako neska, paketea zabaldu gabe dagoela ikusirik, haserretu egingo zaio marineleri. "Ez al duk zabaltzeko asmorik?".

Gera gaitezen une batez marinela paketea askatzen hasi den uneko eszenan. Sekulako hotza egiten du eta, sorgortuta baitauzka hatzak, baldar-baldar ari da paketea zabaltzen. Deseroso dago, tabernako neska begira baitauka, ez baitu ahuldaderik agertu nahi, ez baitu bere ohiko irudi petrala pitzatu nahi, ez baitu sentimendu positiboetan sinesten, gogorrarena egin beharra baitauka bizitza aurrera aterako badu...

Paketea zabaldurik, marinela artilezko

Egia bat da, bai,
baina gezur txiki
eta handi asko ditu
oinarri. Ez omen zen
zaurian ozpina
botatzea komeni, eta
Estatuaren egitura,
monarkia, ejertzitoa,
diktaduraren
kondena...: dena
geratu zen ondo
lotuta -Francok
nahi izan zuen
bezala alafede-
Konstituzioaren
korapiloarekin

bufanda bat atera du bertatik. Bat-batean, negar zotinka hasi da eta hitz batzuk aterako zaizkio zotinen artetik: "Inork ez dit inoiz oparirik egin".

Melillako hesia gaintitu nahi zuten etorkinek. Inork ez die inoiz ez bufandarik ez ezer oparitu.

Sekulako hotza egiten du Europan.

Idazleak garelako

Idaztetik ateratzen nauen konpromisoren bat gainera erortzen zaidanetan, Julio Cortazarrek Mario Benedettiri esandakoaz gogoratzen naiz:

-Ikusi duk orain ere? Idazleak garelako deitzen zigutek, eta eskaintzen dizkiguten lanek ez zigutek idazten uzten.

18/98+ kaiera

Ez duzue desenkusazko ezer esango, ez duzue atzera egingo, ez duzue barkamenik eskatuko. Legea zuekin dagoela diozue, eta beharbada hala izango da, trebeak zarete-eta legea zeuen neurrira josten. Baina, badakizue? Zuek burutu nahi duzuen zuten legearen arabera izango da baina ez lege guztiak baino unibertsalagoa den gizalegearen arabera.

Euskal kultura

Seko xaloa naiz, eta beti pentsatu izan dut euskal kultura sendotzeko esparru artistiko guztiek harreman estua behar luketela euskararekin, baina gainerako esparru artistikoek (arte plastikoek, musikak...) harreman eskasa dute euskararekin eta euskal literaturarekin. Nik ezagutzen dut Urliaren pintura, Berendiaren musika, Sandiaren zinea, baina Urliak, Berendiak eta Sandiak, beren buruak euskal kulturaren barruan ikusten badituzte ere, ezjakintasun ia erabatekoa dute egiten ari garenaz.

Eta horren kontrapuntuan, Koldo Izagirrek zioena: Euskaraz egindako oro sektorializatzeko joera dago, euskaraz egindako guztia euskara da, ez da kultura, ez da zinema, ez da teknologia.

Lerrootan eta aldizkari hone tan agertu den guztia ere euskara da nonbait. Ez kazetaritza edo zutabegin-tza. ■

Iñaki Barrena

EHUKO IRAKASLEA

Mugikortasun iraunkorra diote

Duela bost urte jasagarria zen hitza. Maileguan ingelesetik hartutako *sustainable* adjektiboak gure artean itzulpen ugari izan ditu, esate baterako: sosten-garria, eramangarria, eutsigarria, orekatua, iraunarazgarria, mantengarria, jasagarria, eta azkenik, Euskaltzaindiaren aburuz, iraunkorra. Sinonimoak bilatzeko eta eztabaida filologiko zein politikoetan sartzeko ahalmen berezia izaten dugu euskaldunok, beste kontu bat da, ea gauza garen gure garapen ereduaren gaitzan erreparatzeko edota norabide ezkorriari zuzenketa minimoak egiteko.

Garraio alorrean topa dezakegu gure bizi-modu sostengaezinen ebidentzia, nahiz eta administrazioetik eta automobilen, porlanaren edo petrolioaren multinazionaletatik iraunkortasunaren dohain berri eta berezia iragarri, gau eta egun.

Europako Batasunean eta gure Euskal Herri txikian berdin, garraioa hazkunde iraunezinen sintomak agerian ditugu bere ingurumen, ekonomia eta gizarte manifestapen argiekin. Pertsona eta lehengaien garraioa gora doa etenik gabe eta dinamika hori hazkunde ekonomikoaren bete beharreko baldintzat jotzen da. Gaixotasun honen aurrean, Bruselan eta Gasteizen bilatu den botika magikoa garapen ekonomikoa eta bitarteko motorizatuen bidezko garraio-eskaera orokorra "bereiztea" izan da, baina ez dute lortu. Aitzitik, ibilitako kilometroak eta garraio azpiegiturretan inbertitutako diruak BPG baino azkarrago igotzen dira.

Kalkulu unibertsitarioen arabera (mugikost'05-ww.ingurumena.net) garraioak sortzen dituen kanpokostuen kopurua BPGren %10 inguruan dabil, EAEn eta Europan ere eta negutegi efektuko gasen heren bat isurtzen du, azkarren hasten den eragilea dela ahaztu barik.

Arazoak bistan daude. Zorionez, hemen ez ditugu oraindik Europako beste tokitan pairatzen dituzten kongestio motorizatuaren eragozpen eta gastuak, kutsadura atmosferikoa

INIGO AZKONA

edo akustikoaren mailak, agian horregatik gure hirietako erdialdeko trafikoa ez da inoiz dekretuz debekatu, ez bada *World Series* karre-
ra zaratatsu hori antolatzeko.

Tesitura honen aurrean, Gasteizko Jaurlaritza-
ri, Aldundiei edo gure tokiko administrazioari bururatzen zaien ildo bakarra azpiegitura gehiago egitea da, errepideak (Eibar-Gasteiz, Bilboaldeko Super-Sur, Durango-Beasain, Donostialdeko saihesbi-
deak, Gipuzkoako A-8aren hirugarren erraila...) portuak (Bilbo, Pasaia, Mutriku...) eta nola ez, *mugikortasun iraunkorraren* proiektu izarra: Euskal Y.

Aurreko legealdian Alvaro Amman eta Sabin Intxaurrearen sailen arteko liskarrak izan baziren azpiegitura proiektu erraldoien gainean, badi-rudi Nuria Lopez de Gereñu (Garraio saila) eta Esther Larrañaga (Ingurumen saila) adostasun gradu altuago batera iristen ari direla. Zoritzarrez, garapen iraunkorra izateko, lehenik hazkunde ekonomikoa behar dela diote biek ala biek, eta gero... ingurumen eta gizarte egokitzapenak.

2000. urtean Bruselatik "Autorik gabeko eguna" iragarri zenean batzuk aukera paregabea zela mugikortasun modu alternatiboak martxan jartzeko pentsatu genuen, motorrik gabekoak, kolektiboak, energia aurrezkiarekin... Bost urte pasa eta gero, Eric Britton eta mugikortasun gaian adituak diren beste batzuekin batera, EAEn praktikatzen diren garraio politikak zaharkituak eta erratuak direla esan behar dugu. Yonkien antzera, lur eremua agortzen ari zaienean, azken azpiegitura dosia dela diote, baina laster ez dugu drogari (petrolio) erraz topatuko eta aukera galduaz gogoratzeak ez du deus balioko.

Hainbat lekutan, Suitzan edo Londreseko City-an kasu, beste norabide sostengarriagoak ibiltzeko adibideak ditugu. Aldiz, onartezina dirudi, eztabaida eta eskrupulurik gabe *mugikortasun iraunkorra* deitzea, garapenkeriaren betiko ereduaren jarraipen hutsa dena. ■

Aurreko legealdian Alvaro Amman eta Sabin Intxaurrearen sailen arteko liskarrak izan baziren azpiegitura proiektu erraldoien gainean. Badi-rudi Nuria Lopez de Gereñu (Garraio saila) eta Esther Larrañaga (Ingurumen saila) adostasun gradu altuago batera iristen ari direla. Zoritzarrez, garapen iraunkorra izateko, lehenik hazkunde ekonomikoa behar dela diote biek ala biek, eta gero... ingurumen eta gizarte egokitzapenak

Artea
Pop artea
ez zen Estatu
Batuetan sortu

□ Ezpalak
□ Argitalpenak

□ Denbora-pasak
□ Ihesi
□ Makina bat kontu

Botanika
Txoriek polinizatzen
duten landarea aurkitu
da Europan

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Sudur gorrien tribua

Potxin eta Patxin; Pirritx eta Porrotx; Kiki, Moko eta Koko; Poxpolo eta Mokolo, Korri, Xalto eta Brinko; Txirri, Mirri eta Txiribiton; Gari, Montxo eta Joselontxo... Hori da izen mordoa, hainbeste pailazorentzat. Izenak bezainbat pertsona eta talde ari da gurean euskarazko pailazogintzan. Haietariko batzuekin hitz egin nahi izan dugu, euren lanbidea nolakoa den ezagutu eta jantzien azpian barrea eragiteko zein formula ezkutatzen duten jakiteko.

MAYI TOLOSA

Barrearen

SUDUR GORRIA, zapata handiak eta janzki zabalak soinean. Aurpegia margotuta eta eskularru zuriak. Mundu osoan antzerako itxura dute eta era bertsuetan eragiten digute barre. Hizkuntza ezberdinak hitz egiten dituzte, baina bakoitzak bere estiloa du, bere trikimailuak. Gurean, euskaraz, talde askok egiten dute.

Kixki, Mixki eta Kaxkamelon izenarekin jaio ziren euskaraz egiten zuten lehen pailazoak. Txirri azkarra, Mirri bihurria eta Txiribiton mutua, bihurtu ziren gero. Txiribitonek ikasi du harrezkero euskaraz,

prestatzen ari dira. Guztion gogoan da pailazoon irudia, euskal pailazogintzaren aitzindariak baitira. Herriz herri, euskal haurrentzako euskarazko dibertsioa eskaintzea xede bakar zutela hasi ziren lanean orain jada 33 urte.

Egun ez dira herriz herri ibiltzen, beste taldeei egin diete leku. Gustu guztietarako pailazoak ditugu, kanpoko taldeak harritzeraino beste. Herrietako jaiak, eskolak edo ospakizun bereziak izaten dituzte eszenatoki eta aurrekontuaren arabera moldatu behar izaten dute ikuskizuna.

Poxpolo eta Mokolo.

baina turutaren hotsa da oraindik bere ele bakarra eszenan. Gainontzekoek, gehienek behintzat bai, euskaraz egiten dituzte euren saioak.

Antzeko jantziak, estilo ezberdinak

Talde asko dira baina ez dute konpetentzia denik uste; ume asko edo gutxi izan, bakoitzak nahikoa definitua ikusten baitu bere estiloa eta beraz, bakoitzak bereari eusten dio. Telebistan, aretoan edo plazan, guztiak ere Euskal Herrian haur eta ez hain haurren irribarre erdietsi guran jarduten dute.

Formatu handia Txirri, Mirri eta Txiribitonek egiten dute. Larunbatero, bazkalostean 40.000 ikus-entzule izaten dituzte lagun, telebistako "Triki Traka-Triki Tron" saioan eta zinemarako film luze bat ere

Txirri, Mirri eta Txiribiton.

Pirritx eta Porrotx esperientzia handikoak dira herriz herrikoan. Euskal Herri osoko haurrak euskaraz eta alai hezte da euren helburua; bai gaur eta baita orain 18 urte Lasarte-Oriako plazan Olentzerori ongi etorria egiteko lehen emanaldia egin zutenean. Sona handikoak izatea lortu dute eta baita afizioa ofizio bihurtzea ere, taldekoak eskusiboki horretara dedikatzen baitira. Orain arte bidaide izan den eta aurrerantzean lagun izango duten Takolo agurturik, Pirritxek, Porrotxek eta lagunek Katxiporreta taldea osatu dute.

Lan handia hartzen dute gaiak ongi pentsatzen, gidoiak egoki idazten, diskoetarako kantu politak konposatzen eta DVDak grabatzen. Ohartuak dira dagoeneko, hainbeste haurrengana heltzeak esan nahi

terapeutak

duenaz. Joxe Mari Agirretzek (Porrotx) gaiak kontu handiz hausnartzera eta mezua oso ongi prestatzera behartuta daudela kontatu digu, haien oihartzuna kontuan izanda.

Euskal Herriko haurrak aurrerakoiak ere izan daitezen lortu nahi dute eta horregatik elkartasuna, naturarekiko errespetua edo anaitasuna bezalako baloreak oso presente izan nahi dituzte euren ikuskizunetan.

Agirretzek dio pailazoa beti barreari lotu izan dugula eta ez dela hori bakarrik, pailazoak emozio guztiak sorrarazteko ahalmena

86 urteko andreak aspaldi loak hartua zuen umea esnatu ziotela-eta eskerrak eman zizkionean.

Alain pailazoen artean hazi dela esan daiteke. Azkona taldean ibilitakoa, gaur Kiki, Koko eta Moko taldeko kide da. Azkona taldea orain 25 urte jaio zen, Trintxerpeko (Pasaia) animazio talde bateko 10 kide Azkonara (Nafarroa) joan eta herriko haurrekin, zirkuko teknikak, gorputz espresioa eta abar lantzen hasi zirenean.

Ospetsu egin eta 1990an Eusko Jaurlaritzak Pategenik zirkua ekarri zuenean sortu

Kiki, Koko eta Moko.

baduela. Horretan bat dator Ramón Irizar (Montxo) eta pailazoa norberak barruan sentitzen duen zerbait dela argitu digu. Bokazioa eta mundu osoko profesionalekin harremanak izatea dira bere eskola eta baita bere taldekideena ere.

Gari, Montxo eta Joselontxo duela urte dezente hasi ziren Europako hainbat zirkutan eta beste hainbat nazioarteko topaketetan parte hartzen. Oso pailazo klasikoa egiten dute eta musika instrumentuak izaten dituzte beti lagun. Barrea eragitea dute helburu bakar eta horretarako ez diote euren publikoari adinik jartzen.

Uste berekoa da Alain Pérez de San Román (Moko), bere publikoa bitik 102 urte bitarteko pertsonak osatzen dutela onartu baitigu. Orain gutxi hunkitu egin omen zen

Katxiporreta.

zuten pailazoen taldea. Aita, ama eta bi seme euskarazko sketchak antzeztzen ibili ziren hilabete eta erdiz, Europako hainbat herritatik etorri ziren profesionalekin batera ikuskizun handi batean. Semeetarik bat Alain zen eta egun aitarekin eta beste Koko batekin, baina talde berean jarraitzen du.

Gizartean falta den alaitasuna pailazoen betetzen dutela uste dute eta pailazoaren egitekoa hutsune hori betetzea dela sinesten dute. Hori, eta beldurra eta lotsak gaingitzen laguntzea. Alaitasuna bilatzen dute, jolasa, barrea, dantza eta kantuen bitartez. Horretarako, parte-hartzea lantzen egiten dituzte euren ahaleginik handienak.

Potxin eta Patxin ere ikuskizun benetan interaktiboa egiten saiatzen dira. Hauena ere zirkuan oso oinarritua den pailazogintza da.

Gauza sinpleekin, argi eta efektuen beharrik gabe ere jolas egin eta ongi pasa daitekeela frogatu nahi dute. Lehen guztiek ere hala egiten omen zuten eta nahikoa izaten zen, orain argi eta soinu efektuak eta medio tekniko aurreratuena jai txikienetan ere eskatzen dituztela antzeman dute. Gainera, konaturatu dira herriko jaietan aurrekontuak, haurrentzako ikuskizunetan, helduentzakoetan baino gehiago estutzen dituztela Udalek eta ez zaie bidezkoa iruditzen estima txikiagoan izatea.

Iker Galartza Poxpolo eta Mokolo tolosarren partaidea ere harritu egiten da egun eskatzen den kalitatearekin. Dioenez, saio on bat, traba teknikoek zapuztu dezakete ikusleen begietara. Alde horretatik, ikuskariek erromantizismo pixka bat ere galdu dutela irizten dio.

Poxpolo eta Mokoloren estiloa bestelakoa da, klasikoa egiten dute hauek ere baina bikotea dira. Hermanos Calatravarenarekin konparatzen dute euren saioa. Hizkuntzarekin eta hitz jokoekin asko jolasten dute. Elkarri adarra jo eta ikuskizuna osatu eta eszenatoki gainean gatazka sortzen laguntzeko erabiltzen dituzte hirugarren pertsonaiak.

Gai barregarriek ez dute iraungitze datarik

Pailazoek erabiltzen dituzten gaiak betikoak direla esatekoan bat datoz gehienak. Dioteenez, umea beti ume izango da eta barre egiteko prest izaten da.

Lehen aldiz pailazoak ikusterat joaten direnean begiak zabal-zabal dituztela begiratzien dietela diote pailazoek. Harritu eta kasu batzuetan beldurtu ere egiten dituztela. Baina haurren begirada zintzoa dela sentitzen dute. Badakite ez duela konpromisoz ordubete hor aurrean eserita itxarongo. Horregatik asko eskertzen dute begirada eta irribarre lotsati horren goxotasuna. Haiek erakartzeko teknikak bilatzen dituzte eta horrek lana eskatzen duela onartzen dute.

Gertukoen zaizkien gaiak eskolako egoeak deskribatzen dituztenak izaten dira eta pailazoa mundua deskubritzen ikustea ere gustatzen zaie. Esaterako, pailazoa Afrikako beltzekin giro dibertigarrietan ikustea atsegin dute eta ikastolan bi gehi bi lau direla ikasi badute, pailazoek gauza horiekin txantxak egiten dituztenean lehertzen dira

barrez. Karkara zaplazteko eta erorikoek eragiten diete, batez ere bigarren aldiz pailazotara joaten direnetik, pailazoa pertsona gaiztoa ez dela ohartzen direnean eta une batetik bestera gertatuko dena susmatzen hasten direnean.

Hobe gurasorik gabe

Haurren artean ez dute beraz aldaketarik sumatu, bai ordea, gurasoengan. Lehen baino interes gutxiago eta parte hartzeko gogo eza nabari dute. Gainera, euren zaplazteko, telebistako tiroek baino gehiago kezkatzeak mindu egiten ditu. Izaro Garmendia Potxin eta Patxineko kideak, esaterako, gurasorik gabe ikuskizuna hobeto moldatzea dagoela uste du; eskoletan batez ere, haurrak ez daudelako hain dis-traituak.

Umeak ume izango dira, baina lehen 13 urteko haurrak haiek ikusterat joaten baziren, dagoeneko beste ardura edo burukomin batzuk dituztela ohartarazi dute pailazo taldeetakoek eta horrek harritu egiten ditu. Helduen munduan lehenago barneratzen ditugula ikusi dute.

Etorkizuneko irribarrearen bila

Euskal Herrian ez Espainian, ez dago karrerarik, ez masterrik.

Clown ikastaroak nahiko ohiko bihurtu dira, baina ez dute dudarik egiten bakoitzak bere bidea eginez ikasten duela ofizioa.

Guraso pailazoen ibilbidea gertutik jarraitu dute eta haien bideari jarraiki, ikasten hasi berriak dira, hain zuzen ere, Mikel Otaegi, Kattalin Ansorena eta Fernando Ruiz. Txirri,

Mirri eta Txiribiton Junior taldea sortu dute eta apurka-apurka ari dira lekutxo bat egiten. 18-19 urterekin, gurasoek herriko plazetan utzi zuten hutsunea bete asmoz ekin diote gurasoek jotako erronkari. Xabier Otaegik (Txirri) gurasoen ibilbideari esker marka bat sortzea lortu dutela aitortu digu, markak berak eskatzen zuela produktu berri hau eta pailazoek hor jarraituko dutela, jantzien barruan diren pertsonak aldatzen badira ere.

Oraingoz gurasoekin aldi berean baina leku ezberdinetan lan egingo dute. Hala ere, seniorrak ez dira beldur egun batetik bestera euskal pailazogintzaren ikono bihurtu direnak agurtu behar badira. Seme alabek eta gaintzeko taldeek ederki beteko omen dute euren hasierako helburua, alegia, hurrei euskaraz dibertitzeko modua eskaintzea. ■

Talde asko dira baina ez dute konpetentzia denik uste; ume asko edo gutxi izan, bakoitzak nahikoa definitua ikusten baitu bere estiloa eta beraz, bakoitzak bereari eusten dio

2025: sormenean baino arazoak merkatuan dira

Kultur sorkuntzari buruz joan den urriaren 25ean Iruñean egindako mahai-inguruarekin amaitu ziren ARGIAk antolatutako *Euskal Herria 2005-2025. Nora eta Nola?* topaketak. Mahaikideen aburuz, 2025ean egoera hobean izango da euskal kultura, baina antzeko arazoak izango ditu.

XABIER LETONA

Argazia: J. M. / Argazki Press

Ansorena, Irastortza, Epaltza eta Mendiguren Iruñean egindako mahai-inguruan.

KULTUR SORKUNTZA izan zuten hizpide urriaren 25ean Iruñean egindako mahai-inguruan Jose Ignazio Ansorena, Aingeru Epaltza, Tere Irastortza eta Xabier Mendiguren Elizegik. Esandakoetatik LARRUNeko 93. zenbakian ateratako ondorio berbera azpimarra liteke: 2025ean euskal kultura egoera hobean izango da, baina egungo arazo berdintsuekin jarraituko du. Akaso ez da kasualitatea mahaiko nafar bakarra –Epaltza– agertu izana etorkizunari buruz ezkorren: "Inguruan ikusten dudanagatik, ez dut uste gazteek euskal kulturaren pertzepzio ona dutenik". Kultur produkzioaren merkaturatzean ikusten du arazorik handiena, eta horretarako Kataluniara gehiago begiratu beharko genukeela azpimarratu zuen: "Han, *una llengua es un mercat* esaten dute eta guk ere –askok merkatu kontuak batere gustuko izan ez arren– ikusmolde horretatik asko ikasi beharko genuke". Epaltzak onartu zuen gaur egun "inoiz baino gehiago eta hobeto produzitzen dela", eta krisi urte batzuren ondoren, "halako berpizte bat" ikusten du. "Azken 25 urteetan euskal kulturaren egin den jauzirik handiena produkzioarena da, sekulakoa, baina nire kezka harrera da". Eta LARRUNen idatzi zuen bezala, argi utzi zuen bera ez zegoela "amets handietarako".

Ansorenak erantzun zion etorkizunari so egitean amets handiak egiten direla eta berak amets txikiak dituela. Baietz, merkatua oso garrantzitsua dela, baina "kultura ez da bakarrik merkatua". Eta gazteei dagokienez, hizkuntza handiek ere arazo handiak dituztela gazteekin, "besteak beste, gero eta gutxiago irakurtzen dutelako". Diru laguntzei buruz ere, hizkuntza indartsuetako kultur produkzioek diru laguntza handiak

Inmigrazioa

Lau mahaikideen ustez, oro har, eta dauden zailtasunak ezkutatu gabe, inmigrazioa euskal kulturarentzat gehiago izango da aberastasuna arazo baino. Epaltzak salaketa gogorra egin zuen Nafarroan boterearen hariak zuzentzen dituztenen aurka: "Gure aurka egiteko erabiltzen ari dira inmigrazioa". Ansorenak ez zuen ikusten arazorik etorkinekin, baina "sor daitezkeen xenofobia guneek kezkatzen naute", adierazi zuen.

jasotzen dituztela esan zuen: "Gaztelaniazko zinemak, adibidez, sekulako diru laguntza du". Azken hamarkadetan euskal kultur munduan lan itzela egin dela azpimarratu zuen Ansorenak eta arloan nekea sumatzen badu ere, bera baikorra dela zehaztu zuen: "Eta baikortasun horrek kemenen ematen dit".

Xabier Mendiguren Elizegiren ustez, "kontua ez da baikor edo ezkor agertzea, ikuspegi bietatik egin baitaiteke aurrera; baikortasunetik edo ezkortasunetik izan, hartzen den jarrera baita garrantzitsua". Egoera politikoari egin zion erreferentzia eta erne ibiltzeko deia egin zuen, gatazkaren gaia konponduta ere horrek ez duelako miraririk ekarriko: "Orduan hasiko da benetako borroka". Amets handiak desenkantua dakarrela zioen Mendigurenek, eta Epaltzak gaineratu zion, desenkantatu horretatik sortu zela lehenago aipatutako depresioa eta honen ondorengo loraldia.

Tere Irastortzak zuzen heldu zion jarrera kontuari: "Nik espiritu baikorra aldarrikatzen dut, ezin gara beti kexaka eta tristuraz aritu. Asko dugu egiteko, baina asko egin da azken urteetan: gaztetan guretzat pentsaezina zen gaur egun 12 lagun euskaraz idaztetik bizi zitezkeenik". Euskaraz aritzeagatik sortzaileak autozentsuraz aritzen direla zehaztu zuen, eta hori gainditu beharra dagoela, egindako lanari eta hartzaileari dagokien balioa emanez: "Bestela beti normalizazio lanetan ari garela dirudi". Aurrera egiteko, aldiz, jauzia ematea funtsezko ikusten du eta horretarako hitz klabea mahaigaineratu zuen: elkarlana. ■

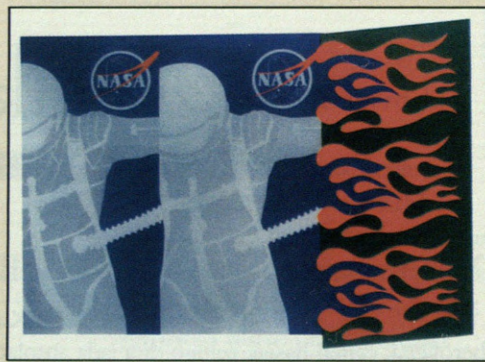
British Pop

Pop artearen jatorrizko labela

Derek Boshier-en *England's Glory*, 1962

Estatubatuarrek dena inork baino handiago eta deigarriago egin behar dute. Pop artean pentsatzean, Andy Warhol, Marilyn Monroeren irudi koloreztatuak, Campbell zopak edo Lichtensteinek komikietatik hartutako pertsonaiak datozkigu gogora. AEBak, beraz, Bilboko Arte Ederren Museora hurbiltzen denak, ordea, Erresuma Batuan ere pop artea egiten zela ikusiko du, AEBetan baino lehenago gainera. Pop korronte artistikoaren jatorri europarra errehindikatzeko duen erakusketa honek *British Pop* du izena, otsailaren 12a arte egongo da ikusgai eta 19 artistaren ehundik gora lan jasotzen ditu. Marilyn Monroe ageri da lanen batean, baina Brigitte Bardot gailentzen zaio.

"POP ARTEA DA: Herrikoia (masa publikoari eskainia). Iragakorra (epe laburreko irtenbidea). Ez nahitaezkoa (erraz ahanztekoa). Kostu baxukoa. Seriean ekoiztua. Gaztea (gazteriari zuzendua). Gatzduna. Sexya. Efektista. Glamourrez betea. Negozio handia". Richard Hamilton britainiarrek idatzi zuen formulazio hau Peter eta Alison Smithson arkitektoei idatzitako eskutitzean, 1957ko urtarilaren 16an, pop mugimendua bera sortu baino lehen, mugimenduko artista gehienek pop etiketa mereziko lukeen obrarik egin ez zutenean. Hamiltonek bai, ordea: hilabete batzuk lehenago lerro hauen gainean ipini dugun *Just what it that made...* collagea egin zuen eta bertan, pop artistek hain maitea izango zuten teknikaz gain, mugimenduak gerora erabiliko zituen elementu ikonografiko asko sartu zituen. Peter Blakeren *Children Reading Comics* (1954) lanean edo Eduardo Paolozzi eskoziarraren *Bunk!* collage sortan (40ko hamarkadaren amaiera eta 50ekoaren hasiera) dagoeneko poparen zantzu batzuk ere antzeman daitezke.

Adibide hauek eta Bilboko Arte Ederren Museoa bildutako ehundik gora collage, margo, grabatu eta eskulturak erabili ditu Marco Livingstone erakusketaren komisario eta pop artean adituak errebindikazio hau egi-teko: pop artea nagusiki fenomeno estatubatuartzat jotzen bada ere, jatorria Erresuma Batuan du eta bertan, Londresen bereziki, mugimenduak merezitako errekonozimendua jaso ez duen garapena izan zuen 60ko hamarkadatik aurrera, akademizismotik urrundutako Royal College of Art-eko ikasleen eskutik.

Eskola honetako ikasleak izan ziren, besteak beste, David Hockney, Allen Jones, Derek Boshier, Peter Phillips, Patrick Caulfield eta Pauline Boty. Baita R.B. Kitaj estatubatuarra ere; gerora AEBetara itzuli bazen ere, Europan ekin zion pop bideari.

II. Mundu Gerra amaituta, arte eskolen

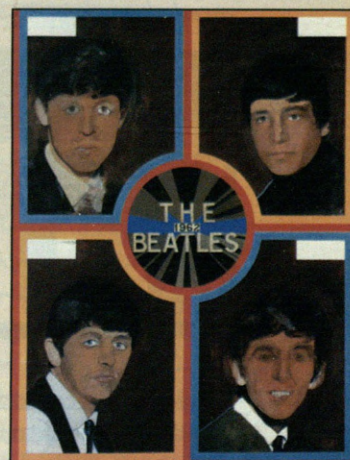
eskakizun akademiko zorrotzak ere amaitu ziren. Langile klaseko ikasleei formazio artistikoa jasotzeko aukera zabaldu zitzairen eta pop belaunaldia sortu zen horrela. Kultura herrikoia kontuan hartzen hasi ziren, eta lehenago hutsalak eta duintasun gutxikoak ziren gaiak jorratzen. Aktualitatea eta politika jasotzen zuten artistek, prentsan eta geroago telebistan jasotzen ziren bezala. Komunikabideek inprimatzen zutena erabiltzen hasi ziren, eta horregatik zen haien zat hain baliagarria collagea. Boshierrek, esaterako, karrera espaziala edo Kubako misilen krisia hartu zituen gaitzat, Colin Selfek aterpe antinuklearraren paranoia irudikatu zuen eta Nicholas Monrok extralurtarren eskulturak egin zituen.

Gehienetan gizartearen kritika garratza egin zuen popak ezkerreko ikuspegitik.

Gerra Hotzaren urteak ziren, baina baita Hollywood-eko izar handienak ere. Artista britainiarrek ez zieten uko egin Marilyn Monroe, Liz Taylor edo Jean Harlow bezalako ikonoei, baina Brigitte Bardot, Jean-Paul Belmondo edo Monica Vitti ere irudikatu zituzten.

Eta berdin musikan: Elvis erregea ahaztu gabe, The Beatles Liverpooleko laukotea ere izan zen pop lanen protagonista, hemen jaso dugun Peter Blakeren koadroan kasu.

Oro har, AEBetako eta Erresuma Batuko pop mugimenduen artean ezin da alde handirik topatu. Bilboko erakusketa koloretsuak ez du korrante honek Londres inguruan izan zuen garrantziaz zalantzarik uzten. Orduan zer dela eta egon da pop britainiarra estatubatuarren itzalean? Bien arteko alde handiena promozioa delako. Estatubatuarrek askoz gaitasun handiagoa erakutsi dute euren lanak mundu osoan promozionatu eta bildumazaleak erakartzeko. Pop britainiarraren erakusketa handirik, ordea, ez da inoiz egin Erresuma Batuan eta lehena Bilbon egin da mugimenduaren loralditik 40 urte pasa direnean. ■

Ezkerretik eskuinera eta goitik behera: *Just what it that made yesterday's homes so different, so appealing?* (Richard Hamilton, 1956); *First Step* (Allen Jones, 1966); *Panoply* (Gerald Laing, 1964); *Star Card Table* (Peter Phillips, 1962); *The 1962 Beatles* (Peter Blake, 1963-1968). Takioiak, astronautak, extralurtarrak, arma atomikoak, autoak, musika eta zinemako izarrak... Gerra Hotzaren garaiko ikonoz josita daude pop artelanak.

Ezpalak

KATIXA GARATE

Nafarroako Kantu Txapelketa prest

AZAROAREN 6AN abiatuko da Nafarroako Kantu Txapelketa. Ahots beroketak egiten hasiak izango dira jada antolatzaileek —Euskal Kantu-zaleen Elkartea— espero dituzten ehun inguru kantariak. Euskal kantagintza zabaltzea, kantatzeko zaletasuna piztea eta kantari berriak azaleratzea du asmo hamahirugarrenez egingo den Kantu Txapelketa. Eta gozatzea jakina. Kantari amateurrek bina kantu abestu ditzakete eta epaimahaiak doinua, hitzak, ahotsa, interpretazioa... hartuko dituzte kontuan epaia ematerakoan. Lehen kanporaketa Irurtzungo kultur etxea izango da azaroaren 6an, bigarrena 13an Agoizkoan eta finala Doneztebeko Bordatxo aretoan jokatu da azaroaren 19an.

Arkitektura eta eskulturaren loturak

MUNDU OSOKO 180 eskultura, pintura eta maketa biltzen ditu Bilboko Guggenheim museoan zabaldu berri den *Arkitektura: Arkitekturaren eta eskulturaren arteko harreman XVIII. mendetik orain arte* erakusketa.

Ugaritzen ari dira eskultura handiak diruditen eraikinak eta Guggenheimen den erakusketa horiei erreparatu die, eta eskultura eta arkitekturaren arteko harremanaz hausnartzeko parada eskaintzen du. 50 arkitektoen maketak —Frank Lloyd Wright, Adolf Loos, Juan

Nerea Mujika Gerediagako lehendakariaren hitzak jasotzen *El Correo*: «Ez dakigu egiten duguna saltzen, marketing asko falta zaigu. Oso latza da 40 urte beranduago oraindik ere azoka antolatzen duen elkarte bezala ezagutzen gaituztela ikustea. Kudeaketarekin zerikusia duen guztia ere hobetu behar dugu, horregatik kontratatu dugu duela gutxi gerente bat».

Berri Txarrak taldekoak *Deiari* esanak, *Jai, Musika, Hil* diskoa plazaratu berri: «Gure diskoak badago Interneten, badago emule-n, baina horrek bere alde onak ere baditu. Mexikon ezagutzen gintuzten ia abesti guztiak Interneten jaisteagatik. Triste da

Euskal Herriko taberna batean gure diskoa jarri eta ohartzea diskoak grabatuta dagoela (...)

Diskoetxeok esan digute diskoaren salmenta jaitsi dela, eta hori errealitate bat da».

Xabier Silveira Nabarran:

«Besteenaz bilduz osatzen dituzte askok bertsoak. Gaur egun holako bertsolari *mogollón* dago. Bere ideiak errimatu beharrean, errima baten aitzakian bueltaka aritzen direneta-koak. Baina denborak jarriko du bertsolaria bere lekuan. Ez bertsolari bakoitza, baizik eta bertsolaria bera. Denborak erakutsiko digu bertsolariak zer izan behar duen, eta izango gara berriz bertsolari».

DANI BIANCO

Elias Amezaga idazleak jasoko du aurtengo Manuel Lekuona saria. Eusko Ikaskuntzak nabarmendu duenez, gaztelaniaz Euskal Herrian idatzi duen idazle emankorrenetakoa da; 60tik gora liburu idatzi du.

Jone bakarari anoetarrak estraineko diskoa plazaratu du Bonberenea Ekintzak zigiluaren eskutik. Jonek 19 urte besterik ez ditu eta Karlos Aranzegi, Fran Iturbe eta Joni Ubeda izan ditu lagun sei abestiko diskoa grabatzerakoan.

EKE (Euskal Kultur Erakundea) *Batekmila* ikuskaria estreinatuko du Luhuson, azaroaren 4an eta 5ean. Euskal Herriko kondairen gaineko begirada eskaintzen du lanak, antzerkia, dantza eta musikaren bitartez.

Jon Zabaletak bere osaba Manuel gogoan egindako marrazkiak jarri ditu Donostia-ko Koldo Mitxelena kulturunean. Urtarrilaren 7a arte bisitatu ahal izango da.

Sonia Gonzalezek irabazi du aurtengo Irun Hiria poesia saria *Poema amniotikoak* (*Gerizpeko guda*) liburuari esker. Euskarazko eleberriz saria, ordea, eman gabe utzi du epaimahaiak.

INIGO AZKONA

Kultur politikak aztergai

Kultur Politikei Buruzko Nazioarteko I. Biltzarra egingo dute azaroaren 14an eta 15ean, Eusko Jaurlaritzak eta Kulturaren Eusko Kontseiluak, Bilboko Euskalduna jauregian. Kulturaren Euskal Planean (KEP) jasotako helburuak lortzeko bitarteko izateko asmoz antolatu dute eta bertako eta atzerriko hainbat adituk kultur politikak izango dituzte hizpide. UNESCOren Kultur Esperientzien Aniztasunari Buruzko Gailurra, demokratizazio teknologikoaren eta jabego intelektualaren esku-bideen arteko harremanak, kultura kudeatzeko eredu instituzionala, kultura gutxituen erronkak... izango dituzte mintzagai Suedia, Katalunia, AEB eta Quebecoko adituek. Anjel Lertxundik kulturaren hainbat esparru aztertuko ditu, euskarak arlo horietan beharko lukeen lekua oinarri hartuta. KEPren baitan, ikerketa batzordeek egindako lana jakinaraziko dute: Jabier Muguruza fonografiaren arloan egindako lanaren gainean mintzatu-ko da, Santi Erasok arte plastikoen arloan aztertutakoez hitz egingo du, Juan Mari Torrealdai euskarazko literaturaz egindako azterketa aurkeztuko du... Kultur politiken erronkak eta eztabaidak mahai gainean jartzeko.

Navarro Baldeweg, Minoru Yamasaki... eta 60 artistaren -Eduardo Chillida, Cristina Iglesias, Alexander Archipenko, Alberto Giacometti...- lanak ikusi ahal izango ditu bisitariak.

Euskal kultura ezagutuko dute Bartzelonan eta Alacanten

EUSKAL HERRIA SONA! jaialdiak euskal musikarien lana Bartzelonan eza-gutaraziko du, zortzigarreneguz. Azaroaren 26a bitarte, txalaparta eta kantu tailerrak tarteko, hiriburuko kale, plaza eta aretoetan, Ttakunpa, Benito Lertxundi, Sei Urte, Bat Gehio, Xabi San Sebastian eta Triki Ta Ke talde eta musikarien kontzertuak izango dira. Alacanten ere izango da aukerarik euskal kulturaz gozatzeko, azaroaren 9a bitarte. Bernardo Atxagaren *Obabakoak* liburuaren itzulpen ugariak izango dira ikusgai. Taun-Taun txotxongilo taldeak Txio-txioka lana eskainiko du, Atxagak eta Rupert Ordorikak poesia errezitala eta Imanol Uribek Mikel Laboaren gainean egindako *Haika Mutil* emango dute.

Euskal Idazleen Elkarteak

(EIE) kongresua egin berri du elkartearen egitura indartzeko asmoz. 50 kide inguruk parte hartu du eztabaidetan. EIEko zuzendaritza batzordeak lehendakari liberatuaren edo zuzendariaren figura sortzea proposatu du, elkarteak hartu duen tamaina dela-eta. Bestalde, literaturaz bes-telako idazlanak egiten dituztenei leku egitea eta idazle txartela sortzea proposatu ditu. Proposamen horiek eta beste batzuk bazkideen batzar orokorrean aurkeztuko ditu zuzendaritza batzordeak.

MusikHerria herri diskoetxea

sortu dute hainbat musikari eta musikazalek. Berrogei taldek osatzen dute: Kloratita, Jauko barik, Oze, Gatatzka, Dirtis, Ufestuek... Gaztemugi topakete-tan hasi ziren proiektua mami-tzen eta musikaren egoeraz haus-nartzen. Musikaren egungo egoe-ra aldatu nahi dute eta horretar-ako herri diskoetxe bat sortu dute: taldeek euren lana kudea-tzeko eta herriari zabaltzeko. Internet izango dute habi eta, hartara, www.musikherria.org ataria jarri dute sarean. Ez da enpresa izango diskoetxea, herri mugimenduko eragile baizik. Diskoetxeak ez du dirurik esku-ratuko, beraz, diskoak merke sal-duko direla aurreikusi dute.

"Oinarritzkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

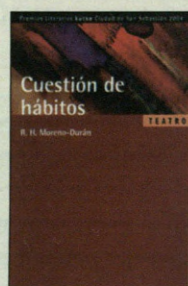
**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

**gure
artean
euskaraz**

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Cuestión de hábitos
R. H. Moreno-Durán
KUTXA FUNDAZIOA
104 orrialde
4 euro

Gaztelaniazko antzerki saria

Iragan urtean gaztelaniazko lanei begira Kutxa Fundazioak antolatutako Donostia Hiria antzerki lehiaketa eskuratu zuen R. H. Moreno-Durás kolonbiarraren *Cuestión de hábitos* lanak. Pertsonaia ugari agertzen dira bertan, baina Sor Juana Inés de la Cruz da denen artean nagusi. Moja bazen ere, nortasun ikaragarriko pertsona izaki, etsai asko egin zituen Espainia Berria izenarekin ezagutzen zen Mexiko hartan. Zoragarri idazten zuelako erregeordeen eta haien emazteen miresmena eta laguntza bere alde izan arren, Eliza katolikoak agintari zeuzkanekin ez zen horrela gertatu. Nola onar zezaketen misogino

haiek emakume batek idaztea, eta edozein gai ukituz gainera? Bere lanen bat errearazi eta Inkisizioaren aurrera eramana nahi izan zuten. I

Bidebarrieta aldizkariaren azken alea

Seihilabetekaria dugu Bilboko giza eta gizarte zientzien aldizkaria. Komunikabide eta enpresen bilakaera Bilboko historian barrena aztertzeke ospatu zen IX. Symposiumaren mamia eskaintzen du bere azken zenbakian. Besteak beste, Ramón Zallok azalduko *Bilbo euskal industriaren, kulturaren eta komunikabideen egituran* gogoeta; Juan Graciaren *Hedabideak eta komunikazio erak aro garaikidearen Bilbon (XIX.-XX. mendeak)* hausnarketa; Joseba Agirreazkuenagak Bilboko kazetaritzaren aitzindaria gogoratuz azalduko *Lehen agerakariak eta komunikazio enpresak*; J.E. Delmas "padre del periodismo bilbaino" lana; Miguel Urquijoren *Prensa ebanjelizatzailetik komunikazioaren factory system-era (Bilbo, 1868-1937)*, eta Jurgi Kintanaren *Euskarazko prentsaren hasiera eta garapena Bilbon (1815-1937)*. I

Bidebarrieta
Batzuen artean
BIDEBARRIETA
KULTURGUNA
560 orrialde
Harpidetza: 12 euro

Eguzki sistemaren sekretuak azken bidaia zientifikoen arabera

Artizar taldea
GAIK
296 orrialde

Unibertsoaz jakin beharreko hainbat gaien bilduma

Eguzki sistemaren barnealdeko zein kanpoaldeko ibilaldiek eskainitakoaren berri emateaz gainera, Eguzki sistemaz haraindi dagoenaz ere mintzo da Artizar taldeak plazaratu duen liburu hau. Hona gai batzuk: ilargiaz dagoen hipotesi katastrofista; ilargi berriaren enigma; Merkurio, Jupiter, Neptuno, Pluton-Karon sistema eta beste hainbestez gaur arte jakin ahal izan dena; Artizarren ezkutuko historia; Marteko meteoritoez eta biziak jatorria planeta gorri horretantxe izateko aukera; Europan ei dagoen ezkutuko ozeanoa; Saturno eta Titaneko haizeak; Lurraren jatorrizko atmosferak eta oraingo Titanekoak izan dezaketen antzekotasuna; bilioika mundu ikusezin dituzten Oort hodeiak... I

Aiako Harria, Aizkorri, Gorbeia

Anboto, Aizkorri eta Gorbeia tontorrek egun bakar batean bisitatzeko aukera; Aiako Harria inguruan edo Baigorri eta Aldudeko paraje ederretan galtzekoa; Araban dauden Erdi Aroko dorreei begira erabat txunditurik gertzekoa; edo Austria eta Italiaren mugan, Alpeen oinetan altxatzen diren Dolomita mendietara joan ahal izatea. Hauek dira Sua argitaletxeak plazaratzen duen *Euskal Herria* aldizkariak azkeneko zenbakian irakurleei proposatzen dizkien gaietatik batzuk. Jakina, ibilaldi hauek oinez egiteko edo -edozein dela ere erabiltzen den garraio mota- behintzat bertaraino iristeko aproposak diren arren, irudimenarekin ere egin daitezke, *Euskal Herriak* eskaintzen dituen mapei eta bestelako zehaztasunei, eta batik bat lan guztietan agertzen diren argazki zoragarriek esker. I

Euskal Herria
Batzuen artean
SUA
130 orrialde
5,15 euro

Familien karta jokoa

Julen Tokero

KATXIPORRETA, ELKAR

37 karta
4,50 euro

Familien aniztasuna agertzen duten kartak

Ume Alaia, Gehitu, Agipase eta Beroa elkar- teek plazaratutako karta joko honetan egun- go familien dibertsitatea agertzen da, Katxi- porretaren eskutik. Txinatik ekarri zuten Li neska adoptatuaren familia; bere gurasoak zaindu ezin dutelako harreran hartutako Alfonsiño mutikoarena; bi ama dituen Gor- karena; gurasoak banaturik dituen Nereare- na; Nikaraguatik etorritako Kintxorena, eta ama euskalduna eta aita berberea dituen Tiderren familia. Karta joko hau liburu den- detan eros daiteke, baina dohainik eskuratu nahi izanez gero, badago horretarako auke-

rarik ere: azaroaren 5etik aurrera *Berria* egunkariak kalera- tuko dituen kupoiak bilduz. ■

Meriendaren gosez akabatzen dagoen mutikoaren ametsak

Francesc Roviraren marrazki esanguratsuekin etxeko txikie- nei eskainitako Sió Ribaren kontakizun hau minuskulaz zein maiuskulaz idatzia irakur daiteke. Liburuxka ireki bezain laster, Beñat txikia agertzen zaigu. Leihotik begira dago, amonak merienda prestatzen dion bitartean. Gose da, eta tripa zorriak dantzan hasi zaizkio. Zerura begi- ra jarri eta hiru hodei zuri ikusten ditu. Esne- gainaren itxura dutela iruditzen zaio. Gero, bi hodei beltz nola datozen antzeman, eta azukrezko ikatz koskorrak direla esango luke. ■

Beñat eta hodeiak

Sió Riba

TARTTALO

24 orrialde. / 4 euro

ARRATE EGAÑA

“Gazte aroko giroa eta bizipenak izan ditut gogoan”

Nola aurkeztuko zenuke *Kixmi* elurpean?

Hau da gazteentzako nire lehenbiziko publikazioa, eta argitaratu dizkidaten guztien artean luzeena. Gazte aroko giroa eta bizipenak izan ditut gogoan, oso garai eta toki zehatzetan gertaturiko pasadizoak. Benetako gertaeretan oinarrituta daude; gordina eman dezake, baina halakoxea izan zen neure inguruko errealitatea. Hala ere, anekdotak gorabehera, eta inguruaz aparte, protagonistaren garapena eta peripezia interesatzen zaizkit.

Nerabeak dira zure nobelako protagonistak...

Bai. Oso aro emankorra, konplexua eta aberatsa iruditzen zait. Helduen kontuetan murgildu nahi izaten dute, baina sarritan ez dakite zuzen nola mugitu mundu horretan. Bestalde, ume giroa atzean utzi dute, baina ez zeharo, eta umekeriak egiteko joera dute oraindik. Giltzarri sasoia da. Maitasuna, errua, adiskidetasuna eta gainontzeko sentimenduak, berriak ez izan arren, nekez gobernatzen dira. Mundua ezagutzeak eman ohi duen defentsarik ez dute, ikasten ari baitira.

Drogak, arazo politikoa, abortua... agertzen dituzu narrazioan.

Garai hartako Oreretan kokatutako istorio bat fal- tsua irudituko litzaidake politika aipatuko ez balu, are gehiago pertsonaien adina kontuan harturik. Baina gai horiek ez dira istorioaren mamia. Bestalde, liburua ez da ez abortuari buruzko ez beste ezeri buruzko tratatu bat; fikzioa da. Hala ere, entzun dut nerabeen haurdunaldiek gora egin dutela, preserbatiboa ez delako erabiltzen.

egileari galdezka

Bere nortasuna erabat aldatu nahi zuen gaztea

Orain arte haur literatura baizik ia landu ez duen Arrate Egaña nerabezaroa utzi

berri duen neska-mutil koadrilaren inguruan girotutako nobela plaza- ratu berri du. 1997ko Erreterria da gazte hauen bizilekua. Urteza- har gauaren aurrean daude, eta bakoitzak bere asmoak ditu haste- kotan den urte berriari begira. Adibidez narra- tzaileak, baserrian bizi den koadrilako bakarra delako-edo, bizimoduz zeharo aldatzeko eraba- kia hartu du bere lagune- kin elkartzera atera aurre- tik. Horretarako, guztiz aldatu behar du bere nor- tasuna. Hau da, koadrila- koentzat, eta bereziki bere txikitako laguna den Karlos Felix zirikatzailea- rentzat Kepa Kuraki baino ez dena betirako hil, eta Indio, Lurdiz Super-Ideiak eta besteek bezain ausarta izango den Kepa Kuraia sortu. Baina berak uste ez bezala joan-

Kixmi elurpean

Arrate Egaña

ELKAR

200 orrialde
11,10 euro

go zaizkio gorabeherak zorioneko gau hartan, bere neska-lagunak haur- dun dagoela aitortuko diolako, eta aurre egin beharko dietelako abortu- aren erabakiari, etxeko- ei ezer esan gabe, eta haurdunaldia eragozte- a dirutan kostatuko zaiena biltzeko ahaleginei. Pre- soen aldeko manifesta- zioak, droga mundua, zerraldo agertzen zaien urre eroslea... denetarik bizi beharko dute gau horretan. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

		Esku babesgarria	▼		Muin	▼		Ukapena	▼		Gizon izena	▼		Ahuntzaren arra
		*			Pl., karta berezia			Haur ttiki			Interjekzioa			
		DEITURA												
		▶			▼			▼			▼			▼
		Pl., garraio mota	▶											
		Eguratsa												
Galaikiro	▼	Biguna	▶	▼							3. eta 2. bokalak	▶		
Bakterio		Bihoztun, ausart									24 orduko epeak			
▶		▼					Bokala	▶		Bokala	▶	▼	Röntgen	▶
							Kontsonantea			Hitzarmena			Zintzoa	
Sutondoko kako	▶						▼	*	▶	▼		▼		
Funtsa								IZENA						
								Larru						
▶							Itsas arraina	▶	▼					
							49							
Enigma	▶						▼							Begira
Bizkaiko ibaia														
▶					Urania	▶		Egitekoa	▶				Sufrea	▶
					50			Potasioa					1	▼
Uhartek	▶			▼			▼							
								Xedera, segada	▶					

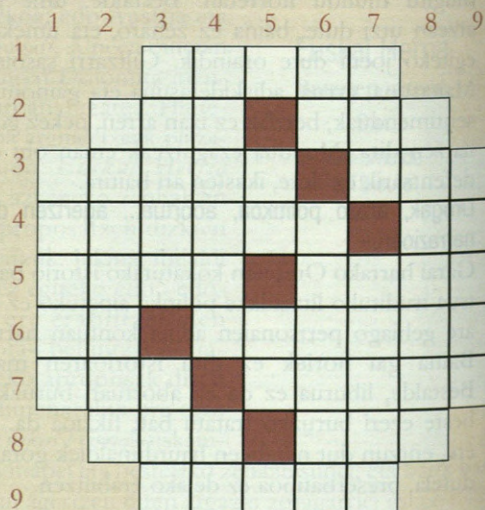
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Umorezko kolpe. Bete. 3.- Txahal ar, zezen gazte. Nafarroako herria eta urtegia. 4.- Pluralean, fruitu mota. Akaso, bokalik gabe. 5.- Nafarroako udalerria, Bortzirietan. Barazki hostotsuak. 6.- Lehenengoa eta azkenekoa. Margo. 7.- Berrogeita hamabi, zenbaki erromatarren arabera. Eztena. 8.- Sarrera nahiz irteera. Emakume izena. 9.- Baratzea.

GOITIK BEHERA

1.- Ez estu, nasai. 2.- Fruitu mota. 3.- Bakun, bakan. Arnas ezak hil. 4.- Izanak. Erbioaren ikur kimikoa. 5.- Kontsonantea. Antzinako Egiptoko jainkoa. Oso ezaguna da hango aztia. Kontsonantea. 6.- Bokal errepikatua. Kemen, adore. 7.- Errepikatuz, loa eragiten duen intsektua. Asturua, patua. 8.- Eskaera, eskakizuna. 9.- Librea.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ
ARGAZKIAK: JOSU GARATE

Urdaibai (Bizkaia)

Itsasoa eta lurra bat

Gernikan zabaldu dugu gure ibilbidearen atea. Hizki larriz ageri zaigu zona liluragarri honen izena: Urdaibai. Naturgune aberats babestua, animalia eta landareen bizilekua. Landa bizimodua eta arrantza uztartzen dituen pausalekua. Mendi eta zelai berdeetan artekak, ibaiek marraztutako meandro dotoreak, padura usaina.

Animalien eta landareen sehaskari so egin ditugu urratsak.

Mundakako padura.
Urdaibaiko padura da
Euskal Herriko
hezegune nagusia
1.300 hektareatik
gorakoa.

kin abegitsu izaten ikasi du Urdaibaik.

Urdaibaiko Naturgunea bi eremu nagusik osatzen dute. Batetik daude mendiak, gailurrak eta maldak. Bestetik estuarioa, itsasoari estu atxikia. Itsasoak eta mendiak bat egiten duten eremu liluragarri horretan, hezetasuna lagun dela, ekosistema aberatsa osatu da. Artadia berezi da bere handitasunean. Gainera egoki zaindu da, eta kutsaduraren erasoari hesi eta murrak eraikitzen asmatu dela antzematen zaio. Hala ere, padurak barreiatsu du lau haizetara Urdaibairen izen handia: Euskal Herriko hezegune nagusia da, 1.300 hektareatik gorakoa. Hegazti espezie andana, itsasadarraren hezetasuna eta harearen lehortasuna muturreko

kontrastean.

Txoko liluragarriak adina ibilbide

Urdaibaiko herriak eta mendiak lotuz ibilbide politak egin daitezke biosfera-

Oinarrizko datuak

HEDADURA:

220 kilometro koadro (Bizkaia osoaren %10).

OSAERA:

22 udal. Herri-gune nagusiak Gernika eta Bermeo dira.

IBAIK:

Oka, Golako, Mape, Artike eta Laga.

INTERESGUNEAK:

- Mundakako padurak.
- Izaro uhartea (Bermeo).
- Santimamiko kobak (Kortezubi).
- Laida eta Laga hondartzak (Ibarrangelu).
- Gaztelugatxe uharteko San Joan eliza (Bakio).

Urdaibai Kantauri isurian dago, itsasora egiten duten hainbat haran txikik osatua eta estuario baten bi aldeetara antolatua. 220 kilometro koadroko landa eremu zabalean, Bizkaia osoaren %10 hartzen du gutxi gorabehera. 22 udalerrik osatzen dute Urdaibai baina horietarik 12 daude naturgune babestuan: Mendebaldean Zornotza, Morga, Errigoiti, Arrieta eta Bakio aurkituko ditugu. Erdialdean, estuarioaren ezkerretara, berriz, Muxika, Gernika-Lumo, Forua, Murueta, Busturia, Sukarrieta, Mundaka eta azkenik Bermeo. Erdialdean, baina estuarioaren eskuinetara, Mendata, Ajangiz, Kortezubi eta Arteaga hurrenez hurren. Eta Ekialdean, Munitibar, Arratzu, Nabarniz, Ereño, Ibarrangelu eta Elantxobe.

Guztietan gailen dira Gernika eta Bermeo: Gernika, merkataritza eta komunikazio gune izan delako; Bermeo, berriz, itsas bizimoduari loturik hazi da eta Kantauri itsasertzeko

baxurako arrantza portu garrantzitsuena da. Kostalde malkartsua du, irtenunez eta sartunez betea. Karezko haitz handiek diosala egin eta urak barneraturiko herriak dira. Naturare-

Mundakako Santa Katalina basiliza.

Urdaibaiko herri batzuk ikusgai

ZORNOTZA

Mendiz inguratuta eta Ibaizabalek zeharkatuta Durangaldean dago. 15.000 biztanle inguru ditu eta gehienentzat industria da ekonomia jarduera nagusia. Merkataritza ere garrantzitsua da eta maila apalagotan baita nekazaritza eta abeltzaintza ere. Erromatarren garaian hainbat lan egin zuten Zornotzan, eta garai hartako arte erakusgarriak ugariak dira. Etxanoko elizatea garrantzitsua izan zen, Bizkaiko jaurerriaren eta Nafarroako erresumaren arteko mugarria han zelako.

MORGA

Bizkaiko udalerri txiki honetan 400 bat biztanle bizi dira, abeltzaintzari eta nekazaritza lanei lotuta. Artoa, zuhainak eta barazkiak lantzen dituzte baso zabaletan.

BAKIO

Bakioko erroldan 2.000 bat laguneren izenak jaso dira, baina turismogune garrantzitsua izanik, udan gora egiten du nabarmen populazioak. Gaztelugatxe uharterko San Joan ermita atzerriko turista askoren arretagune bihurtu da.

KORTEZUBI

Kortezubiko udalerria historiaurreko aztarnak egin dute ezagun Euskal Herrian. Santimamiko kobak, Atxondo eta Elesuko haizuloak eta beste hainbat aztarna bisitarien topaleku dira egunero.

IBARRANGELU

Laga eta Laida hondartzek egin dute berezi Ibarangelu. Lehen sektoreak ez ezik, zerbitzuen alorrak ere indar handia hartu du Bizkaiko kostaldeko udalerri txiki honetan.

ELANTXOBE

Bizkaiko kostaldeko udalerri hau oso menditsua da eta kale aldapatsuak ditu erdigunean. Ogoño lurmuturrak babesturik, arrantzari eta arrain industriari begira hazi da..

ren mugetatik ihes egin gabe, autoz, bizikletaz eta oinez.

Itsasadarraren ezkerraldea hautatu dugu guk. Gernikan hasi eta Forua, Murueta, Sukarrieta, Mundaka eta Bermeo bisitatu ditugu. Gernika udal mugarte aberatsa da, zabala hedaduraz, eta zabala baliabideetan. Urdai-baiko eskualdean zerbitzugune nagusia da eta inguruko jende andana biltzen da Gernikara orotariko beharrek asetzera.

Ezker eta eskuin belardiek inguratutik, errepidean aurrera egin eta Foruara iritsi gara. Oka ibaiaren ertzean, basoko etxalde txiki honetan nekazaritza eta abeltzaintza, basogintza eta industria txikia dira sektore indartsuenak.

Murueta ere ez dago urrun, zinez da udal xehea, baina parrokiaren ederrak eraman du gure arreta.

Txatxarramendi uharteak eta Abina hondartzak 400 bat biztanleko udala dute jabe, Sukarrieta. Turismo eta zerbitzugune ospetsua da Bizkaian.

Eta kostaldearen usaina gero eta handiagoa delarik, parez pare egin dugu Mundakarekin topo. Arrantzak eta turismoak jantzen dute Mundaka. Itsasoaren gardentasuna eta inguruko mendien berdea, kontraste paregabea da kale estuko herrixka honetan gora eta behera ibiltzeko. Itsasbehera denean padura ikaragarriak sortzen dira udalaren inguruan. Barnealdean, berriz, artelanak dira ikusle ororen arretagune. Santa Maria eliza esaterako, X. mendean eraiki zuten, itsasora begira dagoen atari paregabea oinetan duela.

Mundaka atzean utzita, Bermeora iritsiko gara azkenik. Herriaren alde zaharrak eta arrantza portuak egin

Ondoko orriko argazkian Bermeo herri arrantzalea. Lerroon gainean Busturiako parroikia ezkerrean, eta Izarori begira Mundaka eskuinean.

dute ospetsu-Bermeo. Antxoa, atun, txitxarro eta berdel usaina dario Aketx eta Izaro uharteei begira eraikitako etxadi honi. Matxitxako lurmuturra du alboan eta Aritzatzuko hondartzaren uretan, hari begira egoten dira bermeotarrak.

Fauna

Urdaibaiko natur aberastasuna ekosistemetan datza. Lurra ez da idor, errekei gardentasuna darie eta animali saldak daude nonahi. Ahoa bete hortz argazkia egiten ari natzaio hegaztiztar bati, barazki anitz dituen soroko hesolan zut, harro, geldi pausatuta dagoela.

Urdaibai bizigune paregabea da hegaztientzat padura, itsaso, erreka eta haranetako kaliza eta buztinen hezetasunetan. Europatik Afrikara

bidaiatzen duten hainbat hegaztiren atsedengune ere bada.

Ugaztun handiak daude Urdaibain: azeria, erbinudea, katajineta, basakautua, azkonar eta basurdea, europar bisoia, ontzia, orkatza...

Ugaztun txikien artean intsektujaleak dira batzuk, satorra eta satitsuak esaterako. Beste batzuk karraskariak dira, sator txiki gorria, Pirinioetakoa, lusitanoa eta mediterranearra; larrelursagua, sagu beltza, etxe-sagua, basoko sagua, uzta-sagua, muxar grisa...

Saurioak ere ikusi ditugu: musker eta sugandilak. Baina lasai, sauro pozoitsurik ez dago hemen. Ornogabeez elikatzen dira gehienak baina fruituak ere jaten dituzte batzuek.

Hezetasunak lagunduta anfibio erreserba handia eratu da Urdai-

bain. Igelak, apoak, tritoi eta arrabio larbak.

Oka ibaiaren sorreratik ibai ahora arte milaka arrain klase dago. Goialdean erreka amuarraina, mazkarra, aingira eta ezkailua. Erdialdean barboa eta lolina, kabutxino txikia, korrokoia eta platija, eta aingira.

Landaredia

Kostaldeko hareatzak ez dira handiak azaleraz, baina bertako landaredia bakarra da inguruan. Tamalez, inguruko aldatetek, klimak eta gizakiak gogor jo dituzte hareatzak. Txilardiak, otadiak eta iratzeak dira hareatzetan nagusi, kostaldeko labarretan. Oso fauna urria dago hareatzetan, ornogabeena batez ere. Hegaztien artean, belatz gorria, hontza zuria eta ubarroi mottoduna. ■

BBK txartelak eta puntuakkk!

Puntuak?

Batu puntuak eta lortu opariak!

PUNTUAK

Zelako puntukada!

BBK txartelarekin nonahi ordainduta ere, puntuak irabazten dituzu.

OPARIAK!

Ekatu opariak katalogo berriko BBK bulegoan...

...kontsultatu www.bbk.es orrian

bbk

Azaroaren 15etik puntuak batzen

Baskepensiones eta Solidarioekin ere puntuak lortuko dituzu!!!

Ze puntu? !!

Opariak

www.bbk.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

METEREOLOGIA

Ozono geruzaren zuloa, 2003ko maximoetatik behera

METEREOLOGIAREN Mundu Erakundeak aditzera eman duenez, ozono geruzan bi poloan gainean sortzen den zuloa txikitzen hasi da aurten, ez baita 2000 eta 2003 urteetan erregistratutako maximoetara heldu: 2003 urtean 29 milioi kilometro koadroko zuloa neurtu zuten eta aurtengoa 26,9koa izan da. Nolanahi ere, Geir Braathen zientzialari eta MME erakundeko kideak aipatu duen gisan, gutxienez hamar urtetako datuak behar dira eboluzioaren emaitzak ontzat emateko. Gainera, Braathen-en hitzetan beti ere, "ozono geruza indartzeak ez du atmosfera osasuntsua ziurtatzen, eta negute-

gi efektua eta aldaketa klimatikoa oso kontuan hartzeko arriskuak dira".

INGURUMENA

Eraikuntza eta kutsadura atmosferikoa

JARDUERA industrial guztien artean eraikuntza eta hari atxikitako industria dugu baliabide natural gehien kontsumitzen duena eta atmosfera gehien kutsatzen duena. Hala, berriki egin diren kalkuluen arabera, eraikitako metro koadro bakoitzeko ia hiru tona material erabiltzen dira.

Bestalde, ez da harritzekoa ekologistek etxebizitzari aparteko ardura eskaintzea. Beste hainbat giza jarduerekin konparatuz gero, eraikuntza lanetan ez da energia handi-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Aspirinak babestu egiten du koloneko minbizi arriskutik

ASPIRINA edo azido azetilsaliziliko, eta baita beste AIEE batzuk ere –esaterako, ibuprofenoa edo naproxenoa– erabiltzeak, koloneko minbizia izateko arriskua nabarmen murrizten du, Harvard-eko Medikuntza Fakultateko ikertzaileek *Jama* aldizkari ospetsuan argitaratu berri duten osasun-azterketak erakusten duenez.

Azterketa horretan ia 83.000 emakumeren datuak bildu dira, 1980. urtean hasi eta 2002ko ekaina bitartean beren analgesiko eta antiinflamatorioen kontsumo-erabilerak jarraitu baitzituzten ikertzaileek. Eta autoreek mesede esanguratsua aipatzen dute Aspirinaren erabilera ohizkoarekin lotuta –gutxienez bi konprimitu hartu behar lirateke astean horretarako–, koloneko minbiziari aurrea hartzeko orduan.

Hala ere botikaren mesede horiek hamarkada bat baino luzaroagoan kontsumitu ondoren nabaritzen dira bereziki: zenbat eta handiagoak izan erabilitako aspirina edo AIEEen dosiak, orduan eta txikiagoa da minbizi-mota hori garatzeko arriskua. Horrela, astean 14 pastilla azido

azetilsaliziliko hartzen dituzten emakumeak –eta horrela 10 urtetan zehar– dira minbizia jasateko arriskurik gutxien dutenak, botika hori erabiltzen ez duten emakumeek baino %53 gutxiago, hain zuzen ere. Naproxenoa edo ibuprofenoa bezalako antiinflamatorio ez-esteroideekin ere antzeko emaitzak lortu dira,

horiekin ere dosi handiak erabili behar dira. Eta, horregatik, ikertzaileek alderatu behar izan dituzte onura potentzialak botika horiek hartzeak ekar ditzakeen kontrako erreakzio grabeekin. Izan ere, aspirina denbora luzean erabiltzeak odoljarioak gertatzeko arriskua gehitzen baitu.

Hona hemen ikertzaileen ondorioa: aspirina ahalik eta dosirik handienean erabiltzeak, botika hori ez erabiltzearekin alderatuta, kolon eta ondesteko minbiziaren balizko bi kasutatik bat prebenituko luke, 1.000 pertsonen artean, eta 10 urteko epean. Baina denbora horretan heste-urdailetako 8 odoljario lari kasu gertatuko lirateke. Botika horiek kontsumitzearen mesedeak eta kalteak zorrotz baloratu beharko dira, beraz, kasu bakoitzean, azken erabakia hartu aurretik.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Txori premian

ZIENTZIA eta jakin-duriaren txilborra Europa. Botanikan are gehiago. Mundu osoa arakatu, geure lorategiak urrutiko landarez bete eta ustez denaren jabe

egin garenean katuen mugarren barruan dugunari begira hasi gara, txilborra izan uste duena zilborrari begira... Eta etengabe nobedadeak topatzen ditugu. Euskaldunok Asian eta Ameriketara hor ditugu *Davidia* eta *Echeverria* generoak, *Lardizabalaceae* familia osoa... eta herenegun aurkitu dugu atari aurreko itsas labarretan ez beste hazten den *Armeria euskadiensis*.

Auzoko lagun batzuen gurasoen jaioterrian, Espainiako Bada-jozko Olivenza eskualdean aurkikuntza bitxia egin berri dute Extremadurako Unibertsitateko Botanika sailekoek. European lehenengoz txoriek polinizatzen duten landare bat aurkitu da. Euskarazko izenik topatu ez diodan *Anagyris foetida*, lekadunen *Fabaceae* familiakoa alegia. Urtetan zuhaixka hau ikusmiran izan ondoren, udazkenean eta neguan irekitzen dituen loreak txinbo kaskabeltzak, txinbo burubeltzak eta txio arruntak bisitatzen dituztela jabetu dira. Loreak petalo artean sortzen duen nektar gozoa jaso asmoz mokoa sartzen dutenez, hark estrategikoki kokatzen ditu polen biltegiak eta asko uste gabe mokoa polenez josia eramango du txoriak. Hurrengo lorea bisitatzen duenean nektarra hartu eta polena eraman bai, baina baita aurreragokoaren polena utzi ere. Auzokoaren polen horrek lorea ernalduko du.

Bestela ere landare xelebrea da hauxe. Espainian "sorginaren idunekoa" eta "deabruaren alua" deitzen diote, hostoak purga gisa erabiltzen dira, haziak goragalea eragiten du eta gezi muturrak pozoitzeko eta baleztak egiteko erabili izan denez, gazteluen inguruan landatu eta zaintzen zen.

Ernalketarako txoriak erakartzeko nektar gozoena egiten badaki baina ugaltzeko haziak inork jan ez ditzan pozoia eransiten die...

Txorien bidezko polinizazio ornitofiloa erabiltzen duen beste landarerik ez da ezagutzen European. Landareen polinizazioa egiten duten hegazti ezagunenak kolibria eta ermitaua dira, amerikarrak biak. Txori hauen gisan lan hau egiten duen beste animalia asko dago: intsektuak batik bat baina baita ugaztunak ere -saguzar eta beste-.

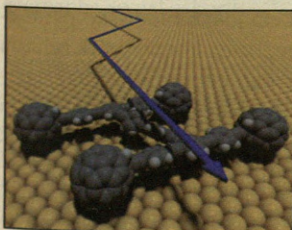
Eraikitako metro koadro bakoitzeko ia hiru tona material erabiltzen dira, eta eraikinetan kontsumitzen da energiaren erdia.

rik kontsumitzen berez, baina erabiltzen diren materialen prozesamendu edota eraikinetan eta azpiegiturretan egunero egiten den erabilera kontuan hartzen badugu, eraikinak kontsumitzaile nagusitzat eta ondorioz elementu kutsatzaile garrantzitsutzat hartu beharrean gaude: kontsumitzen den energiaren erdia eraikinetan erabiltzen da. **I**

TEKNOLOGIA

Nanoautomobilak

NANOIBILGAILUAK egitea ez da ametsa, errealtatea baizik. AEBetako Houstonen dagoen Rice Unibertsitateko ikerlariek 3 nanometroko ibilgailuak egitea lortu dute. Kontuan hartzen badugu giza ile batek 80.000 nanometroko diametroa duela irudika dezakegu zein tamaina txikitari murgiltzen ari diren. Automobilak karbono esferikoko molekulaz osatutik dago (C60) eta hasieran hainbatek zalantzan jarri bazuen bere gurpilak benetan biraka higitzen ziren edota irristatuz, gerora frogatzerik izan da gurpilak bira eginaz higitzen direla.

Lorpen honek ez digu berehalako ekarpen praktikorik ekarriko, baina urte gutxian ibilgailuen mundua irauliko du. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Informazioaren Unibertsia

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

«Jendeak ez-biolentzia eta koldarkeria lotzen ditu»

Pere Ortega
Alejandro Pozo

Pere Ortega, Tarragona, 1945. Alejandro Pozo, La Vall d'Uxió (Castelló) 1975. Bartzelonan bizi dira biak, gatazken eta desarmeen ebazpenetan adituak izaki. Donostian burutu berri diren Indarkeria-eza aktiboaren IV. Jardunaldien kariatara solastatu gara beraiekin. Jardunaldiek Ortega eta Pozoren *Noviolencia y transformación social* liburuaren lema izan dute ardatz. Hona hitzaldi-aurkezpenaren ostean, gaiaz eta liburuaz bildutako ikuspuntu adierazgarriak.

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Dani Blanco

Pere Ortega eta Alejandro Pozo

ziazatzea da nire nahia. Izugarria da gatazkak nola justifikatzen diren ikustea, baita pertsonok zein arrazista garen ikustea ere», esan digu. Bartzelonako Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs de Justicia i Pau-n dihardu lanean.

Zein testuinguruan idatzi duzue *Noviolencia y transformación social* liburua?

PERE ORTEGA. Liburuaren ideia Munduko Bankuaren aurkako manifestazioen ondoren hasi zen gauzatzen, globalizazioaren aurkako edota munduen arteko mugimenduen elkartasunean. Bartzelonan milioi erdi pertsona manifestatu ziren eta liskar gogorrak izan ziren. Gertakariak indarkeria edota indarkeria-ezaren erabilpen moldearen inguruan atezuan jarri zituzten mugimendu hauek. Estatuaren biolentzia jardura oso agerikoa izan zen, poliziak gogor jokatu zuen, baita jendea probokatu ere. Polizia batzuk manifestazioan infiltratu ziren biolentzia eta anabasa eraginez. Horrek guztiak eztabaida sorrarazi zuen

gazteen artean. Globalizazioaren aurkako mugimenduan ari direnek iraganeko objektoreen indarkeria-ezaren proposamenak berrikustea proposatu ziguten, beren jokamoldeak gaurkotu aldera.

Zer-nolako esperientzia izan da liburuaren artean idaztea?

ALEJANDRO POZO. Ez da erraza izan. Pere eta biok ideia eta jokamolde asko partekatzen ditugu, baina kontzeptuak zehaztu eta laburtzean ezberdintasunak agertzen dira. Zerbait gai bereizi eta adostu behar izan ditugu. Emaitzarekin pozik gaude puntu komun batean elkartu baidakara.

Sistema politiko liberala eta eredu ekonomiko kapitalista dira gaurko *statu quo*aren bi zutabe nagusiak. Nola ikusten dituzue berauek?

P. O. Egungo sistema Gerra Hotzean garaile atera zena da, egonkortu den eredu bakarra. Uneon trantsizio garaian bizi gara. Batetik, teknologia berriek

Pere Ortega Historia Garaikidea ikasia da. Marxismoaren tradizioetik datorren bakezalea da: «Komunisten artean eraldaketa bakana», diosku. Bartzelonako Foru Diputazioan dihardu kultur arloko azterketa lanetan. Desarme eta bake gaien ikerlaria da: «Nire bokazioa duzu...».

Alejandro Pozo ingeniaria da. Bake eta gatazka gaien ikerlaria da eskubide zibilen eta bakearen ikuspuntutik: «Gatazka armatuen ebazpenean espe-

mugimendu sozial berri bat ekarri dute. Mugimendu hau munduko mintegi edo foro sozialetan artikulatzen ari da bereziki. Erresistentziarako sare sozial berriak sortu dira halaber. Bestetik, mundu mailako fenomeno terrorista azkartu da: New York, Madril edota Londresko atentatuak lekuko. Unea

konplikatu eta zaila da. Hainbat gerra dago munduan, Irakeko inportantea izaki. Munduaren ereduaren bilakara herrialde hauetan gertatuko denaren arabera ebartziko da, bereziki Iraken gertatuko denaren ondorioz. Ez da argi AEBek hauspotzen duten eredu kapitalista eta liberala finkatuko den, baina, egia esan, ez dugu ere kapitalismoaren alternatiba sozial askorik.

Nondik nora hautematen duzue eraldaketa sozial baterako bidea?

P. O. Hasteko, mugimendu berriek ez dute demokrazia kuestionatzen. Nahiz eta daukaguna ez zaigun gustatzen, sistema demokratikoa izan daitekeen onena dela uste dugu denok. Demokrazia sakonago eta areago parte-hartzailea landu nahi dugu. Demokrazia-ren parte-hartzeko foro gehiago sortzea aldarrikatzen dugu estatuen baitan. Ez dugu estatuen beren legimitate ezbaian jartzen, uste baitugu estatuek munduko foroetan egon behar

“Guretzat indarkeria-eza bizimodua da. Zoritxarrez, jendeok kausa bati atxikimendua ematerakoan berehalako emaitzak nahi ditugu”

ALEJANDRO POZO

dutela potentzia handien nagusikeria geldiarazteko. Nire ikuspuntutik, estatua tresna balekoa da egungo gizartearen gobernagarritasuna bermatzeko. Mugimendu gehienak bat gatoz —globalizazioan eta mundializazioan— erakunde demokratikoak gobernatzeko estatuak beharrezkoak direla esatean, baita estatu ez demokratikoak eraldatu behar ditugula eta demokratikoen funtzionamendua hobetu behar dugula esan ere.

Zein dira indarkeria-ezaren bidetik joateko motibazioak?

A. P. Motibazio ugari eta ezberdinak daude. Elkartasunetik ari den jendea dago, eta haserretik ari dena nazioarte mailako sistemaren funtzionamendua- ren ondorio okerrengatik. Mahai-inguruetan “zenbat buru hainbat aburu” entzuten dugu. Horregatik, indarkeria-ezaren bidean eta praktikan adostasuna erdietsi behar dugu gutxieneko puntuetan. Helburuak ondo zehaztu behar ditugu, bestela bidean eta kontzeptuetan galdu gaitzke.

Efikazia eta eraginkortasuna garatzeko dekalogo bat idatzi duzue liburuan.

A. P. Bai, baina indarkeria-ezaren aldeko metodologia zehaztean ez ditugu efikazagoak izan daitezkeen helburuak bilatzen soilik, guretzat indarkeria-eza bizimodua da, gauzak ulertzeko jarrera. Zoritxarrez, jendeok kausa bati atxikimendua ematerakoan berehalako emaitzak nahi ditugu. Liburuaren araztasu-

“Eguneroko jarrera indarkeria-ezarena bada, zergatik ez landu jarrera hau politika egiteko modua eraldatzeko?”

PERE ORTEGA

nak ez du jendea berehala gatibutzen. Helburu efikazak lortzeko metodologiak efikaza bilatzea proposatzen dugu.

Zein neurritan “oztopatzen” edo “laguntzen” dute New York, Madril edota Londreseko atentatu terroristek indarkeria-ezaren kulturaren bidean?

P. O. Atentatu lazgarri hauek ez dute laguntzen indarkeria-ezaren bidean. Estatuen biolentzia errazten duten neurrian oztopatu egiten dute. Estatuen neurri errepresiboak indartzen eta ugaltzen dira eta giza eskubideak eta askatasunak murrizten. Hala ere, aldaketa soziala bultzatzen dugunok motibo gehiago dugu estatuei aurre egiteko, baita gure gizartea hobetzeko ere. Funtsean hau nahi baitugu, eta berau gauzatzeko indarkeria-ezaren bidea egokiena dela uste ere. Eguneroko jarrera indarkeria-ezarena bada, zergatik ez landu jarrera hau politika egiteko modua eraldatzeko?

A. P. Atentatu hauek indarkeria-ezaren jarrera eta akzioa zaildu egiten dute, izua sorrarazten baitute. Gizarte ikaratu batean bizi gara, ia denari diogu beldurra, eta beldurraren bidez politika errepresiboak legitimatzen dituzte. Baina, halaber, honek akzio ez-biolentoaren bidean sartzeko bultzatzen du pertsona. Pasibotasunak ez du balio gertatzen ari den indarkeriazko fenomenoaren aurrean. Politikoez ez dute lana ondo egin, ez badira gauza munduak behar duen aldaketa eragiteko herriarrok behar dugu irtenbidea bilatu.

Nola ikusten duzue Euskal Herriko gatazka eta indarkeria-ezaren bidea hemen lantzea?

P. O. Oraingo testuinguru politikoa oso egokia da euskal gatazka bideratu eta konpontzeko. Euskadiko biolentzia arazoa gainditzeko baldintzak badaude. Hasteko, ordea, aldeek onartu behar dute elkar. Aldeek ez badute alde zuzenetik gatazkaren izaera politikoa aitortzen, baita neurri politikoen bidez konpondu behar dela, ez dago irtenbiderik. Tira, badirudi bide hori urratzen ari dela, ezta?

Bestalde, ez-biolentziak ez du prentsa onik, ez-biolentziaren jarduerak bi aldeetako bati leporatzen baitzaio soilik, eta gainera, ez-biolentzia eta koldarkeria lotzen dira, bakezaletasunaren jarrera koldarren jarrera bailitzan. Zori-

txarrez, jendeak ez du ez-biolentziaren jarreraren ausardiarik hautematen, ez balentriazko ekintzarik. Haatik, ez-biolentzia praktikatzen dutenen jarrera biolentzia praktikatzen dutenak beste arriskutsua da, oso une zailak eta bortitzak bizi dituzte, baita espetxea ezagutu ere. Ez-biolentziaren jarrera gaizki ulertuta dago, bizimodua izateaz gain, egunerokoa, pertsona eta gizartea aldarazteko lanabesa eta borroka tresna da, beraz, eskal gatazka gainditzeko lagundu dezake.

Alejandro, zuk gatazkak ez direla ondo esplikatzen azpimarratu duzu hitzaldian.

A. P. Gatazka armatuak oso gaizki azaltzen dira, eta gehienetan modu sinplista esplikatzen dira. Diskriminazio edota arrazakeria agertzen dira eta horiek ulerkuntza zailtzen dute. Euskadiko gatazka oso gaizki esplikatuta dago. Ez dugu ondo ezagutzen berau sinplifikatzen dugulako: nazionalismoaren testuinguruan kokatzen da, nazionalismo eta independentismoa plano berean jartzen dira, independentismoa eta terrorismoa lotu egiten dira. Hori oso arriskutsua da. Gatazkaz iritzia emateko berau ondo ezagutu behar da, Euskadiren kasuan nik neuk arazoak ditut orain gertatzen ari denaz taxuz hitz egiteko. Eta gatazka gaietan ari naiz lanean.

Borrokan diharduten liderrez eta hauen rolaz aritu zarete ere hitzaldian. Chiapaseko Marcos komandante-ordearen kasua hizpide izan da, adibidez. Indarkeria-ezaren kausarekin lotu edo ez lotu, auzitan ezarri da mahai-inguruan.

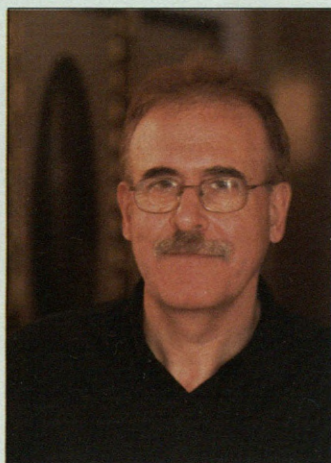
P. O. Lider honen kasua ez dago guztiz garbia. Nire ustez, Marcos komandante-ordea lider bat da. Zapatisten azken agirian EZLN desegitea aurreikusia dutela antzeman zen, eta Mexiko Estatuaren politikan bide politiko soila jorratzeko asmoa. Hori da hauteman duguna behintzat. Besterik da, gainerako mugimendu sozialaren kasua, mugimenduak Amerikan edo Europan

herrialde ez industrializatueta ez baitira berdinak. Eskuarki eta ondo bidez, mugimendu hauek lidergoak saihestu nahi izaten dituzte. Esperientziak erakutsi digunez, mugimendu politikoetako liderrek ez dute ondorio onik ekarri, mugimendu sozialek errezeloz so egiten diete eta saiatzeko dira lidergorik ez gauzatzen. Izatekotan, lidergo partekatua nahi izaten dira, kanpaina konkretuetarako baino ez dute erabiltzen, ekimenik ekimen saiatzeko dira liderrak berritzen.

"Gatazka armatuak oso gaizki azaltzen dira, eta gehienetan era sinplista azaldu ere".

Alejandro Pozo

"Estatuari, demokratikoa bada, burutzen duen biolentziak azalpenak eskatu ahal dizkiogu, entitate pribatu bati ez".

Pere Ortega

Non dago aukera gehiago zuen metodologia garatzeko?

A. P. Hori testuinguruaren menpe dago. Hego Ameriketako arrakasta gehiago izan dezake, baina inportantea tokian tokiko pertsonen landu behar duten metodologia erabakitzeko da. Ez dauka zentzurik gure mundutik gure metodologia haiei erakutsi nahi izateak. Adibidez, leku batzuetan ekintza zuzenak —ez-biolentoak, jakina— arriskutsuak dira, baina baliozko eta beharrezkoak dira. Esaterako, ez da berdina diktadura edo demokrazia batean jardutea, edota gerra osteko estatutik gabeko nazioetan. Leku horietan zailagoa da zehazten zein den ekintzarik egokiena. Nolanahi ere, metodologiak gogoetatzeko balio du betiere.

Hedabide boteretsuen eragina ere aipatu duzue.

A. P. Hedabide ahaltsuak eta botere guneak elkarren eskutik doaz. Baina ezin ditugu kazetariak eta hedabideak oro har deabru bilakatu eta gertatzen denaren errudun bakarrak direla esan. Jakina, pieza klabe dira aldarrikapen eta eskubideen aldeko mugimenduentzako. Gure lana gure informazioa erakargarria bihurtzea da. Gizarte zibilak nahi duena bilatu eta eskaini behar dugu. Hartara, hedabideek kasu gehiago egingo digute. Beraz, lehenbizi, populazioarengana iritsi behar dugu hedabideak interesarazteko, ekintza batzuek hedabiderik gabe ez baitute zentzurik, eta erabili ere ondo erabili behar dira, noski.

Azkenik, seguritatea eta errepresioa kudeatzeko modu berriak aipatu dituzue. Estatuaren eskutik at garatzen ari diren bitartekoak... Kezkagarriak oso.

A. P. Halaxe da. Espainia mailan, seguritate pribatu eta publikoaren politzia kopuruak berdintzen ari dira. Bitxia eta beldurgarria da. Seguritate sistema pribatua bihurtzean, errepresioaren ardura beren gainetik

kentzen ari dira estatuak. Errepresioa azpikontratatu egiten da. Noren ardura da, ordea? Indarkeria-ezaren metodoarentzat arriskutsua da, hainbat tokitan zailagoa da polizia horri aurka egitea.

P. O. Honek guztiak zer ikusia du munduko egoerarekin, kapitalismoa globalizatu da, baita biolentziaren erabilpena eta azpi-pribatizazioa ere. Multinazional pribatuek hartu dute seguritatearen ardura, gordinki esanda: GKE nahiz gerrako tiranoen seguritatea bermatzeko. Egoera delikatu da, eta gizartean ari garen mugimenduek nahiz talde zibilek aldaketa hau kontuan hartu behar dugu. Estatuari, demokratikoa bada, burutzen duen biolentziari buruzko ardura eta azalpenak eskatu ahal dizkiogu, entitate pribatu bati ez. Nola egin aurre, ordea? Hau guztia ondo aztertu beharra dago. ■

Telebista eta Hezkuntza

Eskola-familia-gizartea

José María SETIÉN, Lolo RICO, Josi BASTERRETXE,
Fito RODRIGUEZ, Isabel ALBA, Antton ALFARO,
Asier ALTUNA, Telmo ESNAL,
Ane MUÑOZ, Xabier PORTUGAL

hik hasi

elkarrekin

jardunaldiak

Abenduak 3 (larunbata)
Miramar Jauregia
Donostia

Aldeko haizea euskal negozio eolikoarentzat

Espainiako Gobernuak 2010 artean 680 bat milioi euro jartzea erabaki du, energia berriztagarriak bultzatzeko. Abuztuan, Ministroen Kontseiluak onartu zuen Energia Berriztagarrien Plana, eta helburuen artean dago energia eolikoaren oraingo potentzia instalatua 1,68an biderkatzea. Azkeneko urrats hori, bultzada handia izan daiteke energia eolikoaren arloko euskal enpresentzat. Garrantzitsuenak dira Gasteizko Gamesa eta Iruñeko Empresa Hidroeléctrica de Navarra (EHN).

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Dani Blanco

EGIA ESAN, lehen ere ondo zebilen energia eolikoaren sektorean munduko liderrak diren euskal enpresen negozioa, hala nola Gasteizko Gamesarena, Iruñeko Empresa Hidroeléctrica de Navarrarena (EHNrena), Bilboko Iberdrolarena eta haien enpresa osagarriena, baina orain, Espainiako Gobernuak onartutako Energia Berriztagarrien Planaren bitartez aldeko haize berria altxatzea erabaki duenez gero, are hobeto ibil daiteke. Ez da ahaztu behar, bestalde, bai EAEko Gobernuak, bai Nafarroakoa, horrelako energia berriztagarriak sustatzen aritu direla orain arte. Espainiako Gobernuaren plan berriaren

bitartez, negozioa are handiagoa izango da. Espainiako Gobernuak altxatutako haize horretaz ohartuta, Gamesa euskal enpresak erabakia du etekin gutxien ematen dion dibisio aeronautikoa saltzea eta dibisio eolikoan zentratzea.

Energia eolikoaren alde egiten duen plana

Espainiako Gobernuak 2010 bitartean 680 bat milioi euro jarriko ditu energia berriztagarriak bultzatzeko. Egitamu horretan 23.598 milioi euro inbertitzea aurreikusten da. Gehien-

Nafarroatik Txinara Empresa Hidroeléctrica de Navarra pribatizatuarekin

Urtea amaitu aurretik Empresa Hidroeléctrica de Navarrak –Espainiako Acciona eraikuntzako enpresaren eskuetan dago– funtzionamendurako prest entregatuko du Txinako Nantongen, Shanghaitik gertu, generadore eolikoaren planta handiena. Bertan, datorren urtearen hasieran, 400 turbina eoliko fabrikatu ahalko dira urteko. Operazio hori hain da pisuzkoa, non joan den uztailen Jose Luis Rodríguez Zapatero Espainiako Gobernuako presidentea bera joan baitzen Pekinera izenpearen lekuko izatera. Bi alde hauek sinatu zuten kontratua: Acciona Energía (EHNk) eta Txinako Aerospace Science and Technology Corporation (CASC) enpresak, 130 enpresa eta 100.000 langiletik gora biltzen dituenak. Operazioa 24,6 milioi eurokoa izan da. Horrez gainera, badira EHNren eta Txinaren arteko kolaboraziorako beste akordio batzuk: biomasarako eta bioerregairako planta pilotu bat

egitea eta, iturri berriztagarrietan oinarrituta, itsasoko ura gezatzeko eta hidrogenoa produzitzeko (erre-gaien pilak) bideragarritasuna aztertzea. Nafarroako enpresak, bestalde, Nafarroako Barasoainen egindako 20

generadore eoliko, 1,5 mwh-ko potentzia unitariokoak, igorriko ditu Txinara, Barneko Mongolian parke eolikoa jartzeko; ordainetan, 21,8 milioi euro jasoko ditu.

Datu horiek Nafarroako negozio eoli-

koaren garrantzia erakusten dute, eta orobat beste energia berriztagarri batzuen. Aurrerantzean, Espainiako Gobernuaren energia berriztagarriak sustatzeko oraingo planak direla bide, indartu egingo da estatuan eta munduan daukan lidergoa. Gaur gaurkoz, Acciona Energía edo EHN talde-burua, munduko liderretako bat da energia berriztagarrietan, ezen 2.652 mwh-ko potentzia instalatua dauka, 89 parke eoliko sei herrialdetan, biomasaz generatzeko hiru planta, 11 megawat fotovoltaiko eta 8.700 metro koadro kolektore termikoetan, eta biodieselaren bidezko planta, azkeneko ekitaldian 603 milioi euroko salmenta lortu zuena. Negozio handi-handia, beraz, Nafarroa-

ko Gobernuak Acciona enpresa pribatu espainolari, Entrecanales familiaren kontrolpekoari, 773 milioi euroan saldu ziona. 156 milioi eurotik gora fakturatzen du, eta 43 milioi euro garbi baino gehiago ateratzen ditu urteko.

bat inbertsio pribatua izango da eta helburuen artean energia eolikoaren oraingo potentzia instalatua 1,68an biderkatzea dago. Planean, energia eolikoaren aldeko apustu garbia ageri da: 2010. urterako, gaur egunean instalatuak dauden 12.000 megawattetik 20.155era heltzea markatzen da eta ildo berean, bioerregaien erabilera bikoiztea eta eguzki-energia gehitzea. Industriako Ministerioaren planaren arabera, 2010. urtean eskari energetikoaren %12,1 energia berriztagarrien bidez estaltzea da xedea.

Negozio eoliko horretan buru diren Gamesa, EHN eta Iberdrola euskal enpresei ez ezik, sektoreko eta industria osagarriko beste hainbat euskal enpresei ere ekarriko die onura plan berriak, zeren industria osagarriko beste anitz sektoretan ari-zen baitira enpresa handi horientzat lanean, hala nola forja librean, mekanizatuan, finkatzeko elementuetan eta makina erremintan, moldeak, abatzak, bastidoreak, biderkatzai-

leak, dorreak eta abarrak eraikitzen eta bukatzen.

Gamesak negozio eolikoa bakarrik nahi du

Gamesaren kapitalaren gehiengoa Iberdrolaren eta BBVAren eskuetan dago. Enpresa horrek azken aste hauetan plazaratu du utzi egin nahi duela oraingo egoeran garai batean bezain errentagarria ez den dibisio aeronautikoa, buru-belarri negozio eolikoan aritzeko, gaur egun errentagarria baita eta hala izango baita etorkizunean. Gamesak 2004. urtean egin zuen inbertsio-plana, 2008. urterako generadore eolikoak fabrikatzeko gaitasuna hiru aldiz biderkatzera bideratua. 2003ko ekitaldiaren itxieran, Gamesa Eolikoak hainbat potentzia-ko 1.323 errota fabrikatu zituen. 2008. urterako, 3.400 generadore eoliko fabrikatzeko gaitasun potentziala zuen helburu, eta aurreikuspen hori negozioaren munduko urteko hazkundearen %15etik %20ra bitar-

tekoa edo– arabera egin zuen. Gamesak 2004. urtean 1.745 milioi euro fakturatu zituen dibisio aeronautikoa eta eolikoa kontuan hartuta, eta 222 milioi euroko irabazi garbia atera zuen.

Azken aldi honetan, Gamesa Eolikoak integratu egin du generadore eolikoak fabrikatzeko gaitasuna, prozesuko fase guztiei, diseinutik elaboreziora bitartekoei, erantzun ahal izateko. Estrategia horren haritik, hamabi enpresez osatutako taldea sortu du palak, palentzako moldeak, biderkatzaileak eta dorreak eraikitzen. Bestalde, Gamesa Eolikoaren behar industrialei aurre egiteko, planta berriak eraikitzen ari dira han-hemen; besteak beste, Valentzian, Andaluzian, Amerikako Estatu Batuetan eta Asian eta horrela, prestatua dago merkatu berri hauek guztiak bere produktuez hornitzeko: Txina, Japonia, Australia, Brasil, Amerikako Estatu Batuak, Grezia, Egipto, Alemania, Italia, Frantzia eta Portugal. ■

BERTON ALDIZKARIA

Mahatserriko euskaldun urrientzat "Berton" aldizkaria

Berton aldizkariak, Bilboko Mahatserrian argitaratzen den agerkariak, zortzi urte beteko ditu hilabete gutxi barru. Oraintsu, hilabetekariko edukiak Interneten jartzen hasi da Batana Batu Kultur Elkarteak. 125.000 biztanleren artean 20.000 euskaldun bizi diren tokian ari dira lanean.

ZIHARA ENBEITA

Argazkiak: Iñigo Azkona

ORAIN BILBO BARRUAN DAGO, baina 1925. urtera arte herri independientea izan zen Begoñakoa. Mahastiz inguratutako baserriak baino ez zeuden garai hartan. Txakolin asko eta ona egiten omen zuten bertan. Hortik Mahatserri izena. Gaur egun, berriz, auzo erraldoiek osatzen dute paisaiaren zatirik handiena: Uribarri, Zurbaran, Begoña, Otxarkoaga, Txurdinaga, Santutxu, Solokoetxe, Bolueta... Denera 125.000 pertsona bizi dira auzo horietan eta hortik 20.000 inguru dira euskaldunak. Auzotik auzora alde handia dago hala ere. Zenbait auzotan, Otxarkoagan kasu, euskaldunen kopurua oso txikia bada ere, Begoñako basilika inguruan, aldiz, %20tik gora dira euskaldunak. Bilboko beste leku batzuetan ez bezala, Mahatserrian euskara ez da guztiz galdu. Batez ere Otxarkoaga eta Artxanda inguruko magaletan euskaldun zaharrak bizi dira, euren seme-alabei euskara transmititu dieten euskaldunak.

Testuinguru horretan sortu zen *Berton*, Mahatserriko aldizkaria, orain dela ia 8 urte. Euskarazko hedabide baten beharrezina ikusita, Otxarkoaga eta Txurdinagako euskaltzale talde bat eta kazetari gazte batzuk elkartu ziren. Lan horretarako Euskal Herriko beste bazter batzuetako herri aldizkariaren eredu hartu zuten kontuan. Batzar asko eta lan handia egin ondoren lehen zenbakia kalera tu zuten, 1998ko otsailean. Azaleko protagonista Julio Ibarra telebista

aurkezlea izan zen. Dohainik banatu zuten lehenengo zenbaki hura eta urteko 1.000 pezetako kuota ezarri zuten gerora. Harrezkero 80 zenbaki argitaratu dituzte Batana Batu Kultur Elkartekoek.

Dozena bat lagunek osatzen dute *Bertoneko* lan taldea. Zazpi lagun daude erredakzioan eta dozena erdi bat dira kolaboratzaileak. Langileetatik bi egun erdiz ari dira lanean kontratupean, eta argazkilari zein maketatzaileak ere zerbait jasotzen dute. Gainontzekoak borondatezko langileak dira. Ia zortzi urte haue tan, lan taldea aldatzen joan da eta bakarra da sorreratik dagoena. Aldizkariaren edukiak ere aldatzen

joan dira, baina Hektor Ortega zuzendariaren esanetan, neurri handi batean hasierako edukiak eta egitura bere horretan mantendu dituzte. Aldaketak beste bi alorretan izan dira: "Batetik profesionalizatze bidea hasi zuela orain dela 6 urte eta horretan urrats txikiak eman badiugu ere, erabakiorrak izan dira aldizkariaren biziraupenerako. Bestetik, orain dela hiru urtetik hona doan banatzen dugula aldizkaria". Doan izan arren, harpidedun batzuek dirua ematen jarraitzen dute, laguntza moduan. Bestela publizitateak ematen duen diruaren eta diru laguntzekin funtzionatzen dute. Diru laguntzak Bilboko Udaletik, Bizkaiko

Bilboko beste leku
batzuetan ez bezala,
Mahatserrian euskara ez da
guztiz galdu. Batez ere
Otxarkoaga eta Artxanda
inguruko magaletan
euskaldun zaharrak bizi
dira, seme-alabei euskara
transmititu dieten
euskaldunak

Foru Aldunditik eta Eusko Jaurlaritzatik jasotzen dituzte.

Berton hilabetekaria da eta harpidetzen bidez banatzen dute etxeetara. Ortegak dioenez, "gutxi gorabehera 1.800 lagun dira Berton etxean jasotzen dutenak. Hasieratik hona igoera handia izan da, baina 125.000 lagun bizi dira eta kalkulatzen dugu 20.000 bat euskaldun daudela". Helburua euskaldun guztien etxeetara heltzea da, baina horretarako arazo nagusi bi dituzte. Batetik "erdal itsasoan euskaldunak non dauden jakitea zaila dela", eta bestetik oso esparru zabala dela Mahatserrikoa: "Ez da auzo bakarra, oso auzo desberdinak dira eta elkarren artean batzutan ez daukate harreman handirik. Auzoen izaerari dagokionez ere barruko bizitza dinamika oso desberdina da. Ez da eremu homogeneoa, ez dago batasunik" diosku Ortegak.

Era askotako edukiak biltzen ditu Bertonek. Azalean beti pertsonaia ezagunen bat agertzen da; Mahatserri bizi dena edo bertan jaioakoa. Horretaz gain, erreportaiak, auzoko taldeen jardueren inguruko artikulak, kultura kontuak, kirolak, berri lokalak, inkesta... Atal berezi bat ere badauka Bertonek: "Begoña eta euskerea". Bertan Mahatserriko euskal-

Internetaren menpe

Hemendik aurrera Berton interneten ere irakurtzeko aukera egongo da. Ortegak dioenez, "aspaldiko asmoa zen, baina edozelan ez egitearren eta ondo egiteko baliabide onak behar direlako" itxaroten egon dira. "Azkenean, Asapala eta Topagunearen bitartez aukera sortu zaigu eta hor gabilta. Proba batzuk egiten aritu gara orain arte eta hurrengo zenbaktik aurrera ia artikulua guztiak interneten jarriko ditugu". Ez hori bakarrik, zenbaki zaharrak ere interneten ikusgai jartzea da euren helburua: "Badakigu lan handia dela eta kostatuko zaigula, baina konpromisoa hori da. 81 zenbakitan hainbat gauza interesgarri argitaratu dira eta gainera,

horietako asko ezin dira beste inon topatu. Uste dugu ahalegin hori egiteak merezi duela". www.asapala.org edo www.topagunea.org webgunee-tatik sartu daiteke Berton aldizkarira. Interneten lehenengoz argitaratuko badute ere, Bertonek oso harreman berezia dauka internetarekin. Haren menpean bizi dela esan genezake. Izan ere, Mahatserriko aldizkariak oso bidaia berezia egiten du erredakziotik harpidedunen etxeetara. Hektor Ortega zuzendariak lau hitzetan laburbildu digu: "Gure maketatzailea Segovian dago. Aldizkaria Begoñako Errepublika zaharrean egiten da, maketatu Segovian eta inprimatu Gipuzkoan, Lasarten".

dun zaharrak dira protagonista, gaur egun oraindik Begoñako euskara egiten dutenak. Ortegak dioenez, "zer kontatua daukanak kontatzeko, baina bere euskaran". Bukatu dira elkarriketak, baina hemendik

tarako, besteak beste, kanpaina berezia egingo dute.

Liburu bi

Berton aldizkaria ateratzearekin batera, liburu bi argitaratzen lagundu dute. Lehenengoa orain dela bost bat urte atera zuten. Santutxuko AEK-k hainbat mendi irteera antolatzen zituen mintza praktikatuko eta ibilbide horiek guztiak batu zituzten liburuan. Ibilbideen mapak eta beste hainbat xehetasun ere biltzen ditu liburuak.

Bestetik, Asapala Kultur Elkartearrekin elkarlanean Bilbotarron euskarenen zuzuan liburua eta CDa ere argitaratu zituzten. Bertan Iñaki Gaminde ikerlari bilbotarraren 25 urteko lana batzen da eta ez berarena bakarrik. Bilboren sorreraren 700. urteurrena zela-eta beste zenbait lagunekin egingako lana ere biltzen du liburuak. Beraz, Gaminderekin batera Idoia Irastortza, Edurne Bengoetxea, Esther Elgoibar, Igor Martin de Vidales eta Koldo Urrutikoetxearen sinadura ere badarama. ■

Hektor Ortega zuzendaria eta Arrate Diez kazetaria erredakzioan.

aurrera historiako kontuak sartuko dituzte atal horretan.

Otsailean beteko ditu 8 urte Bertonek eta aurrera begirako helburu nagusia harpidetzak gehitzea da. Baina ez hori bakarrik, kalean euren presentzia indartzea ere bai. Horre-

Babeslea: Errenteriako Udala

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

**euskara
zerbitzua**
errenteriako udala

Bero-beroan

Xirinacs auzia edo errealtatearen distortsioa

Edozelako boterek beti izan du zuria beltza agertzeko trebezia handia eta Lluís Maria Xirinacsen espetxeratzean beste behin errepikatu da historia. ETAren eta HBren laguna zela esan zuen 2002an Bartzelonan egindako ekitaldi batean eta horregatik epaitu eta bi urteko espetxe zigorra ezarri zion Espainiako Auzitegi Nazionalak. Zigor hori betetzeko espetxeratu dute orain. Urte haietako giro bortitzean Espainian erasotzat har zitezkeen hitzok, eta hemen ere ulergaitz samarrak izateaz gain, inor gutxi ausartuko zen halakorik modu publikoan esatera. Zer falta da esaldi hori ulertzeko? Mundu honetan gertatzen den edozer ulertzeko funtsezkoa dena, testuingurua. Honakoak izan ziren bere hitzak: "Gandhi-k zioenez, ezbiolentzia ezin zitekeen neutrala izan gatazka baten bi aldeekin: erasotzailea da etsaia, erasotua laguna, berau biolentzia bada ere. Nire bizitza osoan saiatu naiz ezbiolentziaren bidean borrokatzen. Baina zera adieraziko dut, eta ozen gainera, polizia edo fiskal bururen bat balego ere: Estatu espainiarraren etsaia naiz eta ETA eta Batasunaren laguna". Zigor Kodearen arabera, 70 urtetik gorako pertsonak baldintzapeko askatasunean utzi behar dira eta Xirinacsek 74 ditu. Pentsatzekoa da laster aterako dela baldintzapeko askatasunean, baina Auzitegi Nazionalak argi utzi nahi izan du bere jarrera. Arnaldo Otegiaren kasuan bezala, Auzitegi Gorenako fiskalak 15 hilabeteko espetxe zigor eskaerarekin -lehen EAEko Auzitegi Gorenak libre utzi zuen- argi utzi dio bere egoera zein den.

ARGAZKI PRESS / MARISOL RAMÍREZ

Nor den noren gainetik, hori da lehia

Fiskaltzak bere garaian argi utzi zuen ez dagoela Juan Maria Atutxa, Kontxi Bilbao eta Gorka Knörrren aurka epaiketarik egiteko arrazoirik, balizko desobedientzia delitu hura ez dagoela frogatzerik. Orain ere badaki hori epaiketako fiskalak, baina bestelako itxura erakusten ari da, seguruenik fiskaltzaren irudia babesteko. Garai bateko borroka politiko baten ondorio da epaiketa, beste garai politiko bati lotutako ebazpena beharko lukeena. Zaila da une honetan zigorraren aukera irudikatzea, nahiko zigor sinbolikoa da Parlamentu baten Mahaiaren gehiengo ordezkatzen dutenak akusatuen aulkian jarraraztea. Desobedientzia delitua dago mahaiaren gainean, baina lehia, nagusiki sinbolikoa da: bere garaian, Eusko Legebiltzarrak irabazi zion irudiaren borroka Espainiako Auzitegi Gorenari, Sozialista Abertzaleen taldea desegin gabe geratu zelako; orain, ordea, bi botere nagusiren arteko lehiari halako zigor erantzuna emanda, emaitza bestelakoa da: Espainiako judikatutarak argi utzi du nor dagoen noren gainetik..

Zer da...

Tubos Reunidos

Oraingo Tubos Reunidos enpresak Amurrión dauzka egoitza soziala eta laneko zentroak eta jatorriz, 1892an eratu zen eta bulego zentrala Deustuko Etorrietan zeukan Bilboko Tubos Forjados enpresa historikoaren ondorengoa da. Tubos Forjados-ek, hasiera hartan, burdinazko eta altzairu gozoko tutuak produzitzen zituen. 1966an, Tubos del Nervión eratu zen, egoitza soziala Amurrión zuela, eta han ipini zuten soldadura gabeko tutuak egiteko fabrika. Tubos Reunidos enpresa, legezt, 1968an eratu zen eta Tubos Forjados eta Galindoko BWko

tutuak egiteko planta bildu zituen. Gerora, Tubos Forjados desegin egin zen enpresa gisa, eta karterako sozietate bihurtu zen. 1982. urtean, Tubos del Nervión eta Tubos Reunidos fusionatu ziren, eta Tubos Reunidos, S.A. enpresa sortu zen. Bere hartan dirau gaur egun, hainbat sozietatetako talde baten buruzagi dela. 2004. urtean, 12 milioi eurotik gorako irabaziak izan zituen, eta aurtengo ekitaldian 20 milioi euroko marra gainditzeko asmotan dabil. Produzioaren parte handi bat kanpoan saltzen du.

Daniel Udalaiz

Nafarroako zonifikazioari buruzko jardunaldiak

BIDASOA IKERKETA ZENTROAK Berako Kultur Batzordearen laguntzarekin Nafarroako hizkuntz zonifikazioari buruzko jardunaldiak antolatu ditu azaroarako. Azaroaren 18an Iñaki Agirreazkuenagak *Zonifikazioa ikuspegi juridiko batetik* izeneko hitzaldia emango du. Azaroaren 25ean berriz, eremu ez euskaldunaren gaiari lotuta Fernando Mikelarenak ikastola alegalei buruz hitz egingo du eta Roldan Jimeno Noaingo eskola proiektuari buruz arituko da. 18:30etan hasiko dira bi saioak Berako Jamotenea gunean.

Ikus-entzunezkoen Rallya gazteentzat

TOPAGUNEAK, EUSKARA ELKARTEEN FEDERAZIOAK, antolatu du Rallya. Euskal Herriko 16 eta 35 urte arteko gazteek har dezakete parte lehiaketan eta gehienez hiru minutuko ikus-entzunezko lana sortu beharko dute euskaraz. Antolatzaileek gazte horien sormena eta ekoizpen artistikoa sustatu nahi dituzte lehiaketaren bidez. Gazteek izena eman behar dute azaroaren 21a baino lehen eta abenduaren 17an egingo dute grabaketa Eibarren. Egun berean arratsaldean proiektatuko dituzte grabazioak. Hiru sari banatuko dituzte 900 eurokoak: epaimahaiaren saria, ikus-entzunezkoen originalena eta gaia ondoen islatu duena. Bi web gune hauetan eman daiteke parte hartze-kizena: www.topagunea.org eta www.etakitto.com.

Gure Irratiari 50.000 euro emango dizkio Euskararen Erakunde Publikoak

LAPURDIKO GURE IRRATIA Baionatik Uztaritzera lekualdatuko da eta kanpaina bete-betean ari da dirua biltzeko. Euskararen Erakunde Publikoak 50.000 euroko diru-laguntza emango diola jakinarazi du. Oraingoz egoitza aldatuta gauzatzeko behar dituen 185.000 eurotatik herena lortu du irratia.

GAIZKA IROZ

Europako Parlamentuan euskaraz

EUROPAKO BATASUNEKO instituzioetako hizkuntz araubide berriaren arabera, eurodiputatuak euskaraz, katalanez (edo valentzieraz) eta galizieraz hitz egin ahal izango dute azaroaren amaieran egingo den Europako Parlamentuko osoko bilkuran. Herritarrek euren hizkuntza koofizialean idatzi ahal izango dute Europako Parlamentura eta erantzuna hizkuntza berean jasoko dute.

Kontseiluak 30 milioi euro gehiago nahi ditu EAEko hizkuntz politikarako

ETA KOPURU HORRETATIK KANPO utzi du Administrazioa euskalduntzeko beharko litzatekeen diru kopurua. Administrazioan epeak azkartu eta ahaletzen diren hirukoiztu behar direla esan du Kontseiluak. Inbertsioen helburuak segidako alorrek izan behar dutela uste du: Administrazioa eta lan mundua euskalduntzea, helduen euskalduntzearen laguntzak handitzea doakotasunaren bidetik, euskaraz egitasmo mediatiko berriak sortzeko laguntzak ematea eta euskalgintzaren zereginak baldintza egokiagotan eta eraginkortasun handiagoarekin burutzeko behar diren diru laguntzak ematea.

BAHEA Espainiako Ararteko Enrique

Mujikak jakinarazi duenez,

Kataluniako Estatutu berria aldatzen

ez bada, berak ere Auzitegi

Konstituzionalera eramango du,

egungo testua mantentzen bada, bere

ustez Espainiako Arartekoa

Katalunian eskumenik gabe geratuko

litzatekeelako.

ELA-LAB: hotza nagusi

Etixeraten azken ostiraleko bilkuran

edo beste batzuetan ELA eta

LABeko ordezkariak elkarren

ondoan ikus badaitezke ere, bi

sindikatu abertzaleen arteko

harremana hotza dela esatea ez da

errealitatea bortxatzea; akaso

errealagoa litzateke oso hotza edo

izoztua dela esatea. German

Kortabarriak hala adierazi zuen

berriki ARGIAren 2012. zenbakian

bi sindikatuaren egoeraz: "Eta nola

daude gure egunoroko

harremanak? Oso gaizki". Haserre

diren lagunen irudia zabaltzen

dute. Lehiak bultzatuta seguruenik,

bezero berdintsuaren inguruan

aritzeak dakarren lehiak. Sindikatu

izateak ez ditu merkatuaren legetik

at uzten. Bata eta bestearen

diskurtsoetan antzeko eduki asko

irakur daitezke. Eguneroko

jarreretan, aldiz, gero eta urrutiago

dirudite, eta elkarren arteko

harremana berotzen hasten ez

badira, "estrategia bera eraman

beharko luketen bi sindikatuak"

(Jose Elorrieta, Donibane Garazi,

urriak 18) gero eta urrunago izango

dira elkarrengandik. Komunikazio

eskasa dago bien artean eta,

bizitzako gainerako esparruetan

gertatzen den bezala, komunikazio

ezak harremana usteltzen du. Une

politikoaren irakurketa, negoziazio

kolektiboa eta sektoriala,

konpromiso falta... Nahi dena,

baina zaila da ulertzen nazio

eraikuntza eduki sozialez bete

behar dela diotenak, horren une

garrantzitsuan dauden egoeran

izatea.

PELLO ZUBIRIA

Txetxeniako sua zabaltzen ari da Ipar Kaukaso osora

Jauzi kualitatiboa egin zuen Shamil Basaiev buruzagi txetxeniarrak urriaren 13an Kabardino-Balkariako hiriburuari eraso zionean. Honezkero europarrok ezin dugu beste aldera begiratu: Asiako gure muga Ipar Kaukasoa sutan dago, pentsa litekeen gerrarik krudelenean.

MOSKU HIRIAN ARGITARATZEN diren kazeta batzuk ari omen ziren abisatzen Ipar Kaukaso aldean egoera gogorra zela. Baina inor gutxiik espero zuen urriaren 13an Naltxik-en –Kabardino-Balkariako hiriburuan– halako guda gertatzea.

“Benetako gerra lehertu zen hogeita lau orduz Naltxik herri lasaian, Elbruz mendi magalean, eski sasoiak prestatzen ari zirenean”, idatzi zuen beranduago Ivan Sukhov Moskuko *Vremia Novostiei* egunkarian. Tiro hotsak gero eta ohikoa-goak dira inguru haietan, bertako tropek ekintzaile klandestinoak “likidatzeko” operazioak bezala, baina ez zegoen indarrean ez larrialdi eta ez setio legerik.

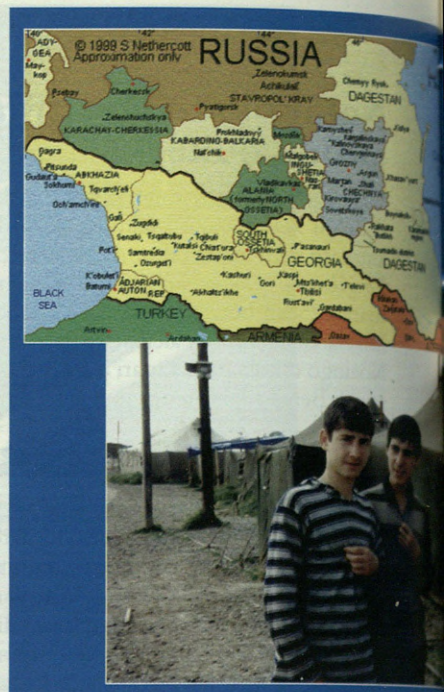
Kazetari horri egokitu zitzaion gertutik ikustea irail bukaeratik Errusiako armadak Ipar Kaukasoko bost errepublikatan egiten zituen maniobra izugarritzkoak. “Egunetan, blindatuak eta soldaduz bezala komunikazio materialez betetako Ural kamioiak batera eta bestera ikusten ziren lautadako bideetan. Mendiek tiro ariketa ikusgarrien dekoratua ziruditen. Errepublika horietako batzuetatik ibili nintzen egun haietan. Eta 58. Armada sendoa han ikusirik, pentsatu nahi izan nuen azken urteotan hor jazo diren ameskaiztoetakorik gehiago ez zela jazoko”. Alegia, ez zela berriro ikusiko Grozniko txikizioa edo Beslan-go eskolako sarraskia bezalakorik.

Areago dio kazetari horrek: urri hasieran Kabardino-Balkarian zabaldu

zela terrorista islamiarrak Naltxikeko aireportua erasotzekotan zebiltzala, han hegazkin bat harrapatu, leherkariz bete eta airez Moskura abiatzeko. Gezurra badirudi ere, zurrumurrua egia bilakatu zen. Urriaren 13an Naltxikeko hainbat egoitza ofizialen kontra su egin zuten 217 ekintzaileek ezin izan zuten aireportua konkistatu, eta egun beteko tiroketetan erasotzaileen kasik erdiak bertan gelditu ziren hilda edo zaurituta. Baina Sukhov kazetaria ez du horrek askorik kontsolatu.

Oso albiste txarra baita Naltxikekoa Ipar Kaukasoko ekialdea bake eremua zela sinetsi nahi zutenentzako. Horrela jakin da nola Kabardino-Balkarian azken aldi honetan sarri entzuten diren leherketa eta tiro hotsak, eta inork aitortu gabeko setio egoeran bizi direla bertan. “Ezin dugu ukatu, lurralde hau gainerako Errusiatik etenda dago, hemen ez dute jadanik legeek edo ohiturek agintzen, gizon armatuen gogoak baizik”. Aurtengo eski denboraldia askok nahi baino hotzagoa izango da hainbeste turista errusiar biltzen zituen Kaukaso mutur honetan.

Naltxikeko gertakizunen ondoren aztertzaile asko ohartu da beste eraso bat Kaukasoko edonon gerta daitekeela, izan Txetxeniak, Inguxiak, Kabardino-Balkarian... Inork horretaz duda egiten badu, irakurtzea dauka Txetxeniako gobernuko lehendakari-orde eta erresistentziako buruzagi Shamil

Basaiev-ek Naltxikeko erasoez idatzi duen errebindikazioa: “Alhamdulillah (Goratu bedi Jainkoa), Allahren laguntzarekin, Kaukasoko fronteko Kabardino-Balkaria sektoreko mujahidinek (gudariak) 2005eko urriaren 13an Naltxik hirian maila handiko eraso operazioa burutu dute errusiar inbaditzaileen eta haien zerbitzarien kontra”.

Shamil heroia mende eta erdi geroago

Ipar Kaukasoa politika aldetik Errusiako Federazioaren zati da, eta bertan Hegoaldeko Eskualde Federalean dago sartuta. Eskualde horretan Krasnodar Krai eta Stavropol ere sartzen dira, baina Ipar Kaukasoa izenaren pean errepublika autonomo hauek aipatu ohi dira: Adigei, Karatxai-Txerkesia, Kabardino-Balkaria, Ipar Osetia, Inguxia, Txetxenia eta Dagestan. Kaukaso mendiak iparraldeko lautadetarantz makurtzen diren magaletan lerro bat osatzen dute errepublika horiek Kaspio itsasotik hasi eta Mediterraneo-Isaso Beltzeraino, hegoaldetik tarte batean Azerbaijan eta gainerako luzera osoan Georgia kristaua daukatelarik. Ipar Kaukasoa bezala Georgia, Kaspiotik Europara eta Errusiara petrolio ateratzeko bidean daude erdi.

Zergatik ari da orain zabaltzen Txetxeniako sua ondoko errepubliketara? Errusiak nazioarteko terrorismo islamiarraren esku beltza aipatzen du, eta definizio horretan bere inguruan bildu ditu Mendebaldeko potentziak. Dena, Al Kaida eta musulman waha-

Ezkerreko kartan ikusten dira Ipar Kaukasoko errepublikak Kaspio itsasoaren eta Itsaso Beltzaren artean, Azerbaijan eta Georgiarekin muga egiten. Errepublika autonomoak ageri dira kolorez bereizita; horien baitan dagoen etnia-aniztasuna koloretan ipiniz gero, karta are konplikatuagoa litzateke. Lerroon ondoko bi mutil gazteak Inguxiako errefuxiatu gune batean bizi dira. Goiko aldeko argazkian berriz soldadu errusiarrak kontrol bat zaintzen du, eta bere aurrean emakume zahar batek burua makurtu behar du barrera azpitik pasa ahal izateko.

bien dirua. Alderantziz, askok ikusten du Kaukasoko liskar horietan Errusiak azkenaldi honetan hor egin dituen txikizioen erantzuna. Ivan Sukhov kazetariak adibidez: "Hemen, azken urteotan, ditzosozko mehatxu terroristar internazionalaren kontrako borrokak ekarri du inongo legez justifikatu ezin duen bortizkeria itsua. Hona ondorioa: gure garaipenen albo-ko eragina ("collateral damage") are beldurgarriagoa da erasotzen duguna bera baino. (...) Preso hartutako gizon batzuei, gehienetan haiei aurpegiratzeko erlijioarekiko zaletasunaz gain ezer ez egon arren, pedagogia handiz galdetzen zieten militar errusiarrek: 'Eta orduan zer, noiz hasi behar duzue erlijioaren aldeko gerran?'. Sekula armak hartzerik pentsatu ez zuten gizon hauei horretara bultzatu egin nahi baliete bezala. Baina gero espero zitekeen

erantzuna iritsi denean, ezustekoa handia jaso dute".

Lekukotasunak ugari eta gogorak dira. Errusiako Batzorde Islamiarraren lehendakari Geidar Djemalok salatu du: "Gure anai-arrebak arrestatu eta elektrozitatez torturatzen dituzte. Mailu kolpe lehertzen dizkiete hatzak, azazkale-tan orratzak sartzen (...) Musulmanak direlako, besterik gabe".

Ikus dezagun Shamil Beno-ren analisia. Txetxeniarren lehen gobernu independentistan -Dudaiev lehendakariarekin- ministro izan ondoren, errusiarren aldera pasatu zen eta Vladimir Putinek indartutako Khadirov-en gizon bihurtu. Gaur Errusiako Ondare Islamiarra deitzen den mugimenduaren buruzagitza dago, eta dio Ipar Kaukasoko osoan Hamas antzeko mugimendua ari dela antolatzen. Zertan oinarrituta?

"Lehen arrazoia boterearen ustelkeria da. Honek herritarrak beren kasa antolatzen daramatza beren arazoak konpontzeko". Benok Kaukasoko osoan gazteak ikusten ditu kale eta plazetan bildu eta eztabaidatzen. Ordu luzez, langabezia %50az goiti dagoelako. "Inork ez du erreparatzen zertan ari diren gazte horiek". Agintea hankaz gora dago, inork ez omen du zergarik pagatzen eta ekonomia ez arautua funtzionarioei eta lekuko agintariei eskupekoak ordaintzearen gainean dago eraikita.

"Erljioa hemen funtsezkoa da, horrek mobilizatzen du" esan du Shamil Benok, eta Ipar Kaukasoko jendeak ezagutu dituen bi egitura bakarrak komunismo sobietikoa eta islama direla. Txetxeniarren gaitararako Putinen aholkulari den Benok baditu arrazoi praktikoa analisi hori egiteko: Hamas beldurgarria aipatzean Errusiako erreformistei (eta Putini) laguntza eskatzen diela esan daiteke bere posizioa sendotzeko. Baina Ipar Kaukasoko iraganen ere baditu sustraiak azken urteotako mugimendu honek.

Izan ere, XIX. mendean militar errusiarrei hortzak erakutsi eta luzaz aurre egin zien Shamil buruzagiak ikuspegi islamiarra zuen eta Ipar Kaukasoko bere etnia guztiekin izaki politiko bakartzat hartzen omen zuen. 1859an menderatu zuten errusiarrek Shamil.

Mende eta erdi beranduago, Shamil berri batek -Shamil Basaiev- fronte bakar batean bildu nahi ditu etnia ezberdinetako zazpi milioi ipar kaukasiarrak. Valdimir Putinek fronte bakar bateko kide legez lehertarazten ditu. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Iñaki Mendiguren

Zahartzeroaz

Aspalditxoan agintariak oso kezkatuta dabiltza biztanleriaren zahartzeagatik. Eta ez zaie arrazoirik falta. Izan ere, pentsioak luzaroago ordaindu behar-ko dira, zaharrak zaintzeko egoitzak eta zerbitzuak gehitu, osasun-gastua asko igo... Eta, jakina, orain arte baino baliabide gehiago bideratu behar bada horra, beste xede batzuetarako gutxiago. Hori bai kezkarria alderdi batzuetako finantza-buruentzat! Horregatik, aspalditxo hasi ziren esaten —eta tarteka ahaztu gabe gogorazten— norberak aurrezteko komeni dela zahartzarorako, Estatu ugazabaren "ugatzek" ez omen dutelako guztiontzat emango; has gaitezen, beraz, Pentsio Funts pribatuak gizentzen. Oinarritzko datu erreal hori ukatu gabe —hots, gero eta luzaroago bizi garela—, hamaika galdera sortzen zaizkit gizarte-segurantzaren ezintasunaz egoerari aurre egiteko. Zenbat interes ez ote da ezkututzen "egia ukaezin" horren atzean! (ikus "Un Mundo sin rumbo. Crisis de fin de siglo", I. Ramonet, 68-69 orr.). Baina gaur bestelakoa da nire kezka.

Nago bestelako prestakuntza ere beharrezkoa dela zahartzarorako, eta oso gutxi hitz egiten dela horretaz. Prestakuntza, ez egonkortasun ekonomikoa ziurtatzeko, baizik eta bizi-proiektu gisa zahartzaroaren kalitatea ziurtatzeko: gure jarrera mentala, emozionala, soziala eta abar prestatuz joatea bizitzako azken arorako. Izan ere, bizia asko luzatu dugu, baina ez beti eta neurri berean bizi-kalitatea, eta hilezkortasuna betiko gaztetasunik gabe zori-txar izugarria da, J. Swiftek garbi erakutsi zuen bezala (*Gulliver-en bidaia*k, 10. kap., Struldbrugge-*ei* buruzkoa). Nik behintzat zahartzaro txar asko ikusten dut inguruan, onak ere bai, baina txarrak ere asko: bizi-poz urrikoak eta depresio, egonezin, frustrazio edo garraztasun handikoak, zahartzaroa naufragio eta hondamendi gisa bizi

DANI BLANCO

balute bezala. Ez gara prestatzen zahartzarorako, eta beharko genuke. Baina arazoa orokorrakoa da eta sustrai sakonak ditu.

Gure heziketak haurtzaroa eta gaztaroaren zati bat —eskolaldia, batzuetan unibertsitaterraino luzatzen dena— hartzen ditu. Gainera, adin batetik aurrera, heziketa hori lanbidera zuzenean bideratutako irakaskuntza bihurtzen da. Orain "bizitza osoan ikasteko jarrera" bultzatu nahi da, baina betiere lanbideari gagozkiola. Eta kito, inork ez du planteatzen bizitzen ikastea; hobeto esanda, bizitzen ikasten dugu

bizi ahala, baina hanka sartuz, muturreko ederrak hartuz, majo sufrituz, geure buruari eta besteei zauriak eginez... Arazo dezente saihestuko genituzke bikote-bizitzarako gehixeago prestatuko bagina, edo guraso izateko, gaixaldi eta krisialdietarako, aisialdirako, kontsumorako, bizi-aro bakoitzera egokitzeko —adibidez, zahartuz joateko edo etxean egokitu zaizkigun zaharrak zaintzeko—, eta abar.

Nolako zahartzaroa izango dugun ez dakigula eta ez dagoela aurrez prestatzerik? Erdia baino ez da egia. Hain zuzen, ziurtasunik gabeko egoeratarako prestatzea da etorkizuneko hezkuntzaren helburuetako bat (ikus Edgar Morin-en "*Les sept savoirs nécessaires du futur*/*Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*", 5. atala).

Erdizkako beste egia bat: "zaharra bere etxean baino hobeto inon ez". Hori egia izan liteke, baldin eta gaur egun etxe askotan ematen ez diren baldintzak emango balira, eta ez dirudi bizimodua hortik doanik.

Iruditzen zait egoera sozio-ekonomikoa askoz gehiago aldatu dela gure pentsamoldeak baino, eta aldaketaren kontra eta iraganeko jokaerei eusteko, sentimentalismoa, nostalgia kontserbadoreak, herri-administrazioen interesak, eta abar, elkar hartuta dabiltzala. Ondorioz, arazo latzak familietan, eta faktura emakume gazteen bizkar askotan. ■

Zahartzaro txar asko ikusten dut

inguruan, onak ere bai, baina

txarrak ere asko: bizi-poz urrikoak

eta depresio, egonezin, frustrazio

edo garraztasun handikoak,

zahartzaroa naufragio eta

hondamendi gisa bizi balute bezala.

Ez gara prestatzen zahartzarorako,

eta beharko genuke. Baina arazoa

orokorrakoa da eta

sustrai sakonak ditu

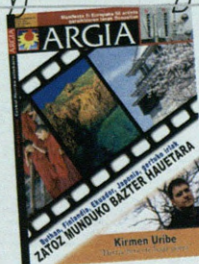
Gaurkotasunaren

Euskal Herriaren

Kulturaren

Aisialdiaren

Pentsamenduaren

ERAKUSLEIHOA

Jaso ezazu astero etxean eroso eta kioskoan baino merkeago.

Eta gainera, harpidetza orain egiten baduzu, opari hauetako bat aukeratu ahal izango duzu.

Aukeratu zurea.

Mokogorri
puzzleak

Munduko
ipuinak

"888 txiste"
liburua

1500. urteko
Europako mapa

% 25eko
beherapena
ikasle bazara

(Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria 123€ · Ipar Euskal Herria 149€)

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Telefona: e-posta:
N.A./I.F.K.:- - - - - Jaioteguna:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐ Tranferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura 3035 0036 14 0360048647 ☐

Entitatea Sukurtsala ☐☐☐☐ K.D. ☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Ordainketa epea: Urtean behin ☐ Urtean bitan ☐

DATA: SINADURA:

Bete zure datuak eta bidali: ARGIA · 142 PK · 20160 Lasarte-Oria
☎ 943 37 15 45 • www.argia.com • harpide@argia.com

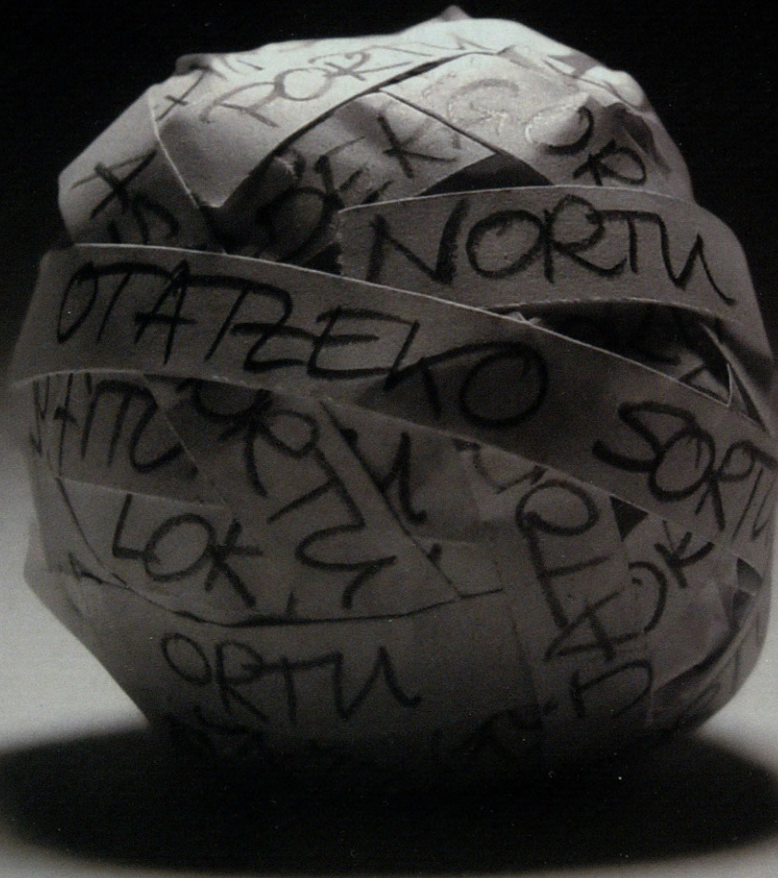
ARGIA

ANALISA, INFORMAZIOA ETA ENTRETENIMENDUA

bertsola
txapelketanagusia

05

Lekunberritik 05-10-
Bilbora 05-12-

www.txapelketanagusia.com

Laguntzailea:

Euskal
Herriko
Bertsotale
Elkartea

